

T.C.
SELÇUK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TEMEL İSLAM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI
ARAP DİLİ VE BELAĞATI BİLİM DALI

ŞEKİL VE MUHTEVA YÖNÜNDEN
EL-MU'ALLAKATU'S-SEB'

YÜKSEK LİSANS TEZİ

DANIŞMAN
DR. AYHAN ERDOĞAN

HAZIRLAYAN
ALİ EMİNOĞLU

KONYA - 2010

BİLİMSEL ETİK SAYFASI

Adı Soyadı	ALİ EMİNOĞLU
Numarası	044244072002
Ana Bilim / Bilim Dalı	TEMEL İSLAM BİLİMLERİ / ARAP DİLİ VE BELAĞATI
Programı	Tezli Yüksek Lisans <input checked="" type="checkbox"/> Doktora <input type="checkbox"/>
Tezin Adı	ŞEKİL VE MUHTEVA YÖNÜNDEN EL-MU'ALLAKATU'S-SEB'

Bu tezin proje safhasından sonuçlanmasına kadarki bütün süreçlerde bilimsel etiğe ve akademik kurallara özenle riayet edildiğini, tez içindeki bütün bilgilerin etik davranış ve akademik kurallar çerçevesinde elde edilerek sunulduğunu, ayrıca tez yazım kurallarına uygun olarak hazırlanan bu çalışmada başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda bilimsel kurallara uygun olarak atıf yapıldığını bildiririm.

ALİ EMİNOĞLU

YÜKSEK LİSANS TEZİ KABUL FORMU

Öğrencinin	Adı Soyadı	ALİ EMİNOĞLU	
	Numarası	044244072002	
	Ana Bilim / Bilim Dalı	TEMEL İSLAM BİLİMLERİ / ARAP DİLİ VE BELAĞATI	
	Programı	Tezli Yüksek Lisans <input checked="" type="checkbox"/>	Doktora <input type="checkbox"/>
	Tez Danışmanı	Öğr.Gör.Dr. AYHAN ERDOĞAN	
Tezin Adı	ŞEKİL VE MUHTEVA YÖNÜNDE EL-MU'ALLAKATU'S-SEB'		

Yukarıda adı geçen öğrenci tarafından hazırlanan Şekil ve Muhteva Yönünden el-Mu'allakatu's-Seb' başlıklı bu çalışma 26/02/2010 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda oybirliği ile başarılı bulunarak, jürimiz tarafından yüksek lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Ünvanı, Adı Soyadı	Danışman ve Üyeler	İmza
Prof.Dr. Tacettin UZUN	Üye	
Doç.Dr. Halit ÇALIŞ	Üye	
Öğr.Gör.Dr. Ayhan ERDOĞAN	Danışman	

ÖNSÖZ

Şiir, toplum inşasının, toplumsal tefekkürün bir ürünü olduğu varsayımından hareketle Arap tefekküründe Cahiliye Dönemi şiirinin Arap düşünce tarzını, yaşayış biçimini, toplumsal dinamikleri ve toplumsal hassasiyetleri yansıtması açısından önemli bir yeri vardır.

Cahiliye dönemi şiirinin mihveri sayılan eseri de Mu‘allağât’tır. Arap estetiğinin bundan sonra erişilemeyecek doruğunu işaret eden Mu‘allağât’ın içerisindeki şiirler, belki duvarlara değil ama tarihler boyu yüreklere ve dimağlara asılmıştır.

Biz de bu şiirlerin, muhtevasının şekil ile yoğrulup nasıl böyle şiir sanatının burçları olduğunu göstermek açısından el-Mu‘allağâtü’s-Seb‘ isimli eseri muhteva ve şekil yönünden incelemeyi uygun gördük. Bugüne kadar mezkûr eseri şekil yönünden bütünüyle inceleyen kayda değer bir kaynağa rastlayamadık. Bu yüzden dikkatlerimizi hem şekil hem de muhtevaya yönelttik.

Bu çalışma bir giriş, üç bölüm, sonuç ve bibliyografyadan oluşmaktadır. Girişte Cahiliye Döneminde Arap şiiri ile ilgili önemli bilgilere yer vermeye çalıştık. Birinci bölümde Mu‘allağât hakkında genel bilgilere yer verdik. Ayrıca şairlerinin hayatları ile ilgili kısa bilgi sunduk. İkinci bölümde, Mu‘allağât kasidelerini şekil yönünden incelemeye çalıştık. Üçüncü bölümde ise kasidelerinin muhtevası ile ilgili bilgi vermeye çalıştık.

Çalışmamız sonuç bölümündeki kısa değerlendirmeye hitam bulmuştur.

Çalışmamız süresince, ilgisini esirgemeyen Bilim Dalı başkanımız Prof.Dr. Tacettin UZUN’a ve hocalarım Doç.Dr. Muhammed TASA’ya, Öğr.Gör.Dr. Latif SOLMAZ’a ve danışmanım Öğr.Gör.Dr. Ayhan ERDOĞAN’a şükranlarımı sunmayı bir borç bilirim. Ayrıca, kaynak temininde ilgisini esirgemeyen Doç.Dr. Abdülhak el-Hevvâs’a teşekkürlerimi arz ederim. Ve de

merhum hocam Yrd.Doç.Dr. Ahmet KARADAVUT'a Hakk'dan rahmet dilerim.

ALİ EMİNOĞLU

KONYA - 2010

Öğrencinin	Adı Soyadı	ALİ EMİNOĞLU
	Numarası	044244072002
	Ana Bilim / Bilim Dalı	TEMEL İSLAM BİLİMLERİ / ARAP DİLİ VE BELAĞATI
	Programı	Tezli Yüksek Lisans <input checked="" type="checkbox"/> Doktora <input type="checkbox"/>
	Tez Danışmanı	Öğr.Gör.Dr. AYHAN ERDOĞAN
	Tezin Adı	ŞEKİL VE MUHTEVA YÖNÜNDE EL-MU'ALLAKATU'S-SEB'

ÖZET

Arap Edebiyatı denildiği zaman akla ilk gelen Arap şiiridir. Arap şiirinin mihveri de el-Mu'allakatu's-Seb' şiirleridir. Bu çalışmada Muallaka şiirlerini şekil ve muhteva olarak iki ana bölümde inceledik. Şekil yönünden kasidenin yapısı, edebi sanatları ve edebi tasvirleri; muhteva yönünden de gazel, fahr, medih, hamase, itab ve hikmeti ele aldık. Konunun bağlamını güçlendirmek için de Muallaka şairleri, İmru'ul-Kays, Zuheyr b. Ebi Sulma, Lebid b. Rabia, Tarafe b. el-Abd, Amr b. Kulsum, Antere b. Şeddad ve el-Haris b. Hillize'nin hayatlarını, sosyal yaşamlarını, şiirlerine sinen psikolojik durumlarından kesitler sunarak şiirlere daha iyi nüfuz edilmesini sağlamaya çalıştık.

Anahtar kelimeler: Muallakat, Cahiliye şiiri, Arap şiiri, İmru'ul-Kays, Kaside, Vahde, Edebi sanatlar

Öğrencinin	Adı Soyadı	ALİ EMİNOĞLU	
	Numarası	044244072002	
	Ana Bilim / Bilim Dalı	TEMEL İSLAM BİLİMLERİ / ARAP DİLİ VE BELAĞATI	
	Programı	Tezli Yüksek Lisans <input checked="" type="checkbox"/>	Doktora <input type="checkbox"/>
	Tez Danışmanı	Öğr.Gör.Dr. AYHAN ERDOĞAN	
AL MUALLAQAT AS-SAB [THE SEVEN			
Tezin İngilizce Adı	SUSPENDED ODES] IN TERMS OF FORM AND CONTENT		

SUMMARY

When saying the Arabic literature, the first thing come to mind is Arabic poem. The axis of the Arabic poet is Al Muallaqat as-Sab [The Seven Suspended Odes]. In this study, we examined the poems of Muallaqat into two main parts; form and content. We have discussed the structure of eulogy, literal arts and literal descriptions in terms of their form and, the ode, pride, heroism, reprehension and wisdom in terms of their contents. To support the content of topic, we attempted to present the lives and social lives and Imruu-l Qays, Zuhey b. Ebi Sulma, Lebid b. Rabia, Tarafe b. el-Abd, Amr b Kulsum Antere b. Şeddad and El-Haris b Hillize by presenting some sections from psychological condition permeating into their poems in order to get their best penetration .

Key Words: Muallaqat, Poem in the period of Ignorance, Arabic Poem, Imruu-l Qays, Eulogy, Integrity of Topic, Literal Arts

İÇİNDEKİLER

Bilimsel Etik Sayfası.....	i
Tez Kabul Formu.....	ii
Önsöz.....	iii
Özet.....	v
Summary.....	vi
İçindekiler.....	vii
Transkripsiyon İşrâtelere.....	x
Kısaltmalar.....	xii

GİRİŞ

CÂHİLİYE DÖNEMİ ARAP ŞİİRİ

1.1. Câhiliye Kelimesinin Sözlük ve Terim Anlamı.....	1
1.2. Câhiliye Şiirinin Gelişimi.....	3
1.2.1. Kaside.....	4
1.3. Câhiliye Dönemi Arap Toplumunda Şiirin ve Şairin Önemi.....	4
1.4. Şiir Rivayeti ve Tedvini.....	5
1.5. Önemli Kaynakları.....	10

I.BÖLÜM

MU'ALLAKÂT

1.1. Mu'allaka Kelimesinin Menşei.....	12
1.2. Mu'allakât'a Verilen Diğer İsimler.....	13
1.3. Mu'allakât Şairleri.....	14
1.4. Mu'allakât Şairlerinin Hayatı.....	14
1.4.1. İmru'ul-Kays.....	15

1.4.2. Zuheyr b. Ebi Sulmâ el-Muzenî.....	17
1.4.3. Lebîd b. Rabî'a.....	19
1.4.4. Tarafe b. el-'Abd.....	20
1.4.5. 'Amr b. Kulşûm.....	21
1.4.6. 'Antere b. Şeddâd.....	22
1.4.7. el-Hâriş b. Hîllize el-Yeşkurî.....	24
1.5. Mu'allakâtın Şerhleri.....	25
1.5.1. Tam Mu'allaka Şerhlerinden Basılmış Olanlar.....	25
1.5.2. Yazma Hâlinde Olanlar.....	26
1.6. Tercümeleri.....	28
1.7. Türkçeye tercümeleri.....	31

II.BÖLÜM

ŞEKİL YÖNÜNDEN MU'ALLAKÂT KASİDELERİ

2.1. Kasidelerin Yapısı.....	32
2.1.1. Mukaddime.....	32
2.1.2. Tehallus.....	53
2.1.3. Hatime.....	56
2.1.4. Vahde.....	65
2.2. Edebî Sanatlar.....	68
2.2.1. Teşbih.....	69
2.2.2. İstiare.....	70
2.2.3. Kinaye.....	71
2.2.4. Tasrî'.....	72
2.2.5. Tıbak.....	74
2.2.6. Cinas.....	76
2.3 Edebî Tasvir.....	78

III. BÖLÜM**MUHTEVA YÖNÜNDEN MU‘ALLAKÂT KASİDELERİ**

3.1. Gazel.....	86
3.1.1. Hissî Gazel.....	86
3.1.2. Afîf Gazel.....	90
3.1.3. Fahîş Gazel.....	90
3.2. Fahr.....	92
3.2.1. Kendisiyle Fahr.....	92
3.2.2. Kabilesiyle Fahr.....	94
3.3. Medih.....	98
3.4. Hamâse.....	99
3.5. ‘Îtâb.....	99
3.6. Hikmet.....	102
SONUÇ.....	103
BİBLİYOGRAFYA.....	105

TRANSKRİPSİYON İŞARETLERİ

Bu çalışmada aşağıdaki transkripsiyon işaretleri kullanılmıştır.

Sessizler

ء	: ʿ	ب	: b	ت	: t
ث	: ṣ	ج	: c	ح	: ḥ
خ	: ḫ	د	: d	ذ	: z
ر	: r	ز	: z	س	: s
ش	: š	ص	: ṣ	ض	: ḍ
ط	: ṭ	ظ	: ẓ	ع	: ʿ
غ	: ğ	ف	: f	ق	: ḳ
ك	: k	ل	: l	م	: m
ن	: n	هـ	: h	و	: v
ي	: y				

Sesliler

Kısa Sesliler

سَ	: se
سِ	: si
سُ	: su

Uzun Sesliler

سَا	: sâ
سِي	: sî
سُو	: sû

(ع) harfî ortada ve sakin iken ayırma işaretiyle; normal telaffuzlarda sesli harflerle ifade edilmiştir.

ص harfî ş / Ş şeklinde ifade edilmiştir. Noktanın arkaya doğru konması ş / Ş harfine benzemesini engellemek içindir.

Terkib halindeki meşhur ad ve lakapları birleşik olarak yazılmıştır. ‘Abdullah ve Necmuddin gibi. Kullanımı nadir olanlar transkibe edilmiştir. Fahru’r-Râzî gibi.

KISALTMALAR

a.e.	Aynı eser
a.g.e.	Adı geçen eser
a.g.m.	Adı geçen makale
a.mlf.	Aynı Müellif
AÜ	Atatürk Üniversitesi
AÜSBE	Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
a.y.	Aynı Yer
b.	Bin
Bknz.	Bakınız
byy	Basım yeri yok
c.	Cilt
çev.	Çeviren
DİA	Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi
Fak.	Fakülte
GAS (Ar.)	: Fuat Sezgin, Geschichte des Arabischen Schrifttums, Leiden 1967- ; Arapçaya çevirisi: Mahmûd Fehmî Hicâzî vd., Târîhu't-Turâşî'l-'Arabî, I- , Riyad 1402-/1982
H.	Hicrî
Hz.	Hazreti
h.ö.	Hicretten Önce
İA	Milli Eğitim Bakanlığı İslam Ansiklopedisi
M.	Miladî
nr.	Numara
ö.	Ölüm
s.	Sayfa
s.a.v.	Sallallahu Aleyhi ve Sellem
sad.	Sadeleştiren

thk.	Tahkik eden
ts.	tarihsiz
UDÜ	Uludağ Üniversitesi
vb.	Ve benzerleri
vd.	Ve diğerleri
y.	Yaklaşık
Der.	Dergi

- İsimlerden sonra gelen parantez içindeki rakamlar kişinin, birincisi hicrî ikincisi miladi olmak üzere ölüm tarihleridir.

GİRİŞ

CÂHİLİYE DÖNEMİ ARAP ŞİİRİ

Edebiyat tarihçileri, Arap Edebiyat tarihini dönemlere ayırdıklarında, İslamiyet'ten önceki döneme Câhiliye dönemi veya İslamiyet'ten önceki dönem demektedirler.¹ Fakat Câhiliye dönemi nitelmesi genel kabul görmüştür. Bu döneme neden Câhiliye dönemi denildiğini daha iyi anlamak için; Câhiliye kelimesinin sözlük ve terim anlamını bilmemiz gerekmektedir.

1.Câhiliye Kelimesinin Sözlük ve Terim Anlamı

Câhiliye lafzı, etimolojisi bakımından Arapça c-h-l kök harflerinden oluşan **جهل** (cehl) ve **جهالة** (cehâlet) şeklindeki mastardan türetilen sınaî mastar olup mastarın ifade ettiği sözlük anlamların her birini yaşama durumu demektir. Adı geçen iki mastarın ise birlikte kullanıldıkları cer harfi ve içinde yer aldıkları cümlenin bağlamına göre sözlük bakımından birden fazla anlam ifade ettiği görülmektedir.²

Râğib el-İşfehânî (503/1109) **جهل** 'yi üçe ayırmıştır. Birincisi; bir kimsenin herhangi bir şey hakkında bilgiden yoksun olmasıdır ki, ceHLin asıl manası budur. Bazı kelimciler bunu nizamın haricinde cerayan eden fiiller için gerekli bir mana olarak kullanmışlardır. İkincisi ise bir şeyin aksini kabul etmektir. Üçüncüsü ise ister doğru, ister fasid bir itikada inanılmış olsun, bir şeyin aksini yapmaktır.³

¹ Bkz. Şevkî Dayf, *Târîhu'l-Edebi'l-'Arabî el-'Asru'l-Câhilî*, Kahire, Dâru'l-Ma'ârif, 22.Baskı, ts, s. 14; Ahmet Suphi Furat, *Arap Edebiyatı Tarihi*, İstanbul, Edebiyat Fak. Basımevi, 1996, s.57; Corci Zeydân, *Târîhu'l-Âdâbi'l-Luğati'l-'Arabîyye*, Beyrut, Dâru'l-Fikr, 1.Baskı, 1996/1416, c.1, s.24; Ahmed Hasan ez-Zeyyât, *Târîhu'l-Edebi'l-'Arabî*, Beyrut, Dâru'l-Ma'rife, 3.Baskı, 1996/1417, s. 8; Mustafa Şâdık er-Râfîî, *Târîhu Âdâbi'l-'Arab*, Kahire, Mektebetu'l-Îmân, ts, c.1, s.13; Philip Hittî, *el-'Arap Târîhu'n Mûcez*, Beyrut, Dâru'l-İlm li'l-Melâyîn, 1991, s. 31

² Mehmet Yalar, *Câhiliyenin Kavramsal ve Tarihsel Mahiyeti Işığında Şiirin Sosyal Arka Planı*, UDÜ. İlahiyat Fak. Der., C.14, sayı: 2, s. 77

³ Mustafa Akman, *Kur'an'da Cehâet – Câhil – Câhiliye*, İstanbul, Buruc Yayınları, 1.baskı, 2005, s. 19-20

Modern araştırmacıların çoğu, eskiden beri kabul edilen "bilgisizlik dönemi" şeklindeki bu anlayışa Câhiliye dönemi şiirlerinden, Kur'ân-ı kerim ve hadis gibi ilk İslamî kaynaklardan örnekler vererek yeni bir yorum getirmişlerdir. Onlara göre, eski Arap şiirinde "جهل", "ilm"in zıttı olarak kullanılmakla birlikte, bu kelimenin ikinci derecedeki anlamıdır.⁴

Câhiliye'yi "barbarlık dönemi"⁵ olarak anlayıp tercüme eden Goldziher(1921), Hz. Peygamberin (S.A.V.) İslam'ı barbarlığın karşıtı olarak açıklamış olduğunu hatırlatır ve bu anlamdaki Câhiliye'nin asıl karşıtının "hilm" olduğunu belirtir. "Hilm" kelimesi "metanet, güç, fiziki bütünlük ve sağlık, teenni, sükûnet, bağışlama, yumuşak huyluluk, ahlâk ve karakter sağlamlığı, fazla duygusal olmama, ihtiyat ve ılımlılık" gibi anlamlara gelir.⁶

Arapların tarih sahnesine çıkışlarından miladi 622'de gerçekleşen hicrete kadar gečen İslam öncesi tarihleri, Kur'ân-ı Kerim'de câhiliye olarak adlandırılmıştır. Kur'ân-ı Kerim'deki bu adlandırmanın nedeni ve terminolojik anlamları konusunda ise, ilim adamları ve tarihçiler arasında řu farklı görüşlerin ortaya çıktığı görölmektedir:

- O dönemde bilgisizliğin yaygın oluşu
- O dönemde kabileler arasında düşmanlıklar ve kanlı olayların yaygın oluşu
- Bilginin zıddı olan cehâlet demek olmayıp Allah'ın yasakladığı intikam, kız çocuklarını diri diri toprağa gömmek ve İslam'a aykırı benzeri insanlık ve ahlak dışı davranışların yaygın oluşu.
- İslam'dan önce Arap ülkelerinde yaşanan putperestlik
- İnançlar ve değerler manzumesinde yer alan hatalı durumlar.
- Allah'ın emrettiği şekilde hidayete ermeyi reddeden psikolojik durum ve Allah'ın indirdikleriyle hükmetmeyi reddeden sistematik durum

⁴ Mustafa Fayda, "Câhiliye", DİA, İstanbul, 1993, c. 3, s.17

⁵ Bkz. Ignace Goldziher, *Klasik Arap Literatürü*, çev: Azmi Yüksel, Rahmi Er, Ankara, İmaj Yayınları, 1.Baskı, 1993, s. 16

⁶ Fayda, "Câhiliye", DİA, İstanbul, 1993, c. 3, s.17

Câhiliye tabirinin yer aldığı ayetlere bakıldığında da bu tabire yüklenen anlamın, mutlak bilgisizlikten ziyade inanç ve değerlerle ilgili çarpıklıklar olduğu söylenebilir.⁷

2. Câhiliye Şiirinin Gelişimi

Arap şiirinin ilk defa nasıl teşekkül ettiğini, nasıl düzenli bir şekil aldığını açık ve kesin olarak bilmiyoruz.⁸ Çünkü ilk aşamalarını gösterecek şiirler elimizde mevcut değildir. Elimizdeki şiirler ise vezin ve kafiye bakımından kemale ermiş, üslubu, konuları ve anlamları tam kasideler mevcuttur.⁹ Kaynaklara göre de günümüze kadar ulaşmış Câhiliye şiirinin İslamiyetin doğuşundan önce en fazla 200 yıllık bir geçmişe sahiptir.¹⁰

Araştırmacılar, Câhiliye şiirinin gelişimine Hidâ'yi (deveci ezgileri), Recez'i* ve Kasid'i• örnek göstermektedirler. Ancak Şevki Dayf (2005), bütün bunların müstakil birer tür olduğunu belirtmektedir. Mesela recez'in bir halk sanatı olduğunu belirtmekle birlikte büyük şairlerin bu bahri kullanmadıklarını; Tavîl, Basî, Kâmil, Vâfir, Serî, Medîd, Munserih, Hafif, Mutekârib ve Hezec'i kullandıklarını belirtmiştir. En çok kullandıkları bahirleri ise Tavîl, Basî, Kâmil olarak tespit etmiştir¹¹.

⁷ Yalar, a.g.m., s. 78-79

⁸ Neşet Çağatay, *İslamdan Önce Arap Tarihi ve Câhiliye Çağı*, Ankara, Ankara Üniv. Basımevi, 1963, s. 138

⁹ Şevki Dayf, a.g.e., s. 183

¹⁰ Yahyâ el-Cebbûrî, *eş-Şi'ru'l-Câhili Haşâişuhu ve Funûnuhu*, Beyrut, Mu'essesetu'r-Risâle, 3.Baskı, 1982/1402, s. 82

* Recez, arûzun yine aynı adı taşıyan bahriyle nazmedilir. Recezde bir beyit, mısra diyebileceğimiz iki şatr'dan oluşmamaktadır. Bir başka ifadeyle bunda, her şatr, kafiye ile nihayet bulan birer beyit halindedir. Bkz. M.Nihad Çetin, *Eski Arap Şiiri*, İstanbul, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fak.Yayımları,1973. s. 65-66

• Kasid, ikişer mısralık ve son mısraları birbiri ile kafiyeli beyitlerden oluşmaktadır. Bkz. Çetin, a.g.e., s. 70

¹¹ Bkz. Şevki Dayf, a.g.e., s. 185-186

2.1. Kaside

Sözlükte “kastetmek, azmetmek, bir şeye doğru yönelmek” gibi anlamlara gelen K-ş-d kök harflerinden türeyen kasîde terim olarak “belli bir amaçla söylenmiş, üzerinde düşünülmüş, gözden geçirilmiş şiir” demektir. İçerdiği doğduğu şekilde belli bir maksatla ve bilinçli olarak söylendikten sonra gözden geçirilip düzeltildiği, mısraları ve vezni sağlam olduğu, on beşten fazla beyit ihtiva ettiği için türe bu adın verildiği kaydedilir.¹²

Şairler, Kasîdelerine sevgilinin terk ettiği evlerin kalıntılarını bakarak ağıt yakmakla başlar ve daha sonra sevgiliden bahsederler. Ayrıca, sevgilisinin önünde kahramanlıkları ile övünürler. Burada kendileri ile övünürken kabileleriye de övünebilir. Ayrıca, çok yolculuk ettiklerinden ve bu yolculuklarda kendilerine eşlik eden hayvanından, genellikle devesinden bahsederler. Bu yolculuk esnasında, gece karanlığından, yağın yağmurdan, av sahnelerinden bahsettikten sonra asıl konuya geçerler. Genellikle kasîdelerini hikmetli sözler ile bitirirler.¹³

Kasîdenin şekil ve muhtevası, çalışmamızın ikinci ve üçüncü bölümlerinde ayrıntılı bir şekilde incelenmiştir.

3. Câhiliye Dönemi Arap Toplumunda Şiirin ve Şairin Önemi

Dünya edebiyatlarının çoğunda önemli bir yere sahip olan şiirin, Arap edebiyatında da en önde gelen edebî sanat olarak tebârüz ettiği bilinmektedir.¹⁴ Şiir, Câhiliye döneminin en hâkim edebî nevidir. Bu dönem insanının bulunduğu ortam, şiirin her alanda yaşamasına ve sosyal hayata hâkim olmasına zemin hazırlamıştır. Bu yüzden de erkek, kadın, genç, ihtiyar, efendi hatta köle bile şiir söylemiş, duygu ve düşüncelerini bu yolla nakletmiştir. Şiire karşı bu düşkünlüğün temelinde yaradılışın büyük payı olmalıdır. Ama bunun yanı sıra yaşanan ortamın

¹² Hüseyin Elmalı, “Kasîde”, DİA, İstanbul, 2001, c. 24, s. 562

¹³ el-Cebbûrî, a.g.e., s. 153

¹⁴ Nejdet Gürkan, *Şiir ve Dil Arap Edebiyatı*, Ankara, Nobel Yayın Dağıtım, 2005, s. 14

etkisi de inkâr edilemez. Masmavi gök kubbesi altında gözü yoran çapta çöl, barındırdığı insana ilham kaynağı olmuştur.¹⁵

Diğer taraftan uçsuz bucaksız bu sahada hayatın sürdürülmesi için katlanılan meşakkatler de unutulmamalıdır. Bedevî Arap bir yerden diğerine göçerken devesine şiirle hız vermiş, düşmanına karşı sağladığı üstünlüğünü, kahramanlığını şiirle perçinlemek istemiş, bütün bu teşebbüslerinde dilinin büyüğü âhenginden ve kelime zenginliğinden rahatlıkla faydalanmıştır.¹⁶

Böylece gelişmesi için uygun bir ortam bulmuş olan şiir, kendisini besleyen, motive eden ve toplumun belli başlı ortak sesi ve dili haline gelmesini sağlayan ortamlara kavuşmuştu. 'Ukâz gibi yılın belli zamanlarında panayırlarda düzenlenen yarışmalarda şâirler, dönemlerinin büyük ustaları önünde yarıştılar.¹⁷

Şiirin arz ettiği bu ehemmiyet, sahibine de büyük imtiyazlar sağlamıştı. Şair, kabilesinin üzerinde hassasiyetle durduğu ve ihtimamla koruduğu hasletlerin mümessiliydi. Kabileler arasındaki ihtilafların çözümü için teşkil edilen heyette seyyid ve hatîb gibi onun da ayrı bir yeri vardı. O bazen de düşmanlarına karşı hincını alıyordu. Böylece şair, kabilenin geçmişteki başarılarını unutulmaktan kurtararak güzel hatıralarını yaymakta, dolayısıyla şan ve şerefini korumaktaydı. Bu vesilelerle şiirde kabilenin nesebi, atasözleri, atları hatta bölgesinde esen rüzgârlarla bunların getirdiği bulut ve yağmurlar hakkında rastlanan bilgiler onun tarih, coğrafya ve kültürünü temsil ediyordu. Edebiyat ve kültür tarihçilerinin "Şiir Arapların divanıdır" derken kasedtikleri buydu.¹⁸

4. Şiir Rivayeti ve Tedvini

Araplar, Câhiliye döneminde veya öncesinde, Nebati yazısını geliştirerek Arap yazısını meydana getirdiler.¹⁹ Yazının varlığını kanıtlayan birçok yazıt

¹⁵ Furat, a.g.e., s. 65

¹⁶ a.y.

¹⁷ İbrahim Yılmaz, *Panayırlar ve Arap Dili ve Edebiyatının Gelişmesinde Oynadığı Rol*, yayınlanmamış Doktora Tezi, AÜSBE, Erzurum, 1997, s. 2

¹⁸ Furat, a.g.e., s. 65

¹⁹ Şevki Dayf, a.g.e., s. 138

bulunmuştur.²⁰ Birçok şairin de evin izlerini bir yazıya benzettiğini görürüz. Buna örnek olarak da el-Muraqqış el-Ekber(h.ö.73/552)'in şu beytini gösterebiliriz:²¹

الدَّارُ قَفْرٌ وَالرُّسُومُ كَمَا رَقَّشَ فِي ظَهْرِ الْأَدِيمِ قَلَمٌ

Ev boştur. (evin izleri) deriye yazılan bir yazı gibidir.

el-Muraqqış el-Ekber'in yazı yazabildiği de söylenir. Ayrıca, esir düştüğü sırada bir kasidesini bazı göçebe Araplara yazdığı da rivayet edilir.²² Bir diğer örnekte ise; Lebîd b. Rabî'a mu'allakasından şu beyitleri verebiliriz. Şair şöyle demiştir²³:

1 عَفَتِ الدِّيَارُ مَحَلُّهَا فَمَقَامُهَا بَعِنَى تَابِدَ غَوْلَهَا فَرِحَامُهَا

2 فَمَدَافِعُ الرَّيَّانِ عُرِّيَ رَسْمُهَا خَلَقًا كَمَا ضَمِنَ الْوَحْيَ سِلَامُهَا

8 وَجَلَا السُّيُولُ عَنِ الطُّلُولِ كَأَنَّهَا زُبُرٌ تُجَدُّ مَتُونَهَا أَقْلَامُهَا

1 *Minâ'daki gerek geçici gerekse daimi yurt tutulan diyardaki (sevgilinin izleri) silinip yok olmuş ve buradaki (sulak bir hurmalık olan) Ğavl (deresi) ile (kırmızı tepelerden oluşan) Ricâm (dağı) birer vahşet yatağı olmuştur.*

2 *er-Reyyân Dağı'nın yamaçlarından akan su yataklarının (terk edilmeleri yüzünden) şekilleri bozulmuştur ve buradaki izler taşın üzerine kazınmış yazılara benzer.*

8 *Kalıntıların üzerini öylesine açmış ki seller, üzerinden kalem yürütülüp yazıları yenilenmiş sayfalara benzerler.*

Bu tür benzetmeler, birçok şiirlerinde görülmektedir. Bu da dönemin birçok şairinin yazıyı bildiğine delalet edebilir. Şüphesiz ki, yazı özellikle Mekke'de

²⁰ Bkz. Kemal Tuzcu, "Arap Yazısının Ortaya Çıkışı (I)", Nüşa Dergisi, Sayı: Yaz-2001, s. 158-163

²¹ Şevki Dayf, a.g.e., s. 138

²² a.y.

²³ Ahmed el-Emîn eş-Şinkîti, *el-Mu'allakâtü'l-Âşr ve Ahbâru Kâilihâ*, Dâr'un-Naşr, ts., s. 96-97

yaygındı²⁴. Bilindiği üzere, Hz. Muhammed (s.a.v.), Bedir savaşında esir düşen ve okuma yazma bilen müşriklere, on müslüman çocuğa okuma yazma öğrettikleri zaman serbest kalabileceklerini söylemişti. Bütün bunlar, Câhiliye döneminde Arapların yazıyı bildiklerini göstermektedir.²⁵

Bazı eleştirilenler, Câhiliye döneminde, şiirlerin muhafaza altına almak için yazılmış olabileceği yönünde kesin bir kanıtın olmadığını ifade etmektedirler. Sadece bazı kasideleri veya kıtaları yazmış olabilirler. Bunun ötesine geçip gelecek nesillere aktarılmak üzere divanlar yazdıkları konusuna şüphe ile bakmak gerektiğini söylemişlerdir.²⁶

Bu bağlamda, Câhiliye şiiri; tedvin edilinceye kadar şifahî olarak rivayet edildiği anlaşılmaktadır. Kaynaklara göre büyük şairlerin ravileri vardır.²⁷ Özellikle şair olmak isteyenler bir şairin ravisi olur ve onun şiirlerini rivayet ederlerdi. Böylece ravi, kendisini yetiştirirdi. Bunlara misal olarak Evs b. Hacer et-Temîmî'nin (y. 2 h.ö./620) ravisi Zuheyr b. Ebî Sulmâ el-Muzenî (13 h.ö./609), Zuheyr'in ravisi de oğlu Ka'b (26/645) ve el-Hutey'e (y. 180/ y. 665), el-Hutey'e'nin ravisi de Hudbe b. Haşrem el-'Uzrî (y.50/y.670).²⁸ Görüldüğü üzere; şair, şiirini rivayet ettiği şairin şiirini muhafaza etmiş ve aynı zamanda kendisi de bir başkasına aktarmıştır. Hatta kabilenin birçok mensubu kendi şairlerinin şiirlerini rivayet ederlerdi. Çünkü şiirler, kendi kabilesinin üstünlüklerini ve düşmanlarının kötülüklerini anlatırdı.

Hatta diğer kabile mensuplarının da birçok şairin şiirini rivayet ettiği kaydedilmektedir. Bu şiirleri, toplantılarında, panayırlarında ve benzeri yerlerde inşâd ederlerdi.

Abbâsî döneminde, Kûfe ve Basra olmak üzere iki rivayet merkezi

²⁴ Şevkî Dayf, a.g.e., s. 139

²⁵ M.Hanefî Palabıyık, *Câhiliye Dönemi ve İslâm'ın İlk Yıllarında Okuma-Yazma Faaliyetleri*, AÜ. İlahiyat Fak. Der., sayı: 27, Erzurum, 2007, s. 50

²⁶ Şevkî Dayf, a.g.e., s. 140

²⁷ Carl Brockelmann, *Târîhu'l-Edebi'l-'Arabî*, çev: 'Abdulhalîm en-Neccâr, Dâru Kitâbi'l-İslâm, 2. Baskı, Kumr-İran, ts, s. 64

²⁸ Şevkî Dayf, a.g.e., s. 142

oluşmuştu. Kûfe ravilerinin, Basra ravileri kadar titiz davranmadıkları söylenir. Bu nedenle, Kûfe ravilerinin rivayet ettikleri şiirlerinde intihale raslanır. Ebû Tayyib el-Luğavî (351/962) "Kûfe'deki şiirler Basra'ya göre daha çoktur. Fakat çoğu uydurma... Bu da Divanlarında bellidir." demiştir. Kûfeli ve Basralı raviler, intihalle birbirlerini suçlamışlardır.²⁹

Bu konuda, Basralı ravilerin Kûfeli ravilere göre daha güvenilir oldukları hususunda görüş mevcut olmasına rağmen, bütün Kûfeli ravileri suçlamak haksızlık olacağı gibi bütün Basralı ravileri de güvenilir saymak yanlıştır. Bütün bunların nedenine gelince; Basralı ravilerin başında Ebû 'Amr İbnu'l-'Alâ' (154/770) bulunmasıdır. Kendisi de güvenilir telakki edilen ravilerin başındadır. Ebû 'Amr, Basra'da nahiv ekolünün kurucusu ve yedi Kurrâ'dandır. Buna karşı, Kûfeli ravilerin başında Hammâd er-Râviye (155/771) gelmektedir. Kendisine de şüphe ile bakılmaktaydı. Hammâd, Câhiliye dönemi şairlerin adına şiirler söylerdi. İbn Sellâm el-Cumahî (231/846), Hammâd hakkında şöyle demiştir: "*Arap şiirini ilk toplayan ve yayan Hammâd er-Râviye'dir. Güvenilir bir kimse de değildir...*". Kûfeli olup rivayeti güvenilir sayılan ravilerden biri de el-Mufađđal eđ-Đabbî'dir (170/786). el-Mufađđal eđ-Đabbî'nin rivayet etmiş olduğu şiirler, Basralı ve Kûfeli alimlerce güvenilir bulunmuştur. Ayrıca, rivayet etmiş olduğu şiirler öğrencileri tarafından toplanarak "el-Mufađđaliyyât" adı verilmiştir.³⁰

Basralı Halef el-Ahmer'in (180/796) de güvenilir sayılamayacağı söylenir. Ayrıca, rivayet etmiş olduğu bazı şiirlere el-Aşma'î (216/831) karşı çıkar ve onu uydurmacılıkla suçlar. el-Aşma'î de el-Mufađđal eđ-Đabbî gibi uydurma şiirlere karşı dikkat çekmiştir. el-Aşma'î'nin rivayet etmiş olduğu şiirleri "el-Aşma'îyyât" adı altında toplanmıştır.

Hicri III. yüzyıla gelince, yukarıda zikredilen ravilerin öğrencileri rivayeti devam ettirmişlerdir. Bunların başında Kûfeli Ebû 'Amr eş-Şeybâni (213/828) ve İbnu'l-A'râbî (231/746) ve kendilerinden sonra gelen Muhammed b. Habîb,

²⁹ Şevkî Dayf, a.g.e., s. 149

³⁰ a.y., s. 149

İbnu's-Sikkât (244/858) ve Şa'leb (291/903) gelmektedir. Basra'da ise şiir rivayeti Ebû Sa'îd el-Hasen İbnu'l-Huseyin es-Sukkerî (275/888)'ye kadar devam etmiştir. Kûfe ve Basra rivayetlerini bir araya toplayan es-Sukkerî'nin Câhiliye dönemi şiir divanlarının toplanmasında büyük katkısı olmuştur.

Câhiliye şiirinin tedvini ise ancak Emevi döneminin sonlarına doğru başladı. el-Velîd b. Yezîd'in (126/744) Arap divanını, şiirlerini, neseplerini ve lügatını topladığı kaydedilir. Bu rivayetler doğru ise II. yüzyılın başlarında kabilelerin tarihi ile ilgili mecmuaların ortaya çıktığı söylenebilir. Bu tür çalışmalar daha sonra ortaya çıkacak divanlara zemin hazırlamıştır. Ebû 'Amr İbnu'l-'Alâ'nın ravi olduğu bahsi yukarıda geçmişti. Kendisi, aynı zamanda birçok şiiri ve ahbarı da yazardı. Hatta evinin, tavana kadar ulaşan kitaplarla dolduğu belirtilmektedir. Hammâd er-Raviye'nin öğrencilerinin de hocaların rivayetlerini yazdığı kaydedilir.³¹

Daha sonra gelen raviler, hocalarının rivayetlerini sistemli bir şekilde tedvin etmişlerdir. Bunların başında el-Aşma'î gelmektedir. Bu raviler sadece duymuş oldukları şiirler ile yetinmemişler, gidip bedevilerden de şiirler almışlardır. Bu zamanda hızlı bir tedvin süreci başlamıştır. Hişam b. Muhammed el-Kelbî (240/854) yaklaşık yüz kırk kitap yazmış ve el-Medâ'ini'nin (228/843) kitapları da bunun gerisinde kalmamıştır. el-Heysem b. 'Udî ise (207/822) elli kitap yazmıştır. Birçok kitap da kayıptır. Ayrıca, İbnu'l-Kelbî'nin "*el-Aşnâm*" adlı eseri de Câhiliye şiirleri ile doludur. Bu eser matbudur. Fakat bu âlimlerin çoğunun, şiirleri toplarken gereken titizliği göstermedikleri dikkati çekmiştir.

Hicri III. yüzyılın ikinci yarısında dönemin en önemli ravisi ise es-Sukkerî'dir. Rivayet ettiği birçok divanı vardır. Kûfeli İbn Habîb (245/860) ve İbnu's-Sikkât ile Basralı er-Riyâşî ve Ebû Hâtim es-Sicistânî'den(250/864) rivayet etmiştir. Hicri IV. yüzyıla gelince ise telif ve tedvin artar. İbn Dureyd (321/933), İbnu'l-Enbârî (328/940), Ebû 'Ali el-Kâli (356/966) ve el-Merzubânî (384/994)

³¹ Şevkî Dayf, a.g.e., s. 149

bu dönemin âlimleridir.³²

5. Önemli Kaynakları

Basralı ve Kûfeli dilciler, eski şiirlerden kendilerine ulaşanları gelecek nesiller aktarmak için toplamışlardır.³³ Toplamış oldukları şiirler, divanlar, kabilelerin şiir mecmuaları veya belirli bir sosyal kesimin şiir mecmuaları ve seçmelerden oluşmaktadır. Bu mecmuaların ve divanların önemlileri şunlardır:

1- el-Mu‘allaqât*

2- el-Mufaḍḍaliyyât

el-Mufaḍḍal eḍ-Ḍabbî tarafından toplanan 126 veya 128 kasîde ve kıt'alardan oluşmaktadır. Bu kasîdeler, 67 şaire aittir. Bu şairlerin 47'si Câhiliye döneminde yaşamıştır. Bu şairler arasında el-Muraḳḳış el-Ekber ve el-Muraḳḳış el-Asḡar; hıristiyan olan Câbir b. Hınna ve ‘Abdulmesîh de vardır. Ayrıca, Câhiliye döneminde doğup İslam döneminde yaşayanlardan 14 şairi ve İslam dönemi şairlerinden sadece 6 şairi zikretmiştir.³⁴ Bu eser birçok defa basılmıştır.

3- el-Aşma‘iyyât

el-Aşma‘î tarafından toplanan 72 kasîde ve kıt'a'dan oluşmaktadır. Şairlerin sayısı 61, beyit sayısı ise 1163'tür. Bu mecmuada 3 şairin ismini zikretmemiştir. Ayrıca, 5 şairin ismi de kaynaklarda bulunmamıştır. Geri kalanların çoğu Câhiliye dönemi şairidir. Câhiliye döneminde doğup İslam döneminde yaşayanlar ile İslam dönemi şairlerinden 14'ünü zikretmiştir.³⁵ Bu eser birçok defa basılmıştır.

4- Cemheretu Eş‘âri'l-‘Arab

³² Bkz. Şevki Dayf, a.g.e., s. 163

³³ Brockelmann, a.g.e., c. 1, s. 67

* Bkz. Çalışmamızın 2. Bölümü

³⁴ Brockelmann, a.g.e., c. 1, s. 73

³⁵ a.e., c. 1, s. 74

Ebû Zeyd el-Kureşî (170/786) tarafından hicrî III. yüzyılın sonlarına doğru toplanmıştır. Yedi bölümden oluşmaktadır. Birinci bölüm el-Mu'allakâtu's-Seb', geri kalan bölümlerin isimleri şöyledir: el-Mucemharât, el-Muntekayât, el-Muzehhebât, el-Meraşî, el-Muşevvibât ve el-Melhamât'tır.³⁶ Bu eser birçok defa basılmıştır.

5- Ebû Temmâm'ın Divânu'l-Ĥamâse adlı eseri

Ebû Temmâm (231/746) tarafından toplanan şiir mecmuasıdır. Bu mecmua, el-Ĥamâse, el-Meraşî, el-Edeb, en-Nesîb, el-Hicâ', el-Adyâf ve el-Mediĥ, el-Mileĥ ve Mezemmetu'n-Nisâ' bölümlerinden oluşmaktadır. Ebû Temmâm, mecmuasını; Câhiliye ve Sadr-ı İslam dönemi şairlerinin şiirleri ile sınırlandırmıştır.³⁷ Bu eser birçok defa basılmıştır.

6- el-Buĥturî'nin Divânu'l-Ĥamase adlı eseri

el-Buĥturî (284/897) tarafından toplanan şiir mecmuasıdır. 176 babdan oluşmaktadır. Değişik konulardan oluşan şiir beyitleri ve kıt'alar bulunur.³⁸ Bu eser birçok defa basılmıştır.

7- Muĥtârâtu İbnu's-Şecerî

İbnu's-Şecerî (542/1147) tarafından toplanan şiir mecmuasıdır. Câhiliye ve İslam dönemi şiirlerinden oluşmaktadır. Bu mecmua üç bölümden meydana gelmektedir. I.Bölümün en önemli şairleri eş-Şenfarâ, Tarafe, Laĥîţ ve el-Mutelemmis'tir. II. Bölüm ise Zuheyr, Bişr b. Ebî Ĥâzim ve 'Ubeyd b. el-Abraş'ın divanlarından seçmeler bulunmaktadır. III. Bölüm ise el-Ĥutey'e'nin divanından seçmeler bulunmaktadır.³⁹

8- el-İşfehânî'nin (356/967) Kitâbu'l-Aġanî adlı eseri ile İbn Ĥuteybe'nin (276/889) eş-Şi'r ve's-Şu'arâ' adlı eseri. Bu iki eser de birçok defa basılmıştır.

³⁶ a.e., c. 1, s. 75

³⁷ a.e., c. 1, s. 79-80

³⁸ a.e., c. 1, s. 81

³⁹ Şevki Dayf, a.g.e., s. 179

I. BÖLÜM

MU'ALLAKÂT

Mu'allakât uzun kasideler olup Câhiliye döneminde bilinen en iyi kasidelerden seçilmiştir. Bu kasideler, Câhiliye dönemi şiirinin olgunlaşmış eserleridir. Bu nedenle, şöhreti diğer şiirlere baskın gelmiş ve şairlerini de meşhur etmiştir. Edipler ve şairler, bu kasidelerde ortaya çıkan yüksek estetikten etkilenerek eserler vermişlerdir.⁴⁰

1.1. Mu'allakât Kelimesinin Menşei

Sözlükte “bir şeyi diğeriyle irtibatlandırmak, bir şeyle ilgilenip onu beğenmek ve sevmek” anlamındaki ‘a-l-k kökünden türeyen mu'allaka kelimesinin çoğulu olan mu'allakât “beğenildiği için herkesin görebileceği bir yere asılan, sergilenen şiirler” demektir.⁴¹ İbn 'Abdi Rabbih (328/940)'in *el-'Ikdu'l-Ferîd* adlı eserinde ilk defa yer alan ve çok tekrarlanan bir menkıbeye göre, bu şiirler, üstünlükleri dolayısıyla seçilmişler ve Mekke'deki Kâbe'nin duvarlarına asılmışlardı.⁴² Muallakat'ın Kâbe'nin örtülerine asıldığı yönünde bilinen en eski rivayet İbnu'l-Kelbî'ye aittir. İbn 'Abdi Rabbihi ve İbn Haldûn (808/1406) da bu görüşe katılmışlardır. Ancak, İbn Sellâm el-Cumaḥî, el-Câhîz (255/869), İbn Kûteybe, el-Muberrred, İbnu'l-Enbârî, Ebû Ca'fer en-Naḥḥâs, el-İşfehânî ve diğerleri Mu'allakât'ın asılması yönünde bir bilgi vermemişlerdir. Hatta Ebû Cafer en-Naḥḥâs, Mu'allakâtın Kâbe örtülerine asılması ile ilgili hiçbir rivayetin bu konuda rivayette bulunmadığını bahseder.⁴³ Mu'allakâtı mecmua haline getirenin

⁴⁰ el-Cebbûrî, a.g.e., s. 111

⁴¹ Süleyman Tülücü, “*Mu'allakât*”, DİA, İstanbul, c. 30, s. 310

⁴² Süleyman Tülücü, *Mu'allakât ve Şairleri üzerinde Bir Bibliyografya Denemesi-I (Türkiye)*, AÜ. İlahiyat Fak. Der., sayı 23, Erzurum, 2005, s. 3

⁴³ el-Cebbûrî, a.g.e., s. 116

de meşhur râvinin Hammâd er-Râviye olduğu da kaynaklarda kaydedilmektedir.⁴⁴

Tülücü, “mu‘allağ” (asılmış) kelimesinin mutat mânâsının aslını izah etmek maksadıyla sırf uydurulmuş bir rivayet olduğu için, reddedilebileceğini ve İbni ‘Abdi Rabbihi’nin Mu‘allağât için kullandığı “Muzehhebât” (yaldızlı şiirler) tabirinin de gösterişli bir şeyin tamamıyla mecazî anlamı olarak alınması gerektiğini belirtmiştir.⁴⁵

Birçok seçkin müellifler (Th. Nöldeke, C.J.Lyall, R.A.Nicholson), yukarıdaki izahlara uygun olarak “mu‘allağa” kelimesinin “ ‘ilk” (değerli şey) isminden müştak olduğu görüşüne sahip olmuşlardır. Yani bu kelimenin anlamı “beğenilmiş kıymetli şiirler” olmalıdır. Diğer bir görüş J.Robson tarafından yazılan bir makalede ifade edilmiştir. O, bu kelimenin Kur’ân’da (en-Nisâ (4), 129) zikredildiğini söyler. Orada “el-mu‘allağa” kelimesi, bilfiil dul bırakma ve boşanma olmaksızın, kocası tarafından bakılmayan kadın münasebetiyle kullanılmıştır. Robson’un ifadesine göre bu kelime, müelliflerin antolojik eserlerinde yer alan ve hâlâ şairlerine atfedilen fakat gerçek değerleri takdir edilmemiş olan bu şiirlere işaret etmek için kullanılmıştır. “Mu‘allağât” isminin ilk defa zuhuru, muhtemelen M.900 yıllarında telif edilen *Cemheretu Eş‘âri’l-‘Arab*’tadır.⁴⁶ Bu, yedişerden yedi grup hâlinde tasnif edilmiş 49 şiirin yer aldığı bir antolojidir ve birinci grupta sekiz Mu‘allağa şairinin kasidelerine yer verilmiştir.⁴⁷

1.2. Mu‘allağât’a verilen Diğer İsimler

Mu‘allağât’ın bilinen diğer isimleri şöyledir: es-Seb‘u’t-Tıvâl (yedi uzun

⁴⁴ Brockelmann, a.g.e., c. 1, s. 67; Alfred Felix Landon Beeston, Mu‘allağât, çev: Süleyman Tülücü, AÜ. İslâmî İlimler Fak. Der., sayı 3, 1979, s. 419; Philip Hitti, *Siyasi ve Kültürel İslam Tarihi*, çev: Salih Tuğ, İstanbul, Boğaziçi Yayınları, 1980, s. 141

⁴⁵ Tülücü, a.g.m., s. 3

⁴⁶ a.y.

⁴⁷ a.y.

kaside), es-Sammût (dizili inciler), el-Muzehhebât (yaldızlı şiirler), es-Seb'iyât (yediler, yedi kaside), el-Vaħîde (tek, yegâne, biricik, eşsiz), daha yeni eserlerde Muķalledât (asırdan asra devredilen eski şiirler) ve Musemmeţât (dizilmiş inciler, inci dizileri) isimleri de kullanılmaktadır.⁴⁸

1.3. Mu'allakât Şairleri

Mu'allakât şairlerinin kimler olduğu hakkında ihtilaflar bulunmaktadır. Ancak, rivayetler beş Mu'allakanın sahipleri hakkında hemfikirdir. Bu beş şair, İmru'ul-Kays, Tarafe b. el-'Abd, Zuheyr b. Ebî Sulma, Lebîd b. Rabî'a ve 'Amr b. Kulşum'dur.⁴⁹ Altıncı ve yedinci Mu'allakanın sahipleri ise birçok rivayete göre 'Antere b. Şeddâd ve el-Hâriş b. Hillize'dir. Fakat el-Mufağdal eđ-Đabbî, 'Antere b. Şeddâd ve el-Hâriş b. Hillize 'nin kasideleri yerine en-Nâbiĝa ez-Zubyânî ve el-A'şâ'nın kasidelerini koymuştur.⁵⁰

Mu'allakât, yedi kasideden oluştđu birçok kaynakta zikredilmekle birlikte yukarıda zikredilen dokuz şairin kasidelerinin tamamını Mu'allakât olarak kabul edenler de vardır. Bunlar; en-Nâbiĝa ez-Zubyânî ve el-A'şâ'nın kasidelerini ilave ederek mu'allakât'tın sayısını dokuz çıkartmıştır. et-Tebrîzî ise dokuz kasideye; 'Ubeyd ibnu'l-Abraş'ın kasidesini de ilave ederek ona çıkartmıştır.⁵¹

1.4. Mu'allakât Şairlerinin Hayatı

ez-Zevzenî'nin "*Şerhu'l-Mu'allakâti's-Seb'*" adlı eserinde şerh etmiş olduğu şairlerin kasideleri esas alınarak bu çalışma yapılmıştır. Eserde geçen şairlerin hayatları ile ilgili kısa bilgiler verilmiştir.

⁴⁸ Tülücü, a.g.m., s. 4; Hâşim Şâlih el-Mennâ', fi'l-Edeb ec-Câhili., Dubai, 1.baskı, 1996/1417, s. 191

⁴⁹ Brockelmann, a.g.e., c. I, s. 67

⁵⁰ a.y.

⁵¹ a.e., c. 1, s. 42

1.4.1. İmru'ul-Ğays (y.80 h.ö./ y. 545)⁵²

Asıl adının Ğunduc, ‘Adî veya Muleyke olduğu kaydedilmektedir.⁵³ İmru'ul-Ğays onun lakabı olup "şiddet adamı, Tanrı Ğays'ın kulu, Benî Ğays kabilesinden bir kişi" anlamlarına gelir.⁵⁴ İmru'ul-Ğays, Esed Kabilesi toprakları içinde doğdu.⁵⁵ Kinde'nin son hükümdarı Ğucr'un oğludur. Annesi Fâtıma, şair Muhelhil'in ve Kuleyb'in kızkardeşidir. Kuleyb'in ölümü ile Bekr ve Tağlib kabileleri arasında meşhur Besûs savaşı çıkmıştır.⁵⁶ Bizans kralının hediye ettiği zehirli gömleğin etkisiyle vücudunu yara ve çıbanlar kaplaması sebebiyle "Zu'l-Ğurûh" lakabıyla anıldığı gibi, babasının intikamını almak için yardım talep etmek üzere kabile kabile, ülke ülke dolaşması ya da serseri bir hayat yaşaması sebebiyle "el-Meliku'd-Đalil" lakaplarıyla anılmıştır.⁵⁷ İmru'ul-Ğays'ın künyesi ise Ebû Ğâriş veya Ebû Vehb'dir.⁵⁸

İmru'ul-Ğays, genç yaşta şiire, bilhassa aşk şiirine karşı ilgi duydu.⁵⁹ Başında bulunduğu Esed kabilesinin kadınlarına şiirle sataşmaya başladığını öğrenen babası önce onu uyardı; kendisini dinlemeyip aşk şiirleri söylemeye devam etmesi üzerine de azatlısı Rabî'a'ya oğlunu öldürmesini ve gözlerini kendisine getirmesini emretti. Ancak Rabî'a, İmru'ul-Ğays'a kıymayıp vurduğu bir sığır yavrusunun gözlerine Ğucr'e götürdü; Ğucr'un pişman olduğunu ve çok üzöldüğünü görünce de onu öldürmediğini söyledi.⁶⁰ Ancak, İmru'ul-Ğays şiir söylemeye devam edince babası onu kabilesinden kovdu.⁶¹ İmru'ul-Ğays, babasının bir isyan sonucu Esed Kabilesi tarafından öldüröldüğünü Yemen'de

⁵² ez-Zirikli, *el-A'lam*, byy, 3. Baskı, ts., c. 1, s. 351

⁵³ Brockelmann, a.g.e., c. 1, s. 97

⁵⁴ Ahmet Savran, "İmruülkays b. Ğucur", DİA, İstanbul, 2000, c. 22, s. 237

⁵⁵ el-İşfehâni, *Kitâbu'l-Ağani*, Mu'essesetu Cemâl li't-Tıbbâ'a ve'n-Neşr, byy, ts, c. 14, s.78

⁵⁶ İbn Kuteybe, *eş-Şi'ru ve's-Şu'ara'*, Dâru'l-Kutub el-İlmiyye, 2. Baskı, Beyrut-Lübnan, 1985, s. 55

⁵⁷ Savran, "İmruülkays b. Ğucur", DİA, İstanbul, 2000, c. 22, s. 237

⁵⁸ el-İşfehâni, a.g.e., c. 14, s. 78

⁵⁹ Furat, a.g.e., s. 74

⁶⁰ İbn Kuteybe, a.g.e., s. 50; Savran, "İmruülkays b. Ğucur", DİA, İstanbul, 2000, c. 22, s. 237

⁶¹ İbn Kuteybe, a.g.e., s. 50

iken duydu ve onunun intikamını almaya yemin etti.

İmru'ul-Ğays'ın bu kararını öğrenen Esed Kabilesi bir barış heyeti gönderdi. İmru'ul-Ğays, Bekr ve Tağlib kabilelerinden aldığı kuvvetle düşmanlarını mağlup ettiyse de bu galibiyeti, Esed kabilesinden hiçbir kimsenin sağ kalmasını istemeyen İmru'ul-Ğays'ı tatmin etmedi.

Ancak müttefikleri kendisine daha fazla yardım etmeyi reddettiler ve onu savaştan vazgeçirmeye çalıştılar. Kabileler arasında dolaşıp tekrar yardım toplayan İmru'ul-Ğays, akrabası olan Himyer kralının verdiği ve diğer kabilelerden sağladığı kuvvetlerle Esed kabilesine saldırarak onları yenilgiye uğrattı. Bunun üzerine Hîre hükümdarı Munzir b. Mâ'u's-Semâ', İmru'ul-Ğays'e karşı Kisrâ Enüşirvan'dan yardım istedi. Enüşirvan, Hîre hükümdarının Esed kabilesinin koruma teklifini kabul ederek yardım gönderdi.

İmru'ul-Ğays, bu yeni güçle başa çıkamayacağını anlayınca Teyma Emiri Semev'el'e sığındı. Semev'el, Ğassânî kralı Hâriş b. Cebele'nin kendisine yardım edebileceğini söyledi. Hâriş'in yanına giden İmru'ul-Ğays, onun aracılığı ile Bizans Kralı Justinianos'tan yardım almak üzere İstanbul'a hareket etti.⁶² Fakat İmru'ul-Ğays, Justinianos'un kızı ile bir aşk yaşadı. Bunu duyan imparator, süratle dönüş yoluna çıkan İmru'ul-Ğays'a bir elçi gönderdi ve ona zehirli bir gömlek hediye etti. Gömleği giyen İmru'ul-Ğays, yaralanır ve Ankara civarında ölür.⁶³

İmru'ul-Ğays'ın, Mu'allakasında tavsif ettiği yerler Esed kabilesinin topraklarıydı. İbn Sellâm el-Cumaî onu, şiirinde zina ve fuhşu dile getiren şairler arasında sayar. İbnu Ğuteybe, şairin tenkit edilen yönleri arasında onun bu tarz gayrimeşru hareketleri açıkça dile getirmesini kaydeder.⁶⁴ İmru'ul-Ğays'ın, şiire yenilikler getirdiği kabul edilir. Arkadaşlarını, hatıralarının bulunduğu yerde durmaya ve ağlamaya davet edişi, nesipte ince duygu ve ifadelere yer verişii⁶⁵ gibi farklı tabiatı, daha sonraki şairler tarafından uygulanmıştır. Hanımları ceylan,

⁶² a.e., 51-52

⁶³ Savran, "İmruülkays b. Hucur", DİA, İstanbul, 2000, c. 22, s. 237

⁶⁴ Furat, a.g.e., s. 76

⁶⁵ İbn Ğuteybe, a.g.e., s. 52

güneş ve yumurta diye tavsif etmesi, kasidede nesibi ayırması gibi uygulamaları, şiirde ilk görülen hadiseler olarak değerlendirilmiştir.⁶⁶

İmru'ul-Kays'ın şiirleri hicri II. yüzyılın sonlarına doğru Basralı el-Aşmaî, Kûfeli Ebû 'Amr eş-Şeybânî ve Bağdatlı Muhammed b. Habîb tarafından toplandı. Hicri III. yüzyılda İbnu's-Sikkît ile es-Sukkerî bu çalışmalara dayanarak iki ayrı divan oluşturdular⁶⁷.

1.4.2 .Zuheyr b. Ebî Sulmâ el-Muzenî (13 / 609)⁶⁸

Arapların Muzeyne kabilesinden olan bu şair, babasının mensup bulunduğu kabilesi; komşuları olan Benî Murre ve Benî 'Abdullah b. Ğatafân'la Necd'de Medine'nin doğusunda yer alan el-Hâcir taraflarında yaşıyordu. Zuheyr, Benî 'Abdullah arasında doğdu ve yetişti.⁶⁹ Benî 'Abdullah b. Ğatafân kabilesi içinde yetişen Zuheyr, babasının küçük yaşta kaybettikten sonra, annesi de şair Evs b. Hâcer ile evlenmişti. Zuheyr, bu talihsiz gelişmeler yüzünden kardeşleri ile birlikte dayıları olan şair Besame b. el-Ğedîr'in himayesinde yaşadı. O, esasen içinde birçok şairin bulunduğu bir aileye mensuptu. Babası Ebû Sulma Rabî'a, kızkardeşleri Sulma ile Hânsâ' ve erkek kardeşi Evs de şairdiler. Zuheyr'in oğulları, burde kasîdesinin sahibi Ka'b ve Buceyr de şairdiler.⁷⁰

Zuheyr, mu'allağasını, meşhur Dâhis ve'l-Ğabrâ' savaşını sürdüren aynı kabilenin iki mühim kolu 'Abs ve Zubyân arasında barışı sağlayan Sinân b. Herim'le aynı kabileden 'Avf b. Hâriş hakkındadır. 'Abs ve Zubyân kabileleri barış yapmak üzere iken 'Abs kabilesinden Hâriş b. Verd, Dumdum b. Herim'i öldürmüş ve bunun üzerine 'Abs ile Zubyân kabileleri birbirlerine girmiş ve öldürülen Dumdum b. Herim'in kardeşi Huşayn, Hâriş b. Verd'i veya 'Abs

⁶⁶ Furat, a.g.e, s. 76

⁶⁷ a.e., s. 75

⁶⁸ ez-Zirikî, a.g.e., c. 3, s. 87

⁶⁹ el-İşfehânî, a.g.e., c. 20, s. 292-293; İA, c. 22, s. 639

⁷⁰ ez-Zeyyât, a.g.e., s. 42

kabilesinden birini öldürmedikçe başını yıkamayacağına and içmişti. Huşayn, 'Abs kabilesinden birini öldürerek andını yerine getirmiş ise de 'Abs kabilesi de ayaklanmıştı. Hâriş, öldürülen kimsenin diyeti olmak üzere bunlara yüz deve göndermek suretiyle hadiseyi önlemişti. Zuheyr, Mu'allağası ile ilk defa Herim'i ve Hâriş'i bu münasebetle övmüş ve bundan sonra Herim hakkındaki övgüleri birbiri ardınca gelmiştir.⁷¹

Zuheyr'in üvey babası Evs b. Hacer'in ravisi ve Evs'in de Tufeyl el-Ğanevî'nin ravisi olduğu, oğlu Ka'b'in ise kendisinin ravisi olduğu bilinmektedir. Kab'in de ravisi el-Hutey'e, Cemil ve Kuşeyyir'dir.⁷² Zuheyr, İmru'ul-Ğays ve Lebîd ile birlikte Câhiliye devrinin üç büyük şâirinden biriydi.⁷³ Dili lüzumsuz unsurlardan ayıklanmış sağlam ve kusursuzdu. Övgülerinde kişileri, geçici vasıfları ile değil de zati hususiyetleri ile övmekte, onların sahip olmadığı meziyetlerden bahsetmemekte ve asla mübalağaya kaçmamaktaydı.⁷⁴ İkinci Halife Hz. Ömer, bu şair hakkında:" sözlerinde insicam vardır. Garip kelimeler kullanmaz ve hiçbir kimseyi kendisinde olmıyan vasıflarla övmez." demiştir.⁷⁵ Hz. Ömer, gene bu şâir için şairlerin en ustası de demiştir.⁷⁶ Zuheyrin şiirlerinde özellikle, eğitici ve öğretici unsurlar öne çıkmıştır.⁷⁷ Buna ilaveten, hikmetli şiirlerinde haksızlıktan ve zulümden kaçınmayı tavsiye eder, ağır başlı, ölçülü ve iyi olmayı öğütler.⁷⁸

Zuheyr'in divanı birçok defa yayınlanmıştır.⁷⁹

⁷¹ el-İşfehâni, a.g.e., c. 20, s. 293-294

⁷² Brockelmann, a.g.e., c. 1, s. 95

⁷³ el-İşfehâni, a.g.e., c. 20, s.288

⁷⁴ Furat, a.g.e., s. 78

⁷⁵ el-İşfehâni, a.g.e., c. 20, s. 290; İbn Sellâm el-Cumaî, *Tabakâtu Fuğûli's-Şu'arâ'*, byy, ts, c. 1, s. 63; İbn Kuteybe, a.g.e., s. 69

⁷⁶ İbn Sellâm el-Cumaî, a.g.e., c. 1, s. 63; İbn Kuteybe, a.g.e., s. 69

⁷⁷ Brockelmann, a.g.e., c. 1, s. 95

⁷⁸ Brockelmann, a.g.e., c. 1, s. 95; Furat, a.g.e., s. 79

⁷⁹ Bkz. Zuheyr b. Ebî Sulmâ, *Divân*, şerh: Hamdu Tammâs, Beyrut, Dâr'ul-Ma'rifet, 2.Baskı, 2005/1426, s. 7

1.4.3. Lebîd b. Rabî'a (41 / 661)⁸⁰

Araplar arasında elinin açıklığı ile meşhur Rabî'a adlı bir kimsenin oğludur. Annesi 'Abs kabilesinden Tâmile adlı bir kadındı. Lebîd'in künyesi ise Ebû 'Akiyl'dir.⁸¹ Kendisinin Erbed adlı bir kardeşi ve iki de kızı olup bunlardan biri babası gibi şâirdi. Lebîd, Mu'allaka sahipleri içinde biricik müsluman olan şairdir.⁸² Kabilesinin Medine'ye gönderdiği heyet içinde yer aldı ve islamiyeti kabul etti.⁸³

Lebîd, ikinci Halife Hz. Ömer devrinde Kûfe'ye yerleşmişti. Hz. Ömer, valisi vasıtası ile Lebîd'e müslüman olduktan sonra söylemiş olduğu şiirlerini sormuş Lebîd de Kur'an-ı Kerîm'in ikinci sûresini yazıp valiye getirmiş ve "Allah, bana şiire mukabil bunu verdi." demiştir.⁸⁴ Lebîd, müslüman olduktan sonra şiiri bırakmış ve bazıları kendisinin yalnız bir beyit söylemiş olduğunu rivayet etmektedirler.⁸⁵ Lebîd, Kûfe'de ölmüş ve Benî Ca'fer b. Kilâb'ın topraklarında defnedilmiştir. Ölümü Halife Mu'âviye'nin dönemine rastlamaktadır. Öldüğünde ise 145 yaşında olduğu rivayet edilmektedir.⁸⁶

İbn Sellâm el-Cumaî, Lebîd'i III. tabaka şairleri arasına alır.⁸⁷ Lebîd'in şiirleri Araplar tarafından çok takdir edilmiştir.⁸⁸ Söylemiş olduğu şiirlerinde tabiat ve hayvan tasvirlerinin yanı sıra hanif dininin bazı değerlerine rastlanır.⁸⁹

Lebîd'in divanı Ebû Amr eş-Şeybânî, el-Aşma'î, İbnu's-Sikkît, eṭ-Ṭûsî, es-Sukkerî ve Muḥammed b. Ḥabîb gibi birçok dilci tarafından toplanmıştır. Bunlar arasında 'Ali b. 'Abdullah b. Sinân eṭ-Ṭûsî, yazmaları günümüze kadar gelmiş

⁸⁰ ez-Ziriklî, a.g.e., c. 6, s. 256

⁸¹ el-İşfehâni, a.g.e., c. 15, s. 361

⁸² Huart Clément, *Arap ve İslam Edebiyatı*, çev: Cemal Sezgin, İstanbul, Kanaat Kitabevi, 1944, s. 38

⁸³ İbn Kuteybe, a.g.e., s. 167

⁸⁴ İbn Sellâm el-Cumaî, a.g.e., c. I, s. 135-136

⁸⁵ İbn Kuteybe, a.g.e., s. 167

⁸⁶ a.y.

⁸⁷ İbn Sellâm el-Cumaî, a.g.e., I,123

⁸⁸ Süleyman Tülücü, "*Lebîd b. Rabî'a*", DİA, c. 7, s. 28

⁸⁹ Furat, a.g.e., s. 80

bulunan çalışmasında Ebû ‘Amr eş-Şeybânî, el-Aşmâ’î ve İbn A‘rabî’ye dayanmaktadır. Divanı Avrupa’da ve İslam dünyası’nda basılmıştır.⁹⁰

1.4.4. Ȧarafe b. el-‘Abd (y.60 h.ö./ y. 564)⁹¹

Ȧairin asıl adı ‘Amr olup Ȧarafe ise yeni eşya anlamına gelen lakabıdır. Bir şiirinde bu kelimeyi kullandığı için bu lakabı almıştır.⁹² Babası ‘Abd, Bekr kolunun Vâil kabilesindedir.⁹³ Annesi ise el-Mutelemmis diye bilinen şair ‘Abdulmesîh b. Cerîr’in kız kardeşi Verde’dir. Ma‘bed adlı erkek ve Hırnîk adlı kız kardeşi vardır.⁹⁴ Ȧarafe'nin dayısı el-Murakkîş el-Aşğar ve el-Aşğar'ın amcası da el-Murakkîş el-Ekber'dir. Kız kardeşi Hırnîk de şairdir. Görüldüğü gibi Ȧarafe, birçok şair yetiştiren bir aileden geliyordu.⁹⁵ Babasını küçük yaşta kaybeden Ȧarafe; büyünce kendisini içkiye ve aşka verir.⁹⁶

Pek küçük yaşta şiir söylemeye başlayan Ȧarafe, dayısı el-Mutelemmis'le beraber Hîre hükümdarı ‘Amr b. Hind'in huzuruna gitmişti.⁹⁷ Ȧarafe, kız kardeşinin eşi ‘Abd b. ‘Amr'ı kendisine şikâyet edince eniştesini hicveden iki beyit söyledi. Hükümdarla kardeşi Kâbûs ve bu ‘Abd b. ‘Amr hep beraber avlandıkları bir sırada önlerine çıkan bir yaban eşeğini hükümdar vurmuş ve bunu kesmeyi ‘Abd b. ‘Amr'e bırakmıştı. ‘Abd b. ‘Amr'ın bu kesme işini becerememesi hükümdarı güldürmüştü ve Ȧarafe'nin bunun hakkında evvelce söylemiş olduğu hicviyeyi okumuştü. ‘Abd b. ‘Amr, kendisi hakkında dahi Ȧarafe'nin daha ağır bir hicvi bulunduğunu hükümdara hatırlatmıştı. ‘Amr b. Hind, bunun üzerine Ȧarafe'ye bir mektup vererek Bahreyn'deki valisine gitmesini söyledi. Vali,

⁹⁰ a.y.

⁹¹ ez-Zirikli, a.g.e., c.3, s. 324

⁹² İbn Kuteybe, a.g.e., s. 105; Furat, a.g.e., s. 84

⁹³ İA, c. 11, s. 765

⁹⁴ Furat, a.g.e., s. 84

⁹⁵ Brockelmann, a.g.e., c. 1, s. 92; İA, c. 11, s. 765; Furat, a.g.e., s. 85

⁹⁶ İA, c.11, s.765

⁹⁷ Brockelmann, a.g.e., s.92

mektubu okuyunca ̤arafe'yi öldürdü.⁹⁸ Öldürüldüğünde 20 veya 26 yaşlarındaydı.⁹⁹

Herkesi hicvetmekten kaçınmayan ̤arafe, kardeşi Ma'bed'in develerini ararken amcasının oğlu Mâlik'ten yardım ister. Mâlik ise "Develeri kaybettin şimdi de onları mı arıyorsun?" şeklindeki cevabını alınca ̤arafe; bu sözlere alınır ve Mu'allakasını söyler.¹⁰⁰ Bu kasîdesi, Mu'allakât içerisinde en uzun olanıdır. Diğer şiirlerinde olduğu gibi burada da duygularını sağlam ve veciz bir dille ifade etmektedir. Bu dil bazen mübhem durumlar arz eder. Fakat bunun asıl sebebi eski bedevi hayatına dair tabirler kullanması ve bunları nadir kelimelerle ifade etmesidir.¹⁰¹

Şiirleri, ilk defa el-Aşma'î tarafından işlenmişti. Divanının bazı yazmaları günümüze kadar gelmiştir. M. Seligsohn, Paris, London ve Viyana'daki yazmalara dayanarak 1901 tarihinde bu şiirleri Fransızcaya tercüme ederek neşretti. Şairin divanı daha sonraları basılmıştır.¹⁰²

1.4.5. 'Amr b. Kulşûm (83/586)¹⁰³

Kuzey Arabistan'da bulunan Tağlib kabilesinin Cûsem koluna mensuptur.¹⁰⁴ Babası Kulşûm b. Mâlik, annesi ise Arap şairlerinden Muhelhil b. Rabî'a'nın kızı Leylâ'dır.¹⁰⁵ 'Amr, on beş yaşındayken kabile reisi olmuştu.¹⁰⁶ Arap

⁹⁸ İbn Kuteybe, a.g.e., s.103-104

⁹⁹ İbn Kuteybe, a.g.e., s.105, Furat, a.g.e., s.84

¹⁰⁰ Corci Zeydân, a.g.e., c. 1, s. 118

¹⁰¹ Furat, a.g.e., s. 89

¹⁰² a.e., s. 91

¹⁰³ ez-Zirikli, a.g.e., c. 5, s. 256

¹⁰⁴ ez-Zirikli, a.g.e., c. 5, s. 256; Aḥmet Ḥasen ez-Zeyyât, a.g.e., s. 50

¹⁰⁵ el-İşfehânî, a.g.e., c. 11, s. 52; Corci Zeydân, a.g.e., c. 1, s. 114; Furat, a.g.e., s. 91

¹⁰⁶ el-İşfehânî, a.g.e., c. 11, s. 53; İA, c. 3, s. 85; Corci Zeydân, a.g.e., c. 1, s. 114; Aḥmet Ḥasen ez-Zeyyât, a.g.e., s. 50; Süleyman Tülücü, "Mu'allaka Şairlerinden: 'Amr b. Kulşûm", AÜ. İlâhiyat Fak. Der., sayı: 16, 2001, s. 82.

yarımadası, Şam, Irak ve Necid'de dolaştı.¹⁰⁷ Son derece gururlu olan 'Amr'ın Hîre hükümdarı 'Amr b. Hind'i öldürdüğü de bilinmektedir.¹⁰⁸

'Amr b. Kulşûm, Bekr ve Tağlib kabileleri arasındaki bir anlaşmazlığın halli için Hîre hükümdarı 'Amr b. Hind'i ziyarete gelmiş, bu münasebetle inşad ettiği bir kasidesinde şair, hükümdara; Bekr kabilesine yakınlık göstermekten sakınmasını tavsiye etmiş, hatta bu hususta tehtidkâr bir ifade kullanmıştır. Buna kızan 'Amr b. Hind, kendisine arz edilen meselede Bekr kabilesi lehinde hüküm vermişti. 'Amr b. Kulşûm ve beraberindekiler, bu ziyaretten kızgın ayrılmışlardı. 'Amr b. Hind bir ara şaire haber göndererek annesi Leylâ'nın kendi annesini ziyaret etmesini istedi. Leylâ ziyarete gitti, fakat hükümdarın maksadı şairin annesini kendi annesine hizmet ettirmek ve böylece onların gururunu kırmaktı. Leylâ bunu yapmadı. Bu yüzden çıkan münakaşa üzerine hükümdar adamlarını çağırdı. Bunu işiten 'Amr b. Kulşûm koşup geldi ve asılı duran bir kılıçla 'Amr b. Hind'in kafasını kesti.¹⁰⁹

Daha sonra mu'allakât arasına alınacak olan bu kasidenin ilk bölümünü, 'Amr b. Hind'i ziyarete geldiği zaman onun huzurunda okumuş, ikinci bölümü ise şair, Hîre kralını öldürdükten sonra tamamlamış¹¹⁰ olduğu rivayet edilir.

'Amr b. Kulşûm'un şiirleri, İbnu's-Sikkît tarafından ele alınıp işlenmiştir. Bir yazma eseri Fatih Kütüphanesi'nde bulunan bu şiirler; F.Krenkow tarafından neşredilmiştir.¹¹¹

1.4.6. 'Antere b. Şeddâd (y. 22 h.ö. / y. 600)¹¹²

Babası Necid'de oturan 'Abs kabilesi ileri gelenlerinden Şeddâd, annesi ise

¹⁰⁷ ez-Zirikli, a.g.e., c. 5, 256

¹⁰⁸ İbn Kuteybe, a.g.e., s. 137; el-İşfehâni, a.g.e., c. 11, s. 53-54; Corci Zeydân, a.g.e., c. 1, s. 115

¹⁰⁹ Muharrem Çelebi, "'Amr b. Kulşûm", DİA, İstanbul, 1991, c. 3, s.85-86

¹¹⁰ Furat, a.g.e., s.92

¹¹¹ a.y.

¹¹² ez-Zirikli, a.g.e., c. 5, s. 269

Zebîbe adlı Habeşli bir câriyedir.¹¹³ Şeddâd'ın onun dedesi veya amcası olduğu da kaydedilmektedir.¹¹⁴

Câhiliye devrinde melez olmaları sebebiyle kendilerine "Ağribetu'l-'Arab" (Arap Kargaları) denilen ve kahramanlıklarıyla ün salan üç siyah köleden biri olan 'Antere, 'Abs kabilesinin hem şairi, hem de cesur, atılgan, güzel huylu, hoşsohbet, zulme boyun eğmeyen savaşçısı olarak tanınmıştır. 'Abs ile Zubyân arasında cereyan eden Dâhis ve'l-Ğabrâ' savaşı'nda büyük kahramanlıklar göstermiş, meşhur Mu'allakasını da bu savaştan sonra söylemiştir. Mu'allakasını, annesini siyahlığı ile alay eden ve kendisinin şiir söylemeyi bilmediğini iddia eden birine karşı şairliğini ispat etmek maksadıyla söylediği de rivayet edilmektedir.¹¹⁵ Bu yiğit şair, ilerlemiş yaşına rağmen kendi kabilesi ile Tay kabilesi arasında çıkan bir savaşa katılmış ve savaş sırasında öldürülmüştür.

'Antere'nin hayatı zamanla genişletilmiş ve yeni şekillere sokularak romanlaştırılmıştır.

'Antere'ye isnat edilen ve A'lem eş-Şentemerî'nin rivayeti, Bataleyvsi'nin bazı ilaveleriyle son şeklini alan bir divan günümüze kadar gelmiştir. Ancak buradaki şiirlerin bir kısmının mevsukiyetinden şüphe edilmiştir. 'Antere'nin divanı gerek müstakil olarak gerekse şerhleriyle birlikte muhtelif tarihlerde yayımlanmıştır. Ayrıca 'Abdulmu'min Şelebî ile İbrahim el-Ebyârî de bu divanı yayımlamıştır. Muhammed Sa'îd Mevlevî ise eserin altı nüshasına dayanarak tenkitli neşrini yapmıştır. Divandan yapılan seçmeler başka dillere de tercüme edilmiştir.¹¹⁶

¹¹³ ez-Zirikli, a.g.e., c. 5, s. 269; İbn Kuteybe, a.g.e., s. 149; Brockelmann, a.g.e., c. 1, s. 90

¹¹⁴ İbn Kuteybe, a.g.e., s. 149

¹¹⁵ a.y.

¹¹⁶ Cemâl Muhtar, "'Antere'", DİA, İstanbul, 1991, c. 3, s. 237

1.4.7. el-Ĥâriş b. Ĥillize el-Yeşkurî (y. 50 h.ö./ y. 570)¹¹⁷

Irak kabilelerinden Yeşkur kabilesine mensup Ĥillize adlı bir kimsenin oğludur. Besûs savaşında Bekr-Yeşkur ile Tağlib kabileleri birbirlerini yeyip bitiriyorlarken Ĥîre hükümdarı ‘Amr tarafından bunlar barıştırılmış ve rehine olarak her iki taraftan yüzer genç alınmıştır. Bu gençlerden Tağlib kabilesine mensup olanlar Bekr kabilesi tarafından çöle sürülerek susuzluktan öldürülmüş olmalarıyla aralarında tekrar muharabe baş göstermiş ve her iki taraf savaşı göze alamadıklarından Ĥîre hükümdarı ‘Amr’ı hakem yapmışlardır. Bunun üzerine Tağlib kabilesinin başına şair ‘Amr b. Kulşûm ve Bekr-Yeşkur kabilesinin başında da Herîm oğlu Nu‘mân'a gelmişler ve bu hükümdarın sarayında bunlar karşılıklı övünmeye başlamış idiler. Bu sırada ‘Amr b. Kulşûm ayağa kalkıp mu‘allağasının bir kısmını okuyarak kendi kabilesini müdafaa etmiştir. Buna karşı Bekr-Yeşkur kabilesinden olan el-Ĥâriş de Mu‘allağasını okumuştur.¹¹⁸

İbn Sellâm el-Cumahî’ye göre Câhiliye şairlerinin altıncı tabakasından sayılır.¹¹⁹ Şairin divanının bir yazması Fatih Kütüphanesinde bulunmaktadır. İlk defa F.Krenkow tarafından ‘Amr b. Kulşûm’un divanı ile birlikte Maşrik mecmuasından neşredilmiştir. Bu divan daha sonraları ayrı olarak neşredilmiştir. O.Rescher tarafından Almancaya da tercüme edilmiştir. Şair, asıl şöhretini Mu‘allağası ile kazanmıştır. Mu‘allağasına, sevgilisinin izleri üzerinde durup ağlıyarak başlayan şair, sonra deve kuşuna benzettiği devesini anlatır. Bunları, Tağliblilerin yalanlarını ve haksız davranışlarını dile getirdiği bölümle, Bekr kabilesinin medhi ve yine Tağliblilerin sulhu bozuşları ve tarih boyunca mağlup oldukları hadiselerin anlatılması takip eder.¹²⁰

¹¹⁷ ez-Zirikli, a.g.e., c. 2, s. 155

¹¹⁸ el-İşfehâni, a.g.e., c. 11, s. 42-49

¹¹⁹ Nasuhi Ünal Karaarslan, “Ĥâriş b. Ĥillize”, DİA, İstanbul, 1997, c. 16, s. 197

¹²⁰ Furat, a.g.e., s. 93-94

1.5. Mu'allakâtın Şerhleri

Mu'allakaları çeşitli açılardan açıklamak üzere, özellikle H.III./M.IX. asırdan itibaren birçok şerhler kaleme alınmıştır. Bazıları (meselâ, Ebû Bekr İbnu'l-Enbârî, Ebû Ca'fer en-Neḥḥâs, ez-Zevzenî, et-Tebrîzî vb.), hemen hemen Mu'allakât'ın tamamını, bir kısmı (meselâ, Ebû Usâme Cunâde b. Muḥammed el-Ezdî el-Herevî, Muḥammed b. Bedruddîn el-'Avfî vb.) da, Mu'allakât'ın ancak bir veya birkaçını şerh etmiştir.¹²¹

1.5.1. Tam Mu'allaka Şerhlerinden Basılmış Olanlar:

- Ebû Bekr İbnu'l-Enbârî (328/940): *Şerḥu'l-Ḳaṣâ'idî's-Seb'î't-Tıvâli'l-Câhiliyyât*, nşr. 'Abdusselâm M.Hârûn, Kahire, 1963.
- Ebû Ca'fer en-Neḥḥâs (338/950): *Şerḥu'l-Ḳaṣâ'idî't-Tis'î'l-Meşhûrât*, I-II, nşr. Aḥmed Hattâb, Bağdat, 1393/1973.
- ez-Zevzenî (486/1093): *Şerḥu'l-Mu'allakâti's-Seb'*, şerhli nşr. 'Abdurrahîm es-Safîbûrî-M.Lumbsden, Kalküta, 1823; Lübnan 1269; İstanbul, 1277; Kahire, 1277, 1292, 1304, 1311, 1315, 1319, 1328/1910, 1340; Tahran, 1282; İskenderiye, 1288; Delhi, 1895; Dâru Sâdır, Beyrut, 1382/1963; nşr. M.Muḥyiddîn 'Abdulḥamîd, Kahire, ts.; nşr. M.'Alî Ḥamdullâh, Dimaşk, 1383/1963; Beyrut, 1972; Dâru'l-Erḳam, Beyrut, ts.
- Ebû Zekeriyâ et-Tebrîzî (502/1109): *Şerḥu'l-Ḳaṣâ'idî'l-'Aşr*: "A Commentary on Ten Ancient Arabic Poems..." adı ile nşr. C.J.Lyall, Calcutta, 1894, tekrar basımı: N.J.Ridgewood, 1965; Kahire, 1324, 1343, 1352 vb.; Mısır, 1952; nşr. M. Muḥyiddîn 'Abdülhamîd, 2. Baskı, Mısır 1384/1964; nşr. Faḥruddîn Ḳabâve, Halep, 1388/1969, Beyrut, 1980; nşr. 'Abdusselâm el-Ḥûfî, Beyrut, 1405/1985.
- 'Alî b. 'Alî es-Safîpûrî (ö. ?): Şerhi H. 1291'de Hindistan'da basılmıştır.
- Reşîdunnebî b. Ḥabîbunnebî (ö. ?): *Şerh-i Seb'a-i Mu'allaka*, Hindistan, 1876.

¹²¹ Tülücü, a.g.m., s. 6

- el-Feyz es-Sehârnefûrî el-Kureşî el-Hanefî (XIII./XIX. asır): *Riyâdu'l-Feyd Şerhu'l-Mu'allakât*, Lahor, 1299/1881.
- Aḥmed Emîn eş-Şinkîti (1331/1913): *el-Mu'allakât ev el-Kaşâ'idu'l-Aşru't-Tivâl*, Kahire, 1329/1911; yeni neşirleri: *Şerhu'l-Mu'allakâti'l-Aşr ve Ahbâru Kâ'ilihâ (Şu'arâ'ihâ)* adı ile, Kahire, 1913, 1338, 1945; nşr. Fâyiz Terhîni, Beyrut, 1988; Dâru'l-Endelus, Beyrut, ts.
- Ebû Firâs Muḥammed b. Muştafâ en-Na'sânî el-Halebî (1362/1943): *Nihâyetu'l-Ereb min Şerhi Mu'allakâti'l-Arab*, Kahire, 1324/1906, 1329/1911.
- Aḥmed Tercânîzâde: *Şerh-i Mu'allakât-i Seb'*, Tebriz, 1348, (Farsça Şerhli)
- Mevlânâ Muḥammed İsmâ'il es-Selefi (1387/1967): *Şerhu'l-Mu'allakâti's-Seb'*, Lahor, 1399/1979. Arapça şerhli, Urduca tercümelî.
- Fevzi 'Atavî. Eseri 1969'da Beyrut'ta basılmıştır.¹²²

1.5.2. Yazma Hâlinde Olanlar:

- Ebû Sa'id eḍ-Ḍarîr el-Curcânî Aḥmed b. Hâlid (282/895): *Şerhu'l-Mu'allakâti's-Seb'*, Kahire, Dâru'l-Kutub, edeb, nr. 3900.
- İbn Keysân (299/911): *Şerhu's-Seb'î't-Tivâl*, Berlin Staatsbibliothek, nr. 7440; London, India Off., nr. 80023.
- Mevhûb b. Aḥmed el-Cevâlîkî (540/1145): *Şerhu'l-Mu'allakât*, Paris, nr. 3279.
- Ebu'l-Berekât İbnu'l-Enbârî (577/1181): *Şerhu's-Seb'î't-Tivâl*, Kahire, Dâru'l-Kutub, nr. ?; Mekke (Mektebetu'l-Haremi's-Şerîf), edeb, nr. 81; Süleymaniye Kütüphanesi, Esad Efendi, nr. 2815.
- Aḥmed b. el-Faḫîh Muḥammed b. Ebû Bekr (ö. ?): *Şerhu'l-Mu'allakât*, Kılıç Ali Paşa, nr. 825.

¹²² Tülücü, a.g.m., s. 6-7

- Muḥammed b. İbrâhîm el-Ḥaḍramî İbn Harûf (H. VIII. asır): *Şerḥ ‘alâ Mu‘allaḳâti’s-Şu‘arâ’i’s-Sitteti’l-Câhiliyyîn*, Rabat, nr. 1792 (D 923).
- Muḥammed b. Bedruddîn el-‘Avfî (893/1488): *Tuḥfetu’l-Lebîb* (İmru’ulḳays, Zuheyr ve Ṭarafe Mu‘allakalarının şerhi), Leiden, nr. 511; Paris, nr. 3404.
- ‘Abdulkadir b. Aḥmed el-Fâḳihî (982/1574): *Fetḥu’l-Muḡallaḳât li-Ebyâti’s-Seb’îl-Mu‘allaḳât*, Rağıp Paşa, nr. 1154.
- ‘Oşmân b. ‘Abdurrahmân et-Tenûhî (ö. ?). Kahire, Dâru’l-Kutub, edeb, nr. 443. en-Neḥḥâs ve ez-Zevzenî şerhlerinin telhîsi.
- Muḥammed b. ‘Alî et-Ṭaberî (1173/1760): *Kitâbu İmtâ’i’l-Başar ve’l-Ḳalb ve’s-Sem‘ fi Şerḥi’l-Mu‘allaḳâti’s-Seb’*, Bkz. Garrett 1 (268 vr.).
- Aḥmed b. Muḥammed el-Müsevî el-Mu‘allim (1279/1862’ye doğru): *Miftâḥu’l-Muḡallaḳât fi Şerḥi’l-Mu‘allaḳât*, Cambridge, Or., nr. 501/8.
- Aḥmed b. Muḥammed el-Mu‘âfâ en-Naḥvî (1280/1863’e doğru): *‘Ukûdu’l-Le‘âlî’i’l-Muntesekât fi Şerḥi’s-Seb’i’s-Sumûṭ ve’s-Selâsi’l-Mulḥaḳât (Mu‘allaḳât)*, Kahire, Dâru’l-Kutub, edeb, nr. 4576.
- ‘Abdurrahîm b. ‘Abdulkerîm (XIII./XIX. asır): *Kitâbu Şerḥi’l-Mu‘allaḳât ‘ale’t-Temâm ve’l-Kemâl*, Kahire, Dâru’l-Kutub, nr. 13515z. ez-Zevzenî şerhinin telhîsi.¹²³

- Anonim Mu‘allaḳât Şerhi.

Ayrıca, Ebû Usâme Cunâde b. Muḥammed el-Ezdî el-Herevî (399/1009, British Museum, Or., nr. 6638), Aḥmed b. Aḥmed eş-Şucâ’î (ö. 1197/1783, İskenderiye, Belediye, nr. 2482), Muḥammed Yârcenk Bahâdur (Haydarâbâd 1360) ve ‘Abdullâh Ḥasîb, İstanbul, 1316), sadece İmru’ulḳays Mu‘allakasını şerh etmişlerdir.¹²⁴

Mu‘allaḳât kasideleri, şerh edenler ve kaynaklara göre beyit sayısında bir

¹²³ Tülücü, a.g.m., s. 7-8

¹²⁴ Tülücü, a.g.m., s. 8

farklılık olduğu aşağıdaki tabloda görülmektedir:¹²⁵ Bunun nedeni ise, yukarıdaki bölümlerde zikredildiği gibi Câhiliye şiiri şifahi olarak rivayet edilmesidir. Bundan dolayı böyle bir durumun ortaya çıkmasına neden olabilir.

Şairler	Mu'allakâtı şerh edenlere ve bazı kaynaklara göre beyit sayıları								
	İbnü'l- Enbârî	ez- Zevzenî	İbnü'n- Nehhâs	et- Tebrîzî	el- Cemhara	el- Sitre	eş- Şu'arâ'us	Şu'ara'	Devayîn
İmru'ul- Kays	82	81	82	82	90	77	77	77	92
Ṭarafe	103	103	104	10 5	120	110	104	104	120
Zuheyr	59	62	59	59	65	60	60	60	65
'Antere	79	75	83	80	112	85	85	85	113
'Amr	94	103	93	96	121	-	124	124	118
el-Hâriş	84	84	85	85	-	-	-	-	86
Lebîd	88	88	89	89	89	-	88	88	89
el-A'sâ	-	-	64	64	-	-	-	-	68
en-Nâbiğa	-	-	50	50	-	50	49	49	49
'Ubeyd	-	-	-	48	43	-	45	45	49

1.6. Tercümelere

Lâtinceye tercümelere:

Tam olarak Lâtinceye tercümesi: F.A.Arnold, Septem Moallaqat, Leipzig,

¹²⁵ Hâşim Şâlih el-Mennâ', a.g.e., s. 200

1850; parça hâlindeki tercümelere için Bkz. Sezgin, GAS (Ar.), II/1, 75 vd.¹²⁶

Fransızcaya tercümelere:

Pierre Larcher, Les Mu‘allaqat-Les Sept Poèmes Préislamiques, Saint Clément de Rivière, 2000 (Tanıtması için Bkz. Arabica, XLVIII/1 (2001), s. 129-132); parça hâlindeki tercümelere için Bkz. Sezgin, GAS (Ar.), II/1, 74 vd.¹²⁷

Almancaya tercümelere:

Tam olarak tercümelere: A.T.Hartmann, Die Hellstrahlenden Plejaden..., Münster 1801; P.Wolff, Muallakat. Die Sieben Preisgedichte..., Rotweil, 1857; Th.Nöldeke, “Fünf Mo‘allaqât, übersetz und erklärt”, SBAW Wien, CXL-CXLIV (1899-1901), Zuheyr, Lebîd, ‘Antere, ‘Amr ve Hâris’in Mu‘allaqalarının tercümesi; L.Abel, Die Sieben Mo‘allaqât, Berlin, 1891; parça hâlindeki tercümelere için Bkz. Sezgin, GAS (Ar.), II/1, 75 vd.¹²⁸

İngilizceye tercümelere:

Tam olarak tercümelere: W.Jones, Moallakât, or Seven Arabian Poems..., London, 1782; F.E.Johnson, Mu‘allakat. The Seven Poems Suspended in the Temple at Mecca, Bombay, 1893, London, 1894, New York, 1973; Lady Anne Blunt and Wilfrid Scawen Blunt, The Seven Golden Odes of Pagan Arabia, London, 1903; A.J.Arberry, The Seven Odes, London-New York, 1957; Desmond O’Grady, The Golden Odes of Love: Al-Mu‘allaqat, A Verse Rendering from Arabic, Cairo, 1997; parça hâlindeki tercümelere için Bkz. Sezgin, GAS (Ar.), II/1, 77 vd.¹²⁹

İspanyolcaya tercümesi:

Federico Corriente, Las Mu‘allaqat: Antología y Panorama de Arabia

¹²⁶ Tülücü, a.g.m., 8

¹²⁷ Tülücü, a.g.m., s. 8

¹²⁸ Tülücü, a.g.m., s. 8-9

¹²⁹ Tülücü, a.g.m., s. 9

Preislámica, Madrid, 1974 (Tanıtmaları için Bkz. Arabica, XXII/1 (1975), s. 78; BSOAS, 38 (1975), s. 630-631).¹³⁰

İsveççeye tercümelere:

Parça hâlindeki tercümelere için Bkz. Sezgin, GAS (Ar.), II/1, 75.¹³¹

Ruşçaya tercümesi:

Parça hâlindeki tercümelere için Bkz. Sezgin, GAS (Ar.), II/1, 75.¹³²

Lehçeye tercümesi:

J.Danecki, Siedem Kasyd Staroarabskich (Mu'allaki), Warsaw, 1981.¹³³

Farsça, Hint dili ve Urduçaya tercümelere:

Mu'allakalar, Doğu dillerinden Farsçaya da tercüme edilmiştir. Bu tercümelere biri, İstanbul'da Feyzullah Kütüphanesi'nde 1661 numarada kayıtlı ez-Zevzenî şerhini içeren bir mecmua içerisinde. Müellifi belli değildir. H.723 tarihinden önce yazıldığı sanılmaktadır. Ayrıca, 'Abdulevvel Cevnpûrî tarafından, *Seb'a-ı Mu'allaka* adı altında; Arapça metin, önsöz ve notlarla birlikte Farsçaya ve Hint diline çevrilmiştir (Cevnpûr, 1900). Burada, sadece İmru'ulkaıs ve Zuheyr'in Mu'allakalarının tercümelere yer almaktadır. Yine son zamanlarda Mu'allakât, Arapça metni ile tam olarak Farsçaya çevrilmiştir. 'Abdulmuhammed Âyetî, *Mu'allakât-i Seb'*, Tahran, 1345. Mevlânâ Muhammed İsmâ'il es-Selefi'nin Şerhu'l-Mu'allakâti's-Seb' adı ile, Arapça olarak kaleme aldığı şerh de Urduca çevirisiyle birlikte yayınlanmıştır (Lahor 1399/1979).¹³⁴

¹³⁰ a.y.

¹³¹ Tülücü, a.g.m., s. 9

¹³² a.y.

¹³³ a.y.

¹³⁴ Tülücü, a.g.m., s. 9-10

1.7. Türkçeye tercümelere:

Mu'allakaların tam olarak Türkçeye çevirisi ilk defa M. Şerefeddin Yaltkaya tarafından yapılmıştır (*Yedi Askı*, İstanbul 1943, 1985, 1989). Son zamanlarda da İsmet Zeki Eyuboğlu (*Yedi Askı-Arap Şiirinin ilk Parlak Dönemi*, İstanbul, 1985) ve Sadık Yalsızuçanlar (*Mu'allakât-ı Seb'a-Yedi Askı*, İstanbul, 1998), Mu'allakaları tam olarak nazmen Türkçeye uyarlamışlardır. Ayrıca, son zamanlarda Mu'allakât'ın; Nurettin Ceviz, Kenan Demirayak ve Nevzat H.Yanık tarafından yapılan bir çevirisi yayınlanmıştır (*Yedi Askı-Arap Edebiyatının Harikaları*, Ankara, 2004; Tanıtımları: Sevim Özdemir, "Yedi Askı-Arap Edebiyatının Harikaları", *Tabula Rasa*, yıl: 4, sayı. 12 (Eylül-Aralık 2004), s. 219–221; Musa Yıldız, "Yedi Askı-Arap Edebiyatının Harikaları", *EKEV Akademi Der.*, yıl: 8, sayı. 21 (Güz 2004), s. 361–362). Şemseddin Sami'nin *el-Mu'allakâtü's-Seb'a* (Kostantîniyye, 1320) adlı Mu'allaka çevirisi, notlar hâlinde olup basılmamıştır. Diğer kısmî ve parça hâlindeki tercümelere ise şunlardır: Hersekli Mehmed Kâmil, *Terceme-i Mu'allakât-ı Seb'a*, Dersaâdet 1305 *İmru'ul-kays Mu'allakasının tercümesi*); 'Abdullâh Hasîb, *İmru'ul-kays Kasîde-i Mu'allakasının Şerhi* (İstanbul, 1316); Şerefeddin [Yaltkaya], " 'Arab Edebiyatı' ", *Bilgi Mecmuası*, yıl: 1, c. 1, sayı: 4 (Subat 1329), s. 364–397 (sadeleştiren Nevin Karabela, Nüsha, Şarkiyat Araştırmaları Der.,3/9 (Bahar, 2003), s. 129-144); a. mlf., "Yedi Askı'dan: İmru'ul-Kays ve Askısı", *Tercüme*, c. 4, sayı. 19 (19 Mayıs 1943), s. 6-11; Mehmed Fehmî, *Târîh-i Edebiyyât-ı Arabiyye, Câhiliyye Devri*, c. 1, İstanbul, 1332/1917, tür. yer.; a.mlf., "Hâris bin Hillize ve Muallakası", *Osmanlıca'dan sadeleştiren ve yayına haz. Faruk Bozgöz, Dicle Üniversitesi İlahiyat Fak. Der.*, c. 5, sayı: 1 (2003), s. 79–99; Cemal Süreya'nın *İmru'ul-kays Mu'allakasını nazmen Türkçeye çevirisi* (Bkz.Hüseyin Karakan, *Dünya Şiiri*, İstanbul 1963, III, 190-192); Mehmet Çakır, *Yedi Askı-İmru'u'l-Kays ve Tarefe*, İzmir 1980; Necip Fazıl Kısakürek, *Edebiyat Mahkemeleri*, İstanbul 1997, s. 79-10125.¹³⁵

¹³⁵ Tülücü, a.g.m., s. 10

II. BÖLÜM

ŞEKİL YÖNÜNDE MU'ALLAKÂT KASİDELERİ

Bu bölümde kasidelerin yapısını, içerdikleri bazı edebî sanatları ve edebî tasvirleri ele aldık.

2.1. Kasîdelerin Yapısı

Câhiliye döneminde uzun Kasîdeler, Mukaddime, Tehallus ve Hatime bölümlerinden oluşmaktadır.¹³⁶

2.1.1. Mukaddime

Arap şiirinde mukaddime; kasidenin en önemli bölümlerinden biridir¹³⁷. Eleştirmenler, Kasidenin ilk beytini, dinleyicinin dikkatini çekecek nitelikte olması gerektiğini savunmuşlardır¹³⁸. İbn Reşîk (456/1063), şiiri bir kilide, ilk beyit de bir anahtara benzetmektedir¹³⁹. Bu yüzden şairler, ilk beytin etkileyici olması için ayrı bir özen göstermişlerdir.

Ayrıca, Mukaddimenin şiirin muhtevasını yansıtması gerekmektedir. Bedî ilmi âlimleri, güzel bir başlangıcın, "konuya uygun tabirlerle başlaması, açık ve net olması güzel sözcükler içermesi, kulağa hoş gelen nesîb ile başlaması" anlamına geldiğini söylemekte ve böylece kolay anlaşılabilir lafızların dinleyenlerin duygularını coşturmasını sağladığını belirtmektedir. Bu konuda Ebû Tâhir el-Bâğdadî, mukaddimenin şiirin söylenmesindeki asıl amaca delalet etmesi gerektiğini

¹³⁶ el-Cebbûrî, a.g.e., s. 242; Hâşim Şâlih el-Mennâ', a.g.e., s. 161

¹³⁷ Hâşim Şâlih el-Mennâ', a.g.e., s. 163

¹³⁸ Ahmed Ahmed Bedevî, *Usus'n-Nakd'l-Edebî Inde'l-'Arab*, Mısır, Mektebe'un-Nahdati Mısır, 3.Baskı, 1964, s. 300

¹³⁹ İbn Reşîk, *el-'Umde fi Mehâsin eş-Ş'ir ve Âdâbihi*, Beyrut, 1988, c.1, s. 389

söylemektedir¹⁴⁰.

Mukaddime bölümü de kendi içinde Atlâl (kalıntılar), yolculuk ve gazel (nesîb/teşbîb) bölümlerinden oluşmaktadır.

Klasik Arap şiirinde mukaddimelerde yer alan en önemli unsur olan Atlâl, şairin sevgilisinin mensup olduğu kabilenin, daha önce çadırlarını kurup konakladıkları yerden başka bir diyara göçmesi üzerine sevgiliden arta kalan izler ve hatıraların konu edilmesidir.¹⁴¹

Yolculuk bölümü ise sevgilinin yurdu terk edişini konu edinir. Gazel* bölümünde ise şair, sevgilisine karşı duyduğu sevgi ve aşktan bahseder.

Mu‘allağât kasidelerinin mukaddimesini bu tanımın çerçevesinde incelemeyi uygun gördük.

İmru'ul-Kays, Mukaddimesine atlâl ile başlamaktadır:

بَسِطِ اللَّوَى بَيْنَ الدَّخُولِ فَحَوْمَلِ	1 قَفَا نَبْكَ مِنْ ذِكْرَى حَبِيبٍ وَمَنْزَلِ
لِمَا نَسَجَتْهَا مِنْ جُنُوبٍ وَشَمَالِ	2 فَتَوْضِحَ فَالْمِقْرَاةَ لَمْ تَعْفُ رَسْمَهَا
وَقِيَعَانِهَا كَأَنَّهُ حَبُّ فُلْفُلِ	3 تَرَى بَعَرَ الْأَرَامِ فِي عَرَصَاتِهَا

1 *Durun sevgilinin ve onun ed-Dahûl ile Havmel arasındaki Sıktu'l-Livâ'da bulunan yurdunun hatırasına ağlayalım.*

2 *Tûğih ve el-Miğrât'a kadar uzanan, güney ve kuzey rüzgarlarının*

¹⁴⁰ Muhammed Tasa, İbnu's-Semmân ve Şiirleri, Adal Ofset, Konya, 2007, s.130

¹⁴¹ Tasa, a.g.e., s.130

* IV. Bölümde geniş bir şekilde işlenecektir.

• Beyitlerin Türkçe tercümelerinde Nurettin Ceviz, Kenan Demirayak ve Nevzat H.Yanık'ın (*Yedi Askı Arap Edebiyatının Harikaları*, Ankara, Ankara Okulu Yayınları, 2004) kaynağı esas alınmıştır. Şiirsel zenginliği sağlamak ve şiirsel inceliğe nüfuz etmek için Bağdatlı Mehmet Fehmî (*Arap Edebiyatında On Mu‘allağa ve Şairleri*, sad. ve çev: Ahmed Yüksel, Samsun, 2004) ve Şerafettin Yaltkaya'nın (*Yedi Askı*, İstanbul, MEB, 1995) eserleri de tetkik edilmiştir. Beyitlerin Arapça metinleri için Bkz. ez-Zevzenî, Ebî ‘Abdullâh el-Huseyin b. Ahmed, *Şerhu'l-Mu‘allakâti's-Seb‘*, Beyrut, ts

dokuması sayesinde henüz izleri silinmemiş olan hatırasına ağlayalım.

- 3 *Sevgilinin yurdunun geniş alanlarında ve oradaki su birikintilerinde, bembeyaz ceylanların karabiber tanesine benzeyen gübrelerini görürsün.*

Şair, 4.beyitte ise sevgilisinin yolculuğundan bahseder:

كَأَنِّي غَدَاةَ الْبَيْتِ يَوْمَ تَحَمَّلُوا 4
لَدَى سَمَرَاتِ الْحَيِّ نَاقِفٌ حَنْظَلٌ

- 4 *Göçlerini yükledikleri günkü ayrılık sabahında ben, adeta yörenin deve dikenini ağaçlarının yanında, Ebûcehil karpuzu oyar gibi (gözyaşı döküyor) idim.*

4.beyitten sonra tekrar atlâle geri döner:

وَقُوفًا بِهَا صَحْبِي عَلَى مَطِيئِهِمْ 5
يَقُولُونَ : لَا تَهْلِكِ أَسَى وَتَحَمَّلِ

وَأِنْ شِفَائِي عَبْرَةَ مَهْرَافَةٍ 6
فَهَلْ عِنْدَ رَسْمِ دَارِسٍ مِنْ مُعَوَّلٍ؟

- 5 *Arkadaşlarım orada bineklerinin üzerinde çevremi sararak: "kendini üzüntüyle helak etme, metin ol!" diyorlardı.*
- 6 *Benim Şifam bol bol gözyaşı dökmektir. Fakat silinip giden izlerin yanında ağlamak neye yarar?*

6.beyitten sonra 37 beyitten oluşan gazel bölümüne geçer:

كَدَّابِكَ مِنْ أُمَّ الْخُوَيْرِثِ قَبْلَهَا 7
وَجَارَتِهَا أُمُّ الرَّبَابِ بِمَا سَلِ

إِذَا قَامَتَا تَضَوَّعَ الْمِسْكُ مِنْهُمَا 8
نَسِيمَ الصَّبَا جَاءَتْ بَرِيًّا الْقَرْنُفَلِ

فَقَاضَتْ دُمُوعُ الْعَيْنِ مِنِّي صَبَابَةً 9
عَلَى النَّحْرِ حَتَّى بَلَ دَمْعِي مِحْمَلِي

أَلَا رَبُّ يَوْمٍ لَكَ مِنْهُنَّ صَالِحٌ 10
وَلَا سَيِّمًا يَوْمٍ بِدَارَةِ جُلْجُلِ

وَيَوْمَ عَقَرْتُ لِلْعَذَارَى مَطِيئِي 11
فَيَا عَجَبًا مِنْ كُورِهَا الْمُتَحَمَّلِ

- 12 فَظَلَّ الْعِدَارَى يَرْتَمِينَ بِلَحْمِهَا
وَسَحْمٍ كَهْدَابِ الدَّمَقْسِ الْمُفْتَلِ
- 13 وَيَوْمَ دَخَلْتُ الْخِدْرَ خِدْرَ عُنَيْزَةٍ
فَقَالَتْ: لَكَ الْوَيَالَاتُ، إِنَّكَ مُرْجِلِي
- 14 تَقُولُ وَقَدْ مَالَ الْعَبِيطُ بِنَا مَعَاً:
عَقَرْتَ بَعِيرِي يَا امْرَأَ الْقَيْسِ فَاَنْزِلِ
- 15 فَقُلْتُ لَهَا: سِيرِي وَأَرْحِي زِمَامَهُ
وَلَا تُبْعِدِينِي مِنْ جَنَّاكِ الْمَعْلَلِ
- 16 فَمِثْلِكِ حُبْلَى قَدْ طَرَقْتُ وَمُرْضِعِ
فَأَلْهَيْتُهَا عَنْ ذِي تَمَائِمِ مُحْوَلِ
- 17 إِذَا مَا بَكَى مِنْ خَلْفِهَا انْصَرَفَتْ لَهُ
بِشِقِّ وَتَحْتِي شَقُّهَا لَمْ يُحَوَّلِ
- 18 وَيَوْمًا عَلَى ظَهْرِ الْكَثِيبِ تَعَدَّرْتُ
عَلَى، وَآلَتْ حَلْفَةً لَمْ تُحَلَّلِ
- 19 أَفَاطِمَ مَهْلًا بَعْضَ هَذَا التَّدَلُّلِ
وَإِنْ كُنْتُ قَدْ أَرَمَعْتُ صَرْمِي فَأَجْمِلِي
- 20 أَغْرَكَ مِنِّي أَنْ حُبَّكَ قَاتِلِي
وَأَنَّكَ مَهْمَا تَأْمُرِي الْقَلْبَ يَفْعَلِ
- 21 وَإِنْ تَكُ قَدْ سَاءَتْكَ مِنِّي خَلِيقَةٌ
فَسَلِّي ثِيَابِي مِنْ ثِيَابِكِ تَنْسَلِ
- 22 وَمَا ذَرَفَتْ عَيْنَاكَ إِلَّا لِتَضْرِبِي
بِسَهْمِيكَ فِي أَعْشَارِ قَلْبِ مُفْتَلِ
- 23 وَبَيْضَةَ خِدْرٍ لَا يُرَامُ حِبَاؤُهَا
تَمَتَّعْتُ مِنْ لَهْوٍ بِهَا غَيْرِ مُعْجَلِ
- 24 تَجَاوَزْتُ أَحْرَاسًا إِلَيْهَا وَمَعَشَرًا
عَلَى حِرَاصًا لَوْ يُسِرُّونَ مُفْتَلِي
- 25 إِذَا مَا الثَّرِيًّا فِي السَّمَاءِ تَعَرَّضْتُ
تَعَرَّضَ أَنْثَاءِ الْوَشَّاحِ الْمُفْصَلِ
- 26 فَجِئْتُ وَقَدْ نَضْتُ لِنَوْمِ ثِيَابِهَا
لَدَى السِّتْرِ إِلَّا لَيْسَةَ الْمُتَفَضَّلِ
- 27 فَقَالَتْ: يَمِينِ اللَّهِ مَالِكَ حِيلَةٌ
وَمَا إِنْ أَرَى عَنْكَ الْعَوَايَةَ تَنْجَلِي
- 28 خَرَجْتُ بِهَا أَمْشِي تَجُرُّ وَرَاءَنَا
عَلَى أَثَرَيْنَا ذَيْلَ مِرْطٍ مُرْحَلِ
- 29 فَلَمَّا أَجَزْنَا سَاحَةَ الْحَيِّ وَانْتَحَى
بِنَا بَطْنَ حَبْتِ ذِي حِقَافِ عَقَنْقَلِ

- 30 هَصْرَتْ بِفَوْدِي رَأْسِهَا فَتَمَايَلَتْ
عَلَيَّ هَضِيمَ الْكَشْحِ رِيًّا الْمُخْلَجَلِ
- 31 مُهْفَهْفَةٌ بِيضَاءُ غَيْرِ مُفَاضَةٍ
تَرَائِبُهَا مَصْقُولَةٌ كَالسَّجْنَجَلِ
- 32 كَبِكْرِ الْمُقَانَاةِ الْبِيَاضِ بِصُنْفَرَةٍ
غَذَاهَا نَمِيرُ الْمَاءِ غَيْرُ الْمُحَلَّلِ
- 33 تَصُدُّ وَتُبْدِي عَنَ أَسِيلٍ وَتَتَّقِي
بِنَاطِرَةٍ مِنْ وَحْشٍ وَجَرَةٍ مُطْفَلِ
- 34 وَجِيدٍ كَجِيدِ الرَّثْمِ لَيْسَ بِفَاحِشٍ
إِذَا هِيَ نَصَّتَهُ وَلَا بِمُعْطَلِ
- 35 وَفَرَعٍ يَزِينُ الْمَتْنَ أَسْوَدَ فَاحِمٍ
أَثِيثٍ كَقَفْنِ النَّخْلَةِ الْمُتَعَثَلِ
- 36 غَدَائِرُهُ مُسْتَشْزِرَاتٌ إِلَى الْعُلَا
تَضِلُّ الْعَقَاصُ فِي مُتْنِي وَمُرْسَلِ
- 37 وَكَشْحٍ لَطِيفٍ كَالجَدِيلِ مُخْضَرٍّ
وَسَاقٍ كَأَثْبُوبِ السَّقِيِّ الْمُدَّلِّ
- 38 وَتُضْحِي فَتَيْتُ الْمِسْكِ فَوْقَ فِرَاشِهَا
نُزُومُ الضُّحَى لَمْ تَنْتَطِقْ عَنَ تَفْضَلِ
- 39 وَتَعْطُوبُ بِرَخْصٍ غَيْرِ شَنْنٍ كَأَنَّهُ
أَسَارِيْعُ ظَبِيٍّ أَوْ مَسَاوِيْكُ إِسْحَلِ
- 40 تُضِيءُ الظَّلَامَ بِالْعِشَاءِ كَأَنَّهَا
مَنَارَةٌ مُمَسَى رَاهِبٍ مُتَبَتَّلِ
- 41 إِلَى مِثْلِهَا يَرْتُو الْعَلِيمُ صَبَابَةً
إِذَا مَا اسْبَكَرَتْ بَيْنَ دِرْعٍ وَمَجْوَلِ
- 42 تَسَلَّتْ عَمَايَاتُ الرَّجَالِ عَنِ الصَّبَا
وَلَيْسَ فُؤَادِي عَنَ هَوَاكِ بِمُنْسَلِ
- 43 أَلَا رَبَّ خَصَمٍ فِيكَ أَلْوَى رَدَدْتُهُ
نَصِيحٍ عَلَى تَعْدَالِهِ غَيْرِ مُؤْتَلِ

7 (Senin bu sevgiline ağlaman) tıpkı bundan önceki Me'sel Dağındaki Ummu'l-Huveyrîs ve komşusu Ummu'r-Rebâb'ı sevdiğinde uğradığın akibet gibi oldu.

8 Kalktıklarında her ikisinden de etrafa, karanfil kokuları getiren sabâ rüzgârının esişi gibi misk kokuları yayılırdı.

9 (O ikisine duyduğum) aşktan dolayı gözyaşlarım göğsüme doğru sel gibi akmış, kılıcımın askısını bile ıslatmıştı.

- 10 *Hey (İmru'ul-Kays), sen o sevgililerle nice mesut günler geçirdin..
Özellikle de Dâret'ul-Culcul'de geçirdiğin gün..*
- 11 *Genç kızlara bineğimi kestiğim o gün.. (Devemi kestikten sonra) geride
kalan yükünü develerine yüklemem ne hoştu be!*
- 12 *Genç kızlar devemin kızarmış etini birbirlerine sunup durdular. Yağı da
iyi bükülmüş beyaz ipeği andırıyordu.*
- 13 *Mahfeye, 'Uneyze'nin mahfesine girdiğim o gün: "Yazıklar olsun sana!
Beni yaya bırakacaksın." Demişti 'Uneyze.*
- 14 *Mahfe kayıp da ikimizi birden yan yatırınca bana:"Devemi yaraladın
İmru'ul-Kays, in aşağı!" diyordu.*
- 15 *"Yürü, devenin yularını kendi haline bırak; beni de meyvelerini devşirme
zevkinden alıkoyma!" demiştim ona.*
- 16 *Senin gibi nice gebe ve emzikli kadınların kapısını çalmış ve onları, henüz
bir yaşına basmış, nazarlıklı yavrularından alıkoymak eğlendirmişimdir.*
- 17 *O emzikli kadın, çocuğu arkasında ağladıkça, vücudunun bir yarısı benim
altımda dönmemiş halde iken, diğer yarısıyla dönüp onu emziriyordu.*
- 18 *Bir gün o sevgili kum tepesinin üzerinde bana yüz vermeyip ayrılacağına
dair dönülmez bir yemin etti.*
- 19 *Ey Fâtıma! Bırak bu nazlanmayı... Beni terk etmeyi kafana koyduysan
bunu güzellikle yap.*
- 20 *Senin aşkının uğruna ölmem ve ne emredersen yüreğimin onu yerine
getirmesi seni böyle şımarttı. Değil mi?*
- 21 *Eğer benim herhangi bir davranışım hoşuna gitmediyse, kalbini
kalbimden çıkar at ki, kurtulsun!*
- 22 *Gözlerin, ancak aşkınla param parça olmuş kalbime oklarını saplamak
için yaş dökmekte...*
- 23 *Yine çadırına girilmesi umulmayan nice gün yüzü görmemiş kadından,
hiç telaşlanmadan faydalanıp gönlümü eğlendirmişimdir.*
- 24 *Yanlarına ulaşmak için nice muhafızları ve şayet pusuya düşürebilseler*

- beni öldürmeye azmetmiş nice toplulukları aşmışımıdır.*
- 25 *Ülker yıldızı, kıymetli taşlarla süslü kuşağın görüldüğü gibi, gök kubbenin tam ortasında dururken,*
- 26 *Yanına vardım; örtünün yanında, geceliği dışında bütün elbiselerini çıkarmış, bekliyordu.*
- 27 *Beni görünce:"Vallahi, senden kurtuluş yok! Senin bu azgınlığının geçeceğini de hiç sanmam" dedi.*
- 28 *Onu dışarı çıkardım; arkamızda izlerimizin üzerinde nakışlı harmanisinin eteklerini sürükleyerek yürüyordu.*
- 29 *Kabilemin sınırlarını geçip de (kendimizi emniyette hissedeceğimiz) dalgalı kumsal tepeler bizi kucağına aldığında,*
- 30 *Başının yan taraflarındaki saçlarından tutup onu kendime doğru çektim; o da ince beli ve dolgun bacaklarıyla bana doğru eğildi.*
- 31 *O, ince belli, beyaz tenliydi; iri ve sarkık karınlı değildi, gerdanı ayna gibi parlaktı.*
- 32 *Teninin rengi kimsenin elinin ulaşamadığı suların beslediği sedeflerin içindeki inciler gibi sarıya çalıyordu.*
- 33 *Güzel yüzünü bir kapatıp bir gösteriyordu. Sonra Vecre'nin yavrulu ceylanlarının bakışını andıran ürkek bakışlarıyla (etrafinı bakınarak) korunmaya çalışıyordu.*
- 34 *Boynu bir beyaz ahununkine benzer ki yukarıya doğru uzattığında ne çirkin ve aşırı uzun, ne de ziynetlerden yoksundur.*
- 35 *Aşağıya sarkmış yoğun hurma salkımını andıran gür ve kömür gibi simsiyah saçları sırtını süslüyordu.*
- 36 *Zülüfleri yukarı kalkıktı; örülmüş ve salıverilmiş saçlarının içinde kordelalar kayboluyordu.*
- 37 *Hoş ve bir örük saç gibi ince bir beli; iyi sulanmış hurma fidanı gibi dolgun ve sıkı bacakları vardı.*
- 38 *Güneş yükselene kadar uyuyan sevgilim, yatağının üzerinde misk kokuları*

içinde geç uyanır; (ev işi yapmak için) önlük takmak ve (iş elbisesinin üzerine) kuşak bağlamak zorunda değildir.

- 39 *Bir şeyi tutarken, Zabi tepesinin beyaz küçük kum kurtçuğunu veya (misvak yapılan) işil ağacının dalını andıran narin parmaklarıyla zarifçe tutar.*
- 40 *(Yüzünün parlaklığı) akşam karanlığını, inzivaya çekilen bir rahibin çerağı misali aydınlatır.*
- 41 *Onun gibisi, uzun entari giyen ile kısa giyen arasındaki yaşa geldiğinde, ağır başlı kimseler de hayranlıklarından dolayı ondan gözlerini ayıramazlar.*
- 42 *Aşkın gözlerini kör ettiği kimseler bile artık aşktan vazgeçti. Ama benim gönlümün senin aşkından vazgeçeceği yok.*
- 43 *Senin hakkında beni kınayan, uyarıcı ve bu sevdadan vazgeçmemi öğütleyen nice hasımlar var ki, onların sözlerine aldırmaııp reddettim.*

Ṭarafe

Ṭarafe, kasidesinin Mukaddimesine Atlâl ile başlamaktadır:

- 1 لِحَوْلَةِ أَطْلَالٍ بَرِّقَةَ تَهْمَدِ تُلُوحُ كَبَاقِي الْوَشْمِ فِي ظَاهِرِ الْيَدِ
- 2 وَقُوفًا بِهَا صَحْبِي عَلَى مَطِيئِهِمْ يَقُولُونَ لَا تَهْلِكْ أَسَى وَتَجَلَّدِ

- 1 *Şehmed'in rengârenk taşlarla bezenmiş toprağında sevgilim Havle'den kalma izler vardır ki, elin dışına işlenmiş dövmenin izleri gibidir.*
- 2 *(Ben izlere bakarken) dostlarım bineklerini orada etrafımda durdurup bana: "kendini kahretme, metin ol" diyorlardı.*

Şair, 3.beyitten 5. beyite kadar sevgilisinin yolculuğunu anlatır.

- 3 كَأَنَّ حُدُوجَ الْمَالِكِيَّةِ غُدُوَّةً خَلَايَا سَفِينٍ بِالنَّوَاصِفِ مِنْ دَدِ
- 4 عَدْوَلِيَّةٌ أَوْ مِنْ سَفِينِ ابْنِ يَامِنٍ يَجُورُ بِهَا الْمَلَّاحُ طَوْرًا وَيَهْتَدِي

5 يَشُقُّ حَبَابَ الْمَاءِ حَيْزُمَهَا بِهَا كَمَا قَسَمَ التُّرْبَ الْمَفَايِلَ بِالْيَدِ

- 3 *O ayrılık günü Mâlikoğullarının üzerlerinde mahfeler bulunan binekleri, Ded vadisinin geniş yerlerinden geçerken arkasına kayıklar takılmış gemiler gibiydi adeta.*
- 4 *(Bahreyn'deki) 'Adevlâ köyü yapımı veya (meşhur gemi yapımcısı) İbn Yâmin'in yaptığı, kaptanlar tarafından bazen dosdoğru, bazen de eğri sevk edilen gemilere benziyordu.*
- 5 *Bu gemilerin göğsü, Mufâyil'in¹⁴² toprağı eliyle ikiye ayırması gibi dalgaları yarıp geçiyordu.*

6.beyitten 10.beyite kadar gazeli işler:

6 وَفِي الْحَيِّ أَحْوَى يَنْفُضُ الْمَرْدَ شَادِنٌ مُظَاهِرٌ سِمْطِي لَوْلُوٍّ وَزَبْرَجِدِ

7 حَدُولٌ تُرَاعِي رَبْرَبًا بِخَمِيلَةٍ تَنَاوَلُ أَطْرَافَ الْبَرِيرِ وَتَرْتَدِي

8 وَتَبْسِمُ عَنْ أَلْمَى كَأَنَّ مُنَوَّرًا تَخَلَّلَ حَرَّ الرَّمْلِ دِعْصٌ لَهُ نَدِ

9 سَقَّتْهُ إِيَاهُ الشَّمْسُ إِلَّا لِثَاتِهِ أُسِفَّ وَلَمْ تَكْدِمِ عَلَيْهِ بِأَثْمِدِ

10 وَوَجْهِ كَأَنَّ الشَّمْسَ أَلْفَتْ رِدَاءَهَا عَلَيْهِ نَقِيَّ اللَّوْنِ لَمْ يَتَّخِذْ

- 6 *Kabilede, annesinden yeni ayrılmış, meyvesini düşürmek için misvak ağacını sallayan, kiraz dudaklı bir ceylan vardır ve (sevgilim olan bu ceylan yavrusunun boynunda) görünen iki gerdanlık vardır. Biri incidir gerdanlığın, diğeri zebercet.*
- 7 *(Sevgilim) yavrularından ayrı kalmış, dümdüz ağaçlık bir yerde yaban sığırtı sürüsü ile birlikte otlayan ve Misvak ağacının meyvesini yiyerek*

¹⁴² Araplar arasında Mufâyile adında bir oyun mevcut olup, bu oyunun gereği toprağı veya kuma bir şey saklanır ve Mufâyil adı verilen kumarci eliyle bu toprağı ikiye ayırır. Saklanan eşyayı bulan kazanıp bulamayan kumarci kaybetmiş olur. (Nurettin Ceviz vd., a.g.e., s. 44)

onun yaprakları arasında gizlenen bir ceylandır.

- 8 *Esmer ince dudaklarla gülümsemesi adeta halis kumluk üzerindeki nemli tepeliklerde açan bir papatyayı andırır.*
- 9 *Güneşin ışıkları berraklaştırmış (ve beyazlaştırmış)tır o papatya gibi dişleri; ancak diş etleri dövmelidir ve bir bozukluk yoktur üzerinde.*
- 10 *Öyle güzel ve pürüzsüz bir yüzü vardır ki sevgilimin, denilebilir ki güneş kendi güzelliğini ona giydirmiştir.*

Zuheyr, kasidesinin mukaddimesine Atlâl ile başlamaktadır:

بِحَوْمَانَةِ الدَّرَّاجِ فَالْمُتَّسِمِ	أَمِنْ أُمَّ أَوْفَى دِمْنَةً لَمْ تَكَلِّمْ	1
مَرَاجِيعِ وَشَمِّ فِي نَوَاشِرِ مِعْصَمِ	وَدَارُ لَهَا بِالرَّقْمَتَيْنِ كَأَنَّهَا	2
وَأَطْلَاؤُهَا يَنْهَضْنَ مِنْ كُلِّ مَحْتَمِ	بِهَا الْعَيْنُ وَالْأَرَامُ يَمْشِينَ خِلْفَةً	3
فَلَأْيَا عَرَفْتُ الدَّارَ بَعْدَ تَوْهُمِ	وَقَفْتُ بِهَا مِنْ بَعْدِ عِشْرِينَ حِجَّةَ	4
وَأُنْؤْيَا كَحِذْمِ الْحَوْضِ لَمْ يَتَّسِمِ	أَنَافِي سُنْعًا مَعْرَسٍ مَرَجَلِ	5
أَلَا أُنْعَمُ صَبَاحًا أَيُّهَا الرَّبْعُ وَأَسَلَمِ	فَلَمَّا عَرَفْتُ الدَّارَ قُلْتُ لِرَبْعِهَا	6

- 1 *Havmânetu'd-derrâc ile el-Mutesellem arasındaki bu suskun kalıntı (sevgilim) Ummu Evfâ'dan mı kalmıştır?*
- 2 *Onun er-Rağmeteyn bahçelerinde, kalıntıları kolun iç yüzünde ve bilekte yenilenen dövmeyi andıran bir yurdu daha vardır.*
- 3 *Şimdi o terk edilmiş yurttan iri gözlü yaban sığırları ve beyaz ceylanları artarda yürümekte, yavruları da göğüslerinin altında zıplayıp durmaktadır.*
- 4 *Bir kez daha durdum orada yirmi yıl sonra bir hayli düşündükten sonra tanıdım evi zor bela.*
- 5 *Gördüm, kazanların yerindeki kararmış ocak taşlarını bir havuz dibini gibi henüz kaybolmamış arkları.*
- 6 *Dedim, yurdu tanıyınca, evine: "Hey, hayırlı sabahlar, esen ol, ey hane!"*

Şair, 7.beyitten itibaren sevgilisinin yolculuk hikâyesine geçer:

7	تَبَصَّرَ خَلِيلِي هَلْ تَرَى مِنْ طَعَائِنِ	تَحْمَلْنَ بِالْعُلْيَاءِ مِنْ فَوْقِ جُرْثُمِ
8	جَعَلْنَ الْقَنَانَ عَنْ يَمِينِ وَحَزْنُهُ	وَكَمَّ بِالْقَنَانِ مِنْ مُحِلٍّ وَمُحْرَمِ
9	عَلَوْنَ بِأَنْمَاطِ عِتَاقٍ وَكِلَّةِ	وَرَادِ حَوَاشِيهَا مُشَاكِهَةَ الدَّمِ
10	وَوَرَّكْنَ فِي السُّوبَانِ يَعْطُونَ مَتْنَهُ	عَلَيْهِنَّ دَلُّ النَّاعِمِ الْمُتَنَعِّمِ
11	بَكَرْنَ بُكُورًا وَاسْتَحْرَنَ بِسُحْرَةِ	فَهِنَّ وَوَادِي الرَّسِّ كَالْيَدِ لِلْفَمِ
12	وَفِيهِنَّ مَلْهَى لِلطَّيْفِ وَمَنْظَرٌ	أَنْيَقُ لِعَيْنِ النَّاطِرِ الْمُتَوَسِّمِ
13	كَأَنَّ فُتَاتَ الْعِهْنِ فِي كُلِّ مَنْزِلِ	نَزَلْنَ بِهِ حَبُّ الْفَنَاءِ لَمْ يُحْطَمِ
14	فَلَمَّا وَرَدْنَ الْمَاءَ زُرْفًا جَمَامُهُ	وَضَعْنَ عَصِيَّ الْحَاضِرِ الْمُتَخَيِّمِ
15	ظَهَرْنَ مِنَ السُّوبَانِ ثُمَّ حَزَعْنَهُ	عَلَى كُلِّ قَيْنِي قَشِيْبٍ وَمُقَامِ

- 7 İyi bak dostum, Curşum Suyu'nun yukarısında sırtlarda mahfelerle giden kadınları görüyor musun?
- 8 el-Kanân'ı ve sarp yerlerini sağa aldılar, el-Kanân'da nice dostumuz da düşmanımız da var.
- 9 Mahfelelerin üstüne çekmişler, çevreleri kan kırmızısı değerli atkılar ve ince tüller.
- 10 O kadınlar, üstlerinde nimetler içinde yetişmiş nazlı dilberlere mahsus giysiler olduğu halde es-Sûbân sırtlarını aşmak için yola düştüler.
- 11 Çok erken vakitte seherle yola çıktılar; elin ağza gidişi gibi (hiç şaşırmadan) er-Ress Vadisi'nin yolunu tuttular.
- 12 İçlerinde güzelden anlayanlar için hoş dilberler var, kestirişli gözler için hoş bir görüntü var.
- 13 İndikleri her konak yerinde mahfe örtülerinden kopan yün kırıntıları var

ki, bunlar ezilmemiş tilki üzümünü andırırlar.

- 14 Bu güzeller, birikmiş dupduru suyun başına vardıklarında, çadır kuran yerliler gibi sopaları bıraktılar.
- 15 es-Sûbân Vadisi'nde göründüler, sonra Benî Kâyn ellerinden çıkmış mahfelerin üstünde orayı da geride bıraktılar.

Lebid b. Rebi'a kasidesinin mukaddimesine Atlâl ile başlar:

بِمِئَةٍ تَأْبَدُ غَوْلُهَا فَرِحَامُهَا	عَفَتِ الدِّيَارُ مَحَلَّهَا فَمُقَامُهَا	1
خَلَقًا كَمَا ضَمِنَ الْوَحْيَ سِيْلَامُهَا	فَمَدَافِعُ الرَّيْبَانِ عُرِّيَ رَسْمُهَا	2
حَجَجٌ خَلَوْنَ حَلَالُهَا وَحَرَامُهَا	دِمْنٌ تَجَرَّمَ بَعْدَ عَهْدٍ أَنْيْسِهَا	3
وَذُقُ الرِّوَاعِدِ جَوْدُهَا فَرِهَامُهَا	رُزِقَتْ مَرَابِيعَ الثُّجُومِ وَصَابِهَا	4
وَعَشِيَّةٌ مُتَجَاوِبٍ إِرْزَامُهَا	مِنْ كُلِّ سَارِيَّةٍ وَغَادٍ مُدْجِنٍ	5
بِالْجَلْهَتَيْنِ ظِبَاؤُهَا وَنَعَامُهَا	فَعَلَا فُرُوعُ الْأَيْهَقَانِ وَأَطْفَلَتْ	6
عُودًا تَأَجَّلَ بِالْفَضَاءِ بِهَامُهَا	وَالْعَيْنُ سَاكِنَةٌ عَلَى أَطْلَانِهَا	7
زُبُرٌ نَجِدُ مُتَوْنَهَا أَقْلَامُهَا	وَجَلَا السُّيُولُ عَنِ الطُّلُولِ كَأَنَّهَا	8
كِفْفًا تَعَرَّضَ فَوْقَهُنَّ وَشَامُهَا	أَوْ رَجَعُ وَاشِمَّةٍ أُسِفَ نَوُورُهَا	9
صُمَّا حَوَالِدَ مَا بَيْنَ كَلَامُهَا؟	فَوَقَفْتُ أَسْأَلُهَا وَكَيْفَ سَأَلْنَا	10
مِنْهَا وَغُودِرَ نُؤْيُهَا وَنَمَامُهَا	عَرِيَتْ وَكَانَ بِهَا الْجَمِيعُ فَأَبْكُرُوا	11

- 1 Minâ'daki gerek geçici gerekse daimi yurt tutulan diyardaki (sevgilinin izleri) silinip yok olmuş ve buradaki (sulak bir hurmalık olan) Ğavl (deresi) ile (kırmızı tepelerden oluşan) Ricâm (dağı) birer vahşet yatağı olmuştur.
- 2 er-Reyyân Dağı'nın yamaçlarından akan su yataklarının (terk edilmeleri)

- yüzünden) şekilleri bozulmuştur (ve buradaki izler) taşın üzerine kazınmış yazılara benzer.
- 3 *Bu ıssız yerler, sakinleri ayrıldıktan sonra üzerinden, helal ve haram aylarıyla birlikte nice yıllar geçmiş kalıntılardır.*
- 4 *Bu diyar, ilkbaharda yağmurlu bulutlarla sulanmış, şimşek yüklü bulutlardan gerek yere yakın yağmurlar, gerek hızlı ve yavaş yağın yağmurlar inmiştir.*
- 5 *(Yine bu diyara kışın) gece bulutlarından, (ilkbaharda) ufku kaplayan sabah bulutlarından ve (yazın) karşılıklı gürüldeyen akşam bulutlarından yağmurlar yağmıştır.*
- 6 *(Bu yağmurlar nedeniyle bu diyarda) yabanî su teresi dal budak salmış, vadinin iki yakasında buranın ceylanları yavrulamış, deve kuşları yumurtlamıştır.*
- 7 *Şimdiyse, iri gözlü yaban sığırları burada körpe yavrularının üzerinde durup emzirmekte ve büyük yavruları da bu arazide sürüler halinde gezmektedir.*
- 8 *Kalıntıların üzerini öylesine açmış ki seller, üzerinden kalem yürütülüp yazıları yenilenmiş sayfalara benzerler.*
- 9 *Yahut (sellerin toprak altında kalmış olan kalıntıları tekrar ortaya çıkarması) dövmeci kadının dairevi çizgiler üzerine çivit serperek çizdiği yeni dövmeği andırmaktadır.*
- 10 *Durup o izlere (sevgiliyi) sordum. Gerçi konuşamayan ve sürekli (burada durup bundan sonra da) duracak olan sağır taşlara soru sormanın ne anlamı var?*
- 11 *Evet, boşalmış, ıssız kalmış bu yerler. Oysa (sevgilim ve kabilemin mensupları) hep burada toplanmışlardı. Bir sabah erkenden ayrıldılar ve geride çadırların çevresindeki arklarla (çadırların yırtıklarını kapatmada kullanılan) yaban darısı çalılarını kılıverdi.*

Şair, 12.beyitten itibaren yolculuk konusuna girer:

- 12 شَافَتْكَ ظُعْنُ الْحَيِّ حِينَ تَحْمَلُوا فَتَكْنَسُوا قُطْنًا تَصِرُ خِيَامَهَا
- 13 مِنْ كُلِّ مَحْفُوفٍ يُظِلُّ عَصِيَّهُ زَوْجٌ عَلَيْهِ كِلَّةٌ وَقِرَامُهَا
- 14 زُجَلًا كَانَ نَعَاجٌ تُوضِحُ فَوْقَهَا وَطِبَاءَ وَحَرَّةَ عُطْفًا أَرَامُهَا
- 15 حُفِرَتْ وَزَايِلَهَا السَّرَابُ كَأَنَّهَا أَجْرَاعٌ بَيْشَةَ أَثْلَهَا وَرَضَامُهَا
- 12 (Kabile) hareket ettiğinde ve (kadınlar ceylanın yuvasına indiği gibi) guruplar halinde mahfelere bindiklerinde –ki mahfelerden (yeni olmaları veya kadınların ağırlığı nedeniyle) gıcırtilar geliyordu- içinde dilberler bulunan mahfeler senin arzunu uyardı.
- 13 O mahfeler, her birinin direkleri, üzerinde bir gölgelik ve her iki yana salınan süslü örtüler bulunan güzel kumaşlarla örtülmüştür.
- 14 Kafiler halinde göç ederler, sanki (develerin) üstünde Tûdîh'in iri gözlü yaban sığırtları (güzel gözlü kadınlar) ve Vecre'nin, yavrularına şefkatle bakan beyaz ceylanları (tatlı bakışlı kadınlar) var.
- 15 Develer hızlandı ve serap onları yuttu. (Bu esnada develerin üstündeki mahfeler) Bîşe (deresi)'nin kıvrımlarındaki ılgın ağaçlarına ve büyük kaya parçalarına benziyordu.

16.beyitte ise gazeli işlemeye başlar:

- 16 بَلْ مَا تَذَكَّرُ مِنْ نَوَارٍ وَقَدْ نَأَتْ وَتَقَطَّعَتْ أَسْبَابُهَا وَرِمَامُهَا
- 17 مُرِيَّةٌ حَلَّتْ بِفَيْدٍ وَجَاوَرَتْ أَهْلَ الْحِجَازِ فَأَيْنَ مِنْكَ مَرَامُهَا
- 18 بِمَشَارِقِ الْجَبَلَيْنِ أَوْ بِمُحَجَّرٍ فَتَضَمَّنَتْهَا فَرْدَةٌ فَرُخَامُهَا
- 19 فَصَوَائِقُ إِنَّ أَيْمَنْتَ فَمَطَّئْتَهُ مِنْهَا رِخَافُ الْقَهْرِ أَوْ طَلْحَامُهَا
- 16 Hayır, hayır. Sen çok uzaklara gitmiş olan ve (kendisine ulaşman için) kurabileceğin ne güçlü ne zayıf bir bağ kalmış olan (sevgilin) Nevâr

hakkında ne hatırlayabilirsin ki.

- 17 (Sevgilim Nevâr) Murre kabilesindedir. (Bazen) Feyd'de ikamet eder, (bazen de) Hicazlılara komşu olur. Peki ya sen nerede, onu kendine râm etmek nerede?
- 18 (Sevgilim Nevâr Feyd'de iken) Tay kabilesinin iki dağı (olan Ece ve Selmâ)nın doğu yamaçlarında veya Muḥaccer dağındadır, yahut Ferde mevkiinde Ruḥâm Dağı'nda ikamet eder.
- 19 (Eğer sevgilim) Yemen tarafına giderse, sanırım suvâik (dağın)daki Rihâfu'l-Kahr veya Tilhâm'da oturur.

55.beyitten 57.beyite kadar tekrar gazeli işler.

55 أَوْ لَمْ تَكُنْ تَدْرِي نَوَارُ بَأَنِّي وَصَّالٌ عَقْدِ حَبَائِلٍ جَدَامُهَا

56 تَرَاكُ أَمَكْنَةَ إِذَا لَمْ أَرْضَهَا أَوْ يَعْتَلِقُ بَعْضَ النَّفُوسِ حِمَائِهَا

57 بَلْ أَنْتِ لَا تَدْرِينَ كَمْ مِنْ لَيْلَةٍ طَلَّقَ لَذِيذِ لَهْوِهَا وَنَدَامُهَا

- 55 (sevgilim) Nevâr bilmiyor mu ki ben (sevgimi hak edenlere) dostluk bağımı güçlendirir ve (hak etmeyenlerle de bu bağı) keserim?
- 56 (Ve bilmiyor mu ki) ölüm beni yakalamadıkça, hoşlanmadığım yerleri de terk edip giderim?
- 57 Sen bilmezsin (ey sevgilim Nevâr), ben havası hoş eğlencesi ve dostluğu tatlı nice geceler var ki

‘Antere, kasidesinin mukaddimesine Atlâl ile başlar:

1 هَلْ غَادَرَ الشُّعْرَاءُ مِنْ مُتَرَدِّمٍ أَمْ هَلْ عَرَفْتَ الدَّارَ بَعْدَ تَوْهُمِ

2 يَا دَارَ عِبْلَةَ بِالْجَوَاءِ تَكَلِّمِي وَعِمِّي صَبَاحًا دَارَ عِبْلَةَ وَأَسْلَمِي

3 فَوَقَفْتُ فِيهَا نَافِثِي وَكَأَنَّهَا فَدَنْ لَأَقْضِي حَاجَةَ الْمُتَلَوِّمِ

وَتَحُلُّ عِبْلَةً بِالْجَوَاءِ وَأَهْلُنَا 4
بِالْحَزَنِ فَالْصَّمَّانِ فَالْمُثَلَّمِ

حَيْتَ مِنْ طَلَلٍ تَقَادِمَ عَهْدُهُ 5
أَقْوَى وَأَقْفَرَ بَعْدَ أُمَّ الْهَيْثِمِ

- 1 Şairler, onarılacak bir yer (söylenecek söz) bıraktılar mı ki? Düşünüp taşındıktan sonra evi tanıyabildin mi acaba?
- 2 Ey 'Able'nin el-Cevâ'daki evi, konuş! Sabahın hayırlı olsun, ey 'Able'nin evi, esen ol!
- 3 Bir köşk gibi yüksek olan devemi, ağlayıp dövünme ihtiyacımı karışlamak için, orada durdurdum.
- 4 'Able el-Cevâ'da bulunuyor; bizim halkımız ise el-Hazn, eş-Şammân ve el-Muteşellem'de
- 5 Ey Ummu'l-Heysem'den sonra uzun zaman boş ve ıssız kalan yurdun enkazı, selam sana!

Şair, 6.beyitten 9.beyite kadar gazel konusu işlenmiştir:

حَلَّتْ بِأَرْضِ الزَّائِرِينَ فَأَصْبَحَتْ 6
عَسِرًا عَلَى طَلَابِكِ ابْنَةِ مَخْرَمِ

عُلِّقْتُهَا عَرَضًا وَأَقْتُلُ قَوْمَهَا 7
زَعْمًا لَعَمْرُ أَبِيكَ لَيْسَ بِمَزْعَمِ

وَلَقَدْ نَزَلْتُ فَلَا تَطْطِي غَيْرَهُ 8
مَنِّي بِمَنْزِلَةِ الْمُحِبِّ الْمُكْرَمِ

كَيْفَ الْمَزَارُ وَقَدْ تَرَبَّعَ أَهْلُهَا 9
بُعَيْنِزَيْنِ وَأَهْلُنَا بِالْغَيْلِمِ

- 6 Sevgilim düşmanların toprağına kondu. Seni istemek benim için güçleşti, ey Mahrem'in kızı!
- 7 Ona görür görmez tutuldum; oysa kabilesi ile savaşmaktayım. Babanın ömrüne ant olsun ki, benim kavuşma emelim olacak şey değil!
- 8 Sevilip ikram gören bir konuk gibi indin kalbime, sakın bundan başka bir şeyi aklına getirme.
- 9 Onu nasıl görebilirim ki, ailesi 'Uneyzeteyn'de, bizim ailemiz ise el-Gaylem'de

10.beyitten 12.beyite kadar yolculuk konusu işlenmiştir:

10	إِنْ كُنْتَ أَزْمَعْتَ الْفِرَاقَ فَإِنَّمَا	زُمِّتَ رِكَابُكُمْ بِلَيْلٍ مُظْلِمٍ
11	مَا رَاعِنِي إِلَّا حُمُولَةٌ أَهْلُهَا	وَسَطَ الدِّيَارِ تَسْفُ حَبِّ الْخَمْحَمِ
12	فِيهَا أَتْنَانٍ وَأَرْبَعُونَ حُلُوبَةً	سُودًا كَخَافِيَةِ الْعُرَابِ الْأَشْحَمِ

- 10 *Eğer sen ayrılığı kestirdiysen gözüne, develerinizi yularlandı demektir karanlık gecede.*
- 11 *Beni onun ailesinin develerinin obanın ortasında sığırdili otunu yemeleri korkutur sadece.*
- 12 *Orada karakarganın kanadı misâli kırk iki siyah sağmal dişi deve vardır.*

12.beyitten 20.beyite kadar tekrar gazel konusuna dönülmüştür:

13	إِذْ تَسْتَبِيكَ بِذِي غُرُوبٍ وَاضِحٍ	عَذْبٌ مُقْبَلُهُ لَذِيذِ الْمَطْعَمِ
14	وَكَأَنَّ فَارَةَ تَاجِرٍ بِقَسِيمَةٍ	سَبَقَتْ عَوَارِضَهَا إِلَيْكَ مِنَ الْفَمِ
15	أَوْ رَوْضَةً أَنْفَاءً تَضْمَنَ نَبْتَهَا	غَيْثٌ قَلِيلُ الدَّمَنِ لَيْسَ بِمَعْلَمِ
16	جَادَتْ عَلَيْهِ كُلُّ بَكْرٍ حُرَّةٍ	فَتَرَكْنَ كُلَّ قَرَارَةٍ كَالدَّرْهِمِ
17	سَحًّا وَتَسْكَابًا فَكُلَّ عَشِيَّةٍ	يَجْرِي عَلَيْهَا الْمَاءُ لَمْ يَتَصَرَّمِ
18	وَخَلَا الذُّبَابُ بِهَا فَلَيْسَ بِيَارِحِ	غَرْدًا كَفِعْلِ الشَّارِبِ الْمُتَرَّمِ
19	هَزَجًا يَحُكُّ ذِرَاعَهُ بِذِرَاعِهِ	قَدَحَ الْمِكْبِ عَلَى الرَّنَادِ الْأَجْدَمِ
20	تُمْسِي وَتُصْبِحُ فَوْقَ ظَهْرِ حَشِيَّةٍ	وَأَبَيْتُ فَوْقَ سَرَاةِ أَذْهَمِ مُلْحَمِ

- 13 *Çünkü o ('Able) aklını başından alır; bembeyaz dişleri öpülmesi hoş ve tatması lezzetli ağzı ile.*

- 14 *Ona yaklaşır öpmeden önce ağızından adeta ıtır kutusundan misk kokusu ulaşır sana.*
- 15 *Ya da bitkisini hafif bir yağmurun beslediği ayak basılmamış bahçenin hoş kokusu gelir sana.*
- 16 *O bahçe ki, üzerine tazecik beyaz bulutlar bolca yağmur yağdırıp bütün basık yerleri gümüş paralar misali bırakmıştır.*
- 17 *Bulutların serpip dökerek yağmur yağdırdığı, suyun her akşamüzerine dinmeden aktığı bahçedir.*
- 18 *Sinek yalnız kalmış, şarkı mırıldanan sarhoş misali habire vızıldamaktadır o bahçede.*
- 19 *Parmakları kesik kimsenin çakmağın üzerine eğilip taşları birbirine sürttüğü gibi vızıldayarak kolunu diğer koluyla kaşımaktadır.*
- 20 *O ('Able) bir döşeğin üzerinde akşamlayıp sabahlar, bense gem vurulmuş bir yağız atın sırtında geçiririm geceyi.*

'Amr b. Kulşûm ise diğer mu'allakât şairleri gibi Atlâl ile kasidesine başlamayıp şarap içmenin keyfini tasviri ile ilk beyitlerini dizmiştir:

1	أَلَا هُبِّي بِصَحْنِكَ فَاصْبَحِينَا	وَلَا تُبْقِي خُمُورَ الْأَنْدَرِينَا
2	مُسْتَعْشَعَةً كَأَنَّ الْحُصَّ فِيهَا	إِذَا مَا الْمَاءَ خَالَطَهَا سَخِينَا
3	تَجُورُ بِذِي اللَّبَانَةِ عَن هَوَاهُ	إِذَا مَا ذَاقَهَا حَتَّى يَلِينَا
4	تَرَى اللَّحْزَ الشَّجِيحَ إِذَا أُمِرَتْ	عَلَيْهِ لِمَالِهِ فِيهَا مُهِينَا
5	صَبَّنتِ الْكَأْسَ عَنَّا أُمَّ عَمْرٍو	وَكَانَ الْكَأْسُ مَجْرَاهَا الْيَمِينَا
6	وَمَا شَرُّ الثَّلَاثَةِ أُمَّ عَمْرٍو	بِصَاحِبِكَ الَّذِي لَا تَصْبَحِينَا
7	وَكَأْسٍ قَدْ شَرِبْتُ بِبَعْلَبِكَ	وَأُخْرَى فِي دِمَشْقٍ وَقَاصِرِينَا

8 وَأَنَا سَوْفَ تُدْرِكُنَا الْمَنَائِبَا مُقَدَّرَةً لَنَا وَمُقَدَّرِينَآ

- 1 *Hadî uyan ey dilber, bize büyük kadehinle sabah şarabı sun; el-Enderîn'in şarabından geriye bir şey bırakma.*
- 2 *Sıcak su katarak sun ki, ona su katıldığında içinde Yemen safranı varmış gibi (kıpkırmızı) olur.*
- 3 *Bu şarabı ihtiyaç sahibini arzusundan vazgeçirir; onu tadar tatmaz gevşer.*
- 4 *Eli sıkı ve mal canlısı olan kişiye ondan sunulduğunda, artık malına önem vermediğini görürsün.*
- 5 *Ey Ummu 'Amr! Kadeh sağdan dağıtılmaktayken (soldan dağıtmaya başlayarak) atladın bizi.*
- 6 *Bu üç kişinin en kötüsü, ey Ummu 'Amr, senin sabah şarabı sunmadığın bu arkadaşın değil ki!*
- 7 *(Unutma ki) ben Ba'lebek'te, Şam'da ve Kâşirîn'de nice kadehler devirmişimdir.*
- 8 *Ölüm bize mutlaka yetişecektir; o bize ve biz de ona yazgılıyız.*

Şair, 9.beyitten 11.beyite kadar yolculuğu işlemiştir:

9 قِئِي قَبْلَ التَّفَرُّقِ يَا ظَعِينَا نُخَبِّرُكَ الْيَقِينِ وَنُخَبِّرِينَا

10 قِئِي نَسْأَلُكَ هَلْ أَحَدْتِ صَرْمًا لَوْ شَكَ الْبَيْنِ أَمْ خُنْتِ الْأَمِينَا

11 بِيَوْمٍ كَرِيهَةً ضَرْبًا وَطَعْنَا أَقْرَبَ بِهِ مَوَالِيكَ الْعِيُونَا

- 9 *Ey mahfedeki sevgili, ayrılmadan önce hele bir dur! Başımıza gelenleri biz sana anlatalım, sen de bize.*
- 10 *Dur! Sana soracaklarım var; bu ayrılığın çabuk olması yüzünden benden koptun mu, yoksa güvendiğinin bu kimseye vefasızlık mı ettin?*
- 11 *(Dur, sana söyleyelim ki), kılıç ve kargılarını kuşandığı çetin günün sonunda amcaoğulların rahat uyuyacakları bir sonuç elde ettiler.*

12.beyitten 20.beyite kadar ise gazeli işlemiştir:

وَبَعْدَ غَدٍ بِمَا لَا تَعْلَمِينََا	12	وَإِنَّ غَدًا وَإِنَّ الْيَوْمَ رَهْنٌ
وَقَدْ أَمِنْتَ عُيُونَ الْكَاشِحِينََا	13	ثُرَيْكَ وَقَدْ دَخَلْتَ عَلَى خَلَاءٍ
هَجَانِ اللَّوْنِ لَمْ تَقْرَأْ جَنِينَا	14	ذِرَاعِي عَيْطَلٍ أَدْمَاءَ بَكْرٍ
حَصَانًا مِنْ أَكْفِ اللَّامِسِينََا	15	وَتَدْيًا مِثْلَ حُقِّ الْعَاجِ رَخْصًا
رَوَادِفُهَا تَنْوُّ بِمَا وَلِينَا	16	وَمَتْنِي لَدَنَّةٍ سَمَقَتْ وَطَالَتْ
وَكَشْحًا قَدْ جُنْتُ بِهِ جُنُونَا	17	وَمَا كَمَّةً يَضِيقُ الْبَابُ عَنْهَا
يَرِنُ خَشَّاشُ حَلِيهِمَا رَيْنَا	18	وَسَارِيَّتِي بَلَنْطٍ أَوْ رُخَامٍ
أَضَلَّتْهُ فَرَجَعَتْ الْحَنِينَا	19	فَمَا وَجَدَتْ كَوْجَدِي أَمْ سَقَبٍ
لَهَا مِنْ تِسْعَةٍ إِلَّا جَنِينَا	20	وَلَا شَمَطَاءُ لَمْ يَتْرُكْ شَقَاهَا

- 12 *Şüphesiz yarını da, bugün de, yarından sonrası da senin bilmediğin olaylara gebe dir.*
- 13 *Kem gözlerden irak ve güvenli bir yerde onunla baş başa kalacak olursan sana gösterir:*
- 14 *Henüz doğurmamış, uzun boyunlu, beyaz bir devenin dolgun kolları gibi iki kolunu,*
- 15 *Fildişi bir hokka kadar beyaz ve yuvarlak; yumuşak ve hiç el değmemiş göğüslerini,*
- 16 *Uzun boyunun, kalçalarının ağırlık verdiği iki yumuşak ve dolgun yanını,*
- 17 *Geçerken, kapıdan sığmayan, dolgun kaba etlerini ve beni çığına çeviren ince belini,*
- 18 *Bir de yürürken takıları şakırdayan fildişi gibi bembeyaz, mermer gibi pürüzsüz ve sıkı etli bacaklarını (gösterir).*
- 19 *Bu ayrılıktan duyduğum acıyı, yavrusunu yitirip sürekli inleyen deve dahi*

duymamıştır.

- 20 *Kötü kaderinin dokuz çocuğundan hiç birini gömmeden peşini bırakmadığı ak saçlı kadının dahi yüreği yanmamıştır benimki kadar.*

el-Hâriş b. Hîllize mukaddimesine ise Atlâl ve yolculuk beyitlerine başlamıştır.

رُبَّ ثَاوِيْمَلٍ مِنْهُ الثَّوَاءُ	1	أَذْنَتْنَا بَيْنَهَا أَسْمَاءُ
ء فَأَدْنَى دِيَارِهَا الْخُلَصَاءُ	2	بَعْدَ عَهْدٍ لَنَا بِبِرْقَةِ شَمَاءَ
قُ فِتَاقٍ فَعَاذِبُ فَالْوَفَاءُ	3	فَالْمُحَيَّاةُ فَالْصَّفَاحُ فَاعْنَاءُ
بُ فَاالشُّعْبَانِ فَالْأَبْلَاءُ	4	فَرِيَاضُ الْقَطَا فَوَدِيَّةُ الشُّرِّ
يَوْمَ دَلَّهَا وَمَا يُحِيرُ الْبُكَاءُ	5	لَا أَرَى مَنْ عَهَدْتُ فَأَبْكِي الْ
رَ أَحْيِرًا تُلْوِي بِهَا الْعَلِيَاءُ	6	وَبِعَيْنَيْكَ أَوْفَدْتَ هِنْدُ النَّا
بِخَزَازَى هَيْهَاتَ مِنْكَ الصَّلَاءُ	7	فَتَنَوَّرْتُ نَارَهَا مِنْ بَعِيدٍ

- 1 *Esmâ', ayrılacağını bildirdi bize; nice ikâmet edenler var ki, bıkılır kalmalarından (fakat Esmâ' öyle değil).*
- 2 *(Bildirdi ayrılacağını) Burkatu's-Şemmâ'da ve onun bize yakın yurdu olan el-Halşâ'da buluşmalarımızdan sonra.*
- 3 *el-Muḥayyâ'da, eṣ-Şifâḥ'ta, A'nâku Fitâk'ta, 'Âzib'de ve el-Vefâ'da,*
- 4 *Riyâdu'l-Kaṭâ'da, şurbub Vadilerinde, eṣ-Şu'betân'da, el-Eblâ'da (buluşmalarımızdan sonra).*
- 5 *Oralarda buluşmaya alıştığım güzeli göremiyorum bugün, ağlıyorum şaşkınca; fakat ağlamak neye yarar?*
- 6 *Hind son olarak senin gözlerinin önünde yaktı ateşi. Yüksek yerler gösteriyor onun yaktığı ateşi.*
- 7 *Onun Hazâzâ'da yaktığı ateşe baktım ben, ama o ateşle ısınmak o kadar*

uzak ki sana.

el-Ĥâriş, kasidesinin mukaddimesinde gazel konusunu işlememiştir.

2.1.2. Tehallus

Şairin bir konudan diğer bir konuya güzel bağlar kurarak geçiş yapmasına Tehallus denir.¹⁴³ Eleştirmenler, kasidede bir konudan bir diğerine ya da asıl konuya geçiş olarak kabul ettikleri tehallusa büyük önem vermişlerdir.¹⁴⁴ Tehallus'a hurûc (çıkış) ve tavaşsul olarak da isimlendirmişlerdir. Ayrıca, intikale dikkat edilmesini, bir sonraki anlamla bağlantının devam edebilmesi ve elverişli manaların bulunması için lafızların ve anlamların hazırlanmasını şart koşmuşlar, buna da "husnu't-tehallus" demişlerdir. Bu bağlamda İbn Ma'sûm tehallusun, mütekellimin kasidesine başladığı gazel, nesîb, fahr ya da tasvirten amaca geçiş yapmasından ibaret olduğunu, bunun da uygun ve kolay bir bağlantıyla, dinleyicinin birinci anlamdan ikinci anlama geçişi fark edemeyecek şekilde olması gerektiğini ifade etmektedir.¹⁴⁵

Tehallus yapılırken soru sorarak, şaşkınlığını belirterek ve bazı edatları kullanarak da geçiş yaptıklarını görmekteyiz. Bunlara ilaveten, Câhiliye şairleri birdenbire konu değişikliğine (bırak onu) *دع ذا* , *فدعها* , *عد عن ذا* gibi ifadeleri kullanarak geçiş yaptıkları olmuştur.¹⁴⁶

Mu'allağât kasidelerini incelediğimizde; tehallus yapılırken birinci konunun son beyti ile ikinci konunun ilk beyti arasında bir bağ kurulurken üç metodun kullanıldığını görüyoruz. Birincisi, bir konudan diğer bir konuya geçiş yapılırken sadece bir anlam bağı kurulmasıdır. İkincisi, yeni bir konuya geçerken soru edatı ile geçiş yapılmasıdır. Üçüncüsü ise, ikinci konuya başlarken bazı harfleri

¹⁴³ Bkz. el-Cebbûrî, a.g.e, s. 151; Bedevî, a.g.e., s. 311; Hâşim Şâlih el-Mennâ', a.g.e., s. 163

¹⁴⁴ Tasa, a.g.e., s. 141; Bkz. Hâşim Şâlih el-Mennâ', a.g.e., s. 163

¹⁴⁵ Tasa, a.g.e., s. 141

¹⁴⁶ el-Cebbûrî, a.g.e, s. 152

kullanarak geçiş yapılmasıdır. Bu harflerden bazıısı ف (fe) و (vav) رب (nice) بل (bilakis)tir. Üçüncü metodun en çok kullanılan metot olduğunu tespit ettik.

Birinci metoda mu‘allağât kasidelerinden aşağıdaki örnekleri verebiliriz:

arafe, 11. Beyitte devesinden bahsetmeye başlayarak 12.beyitten itibaren yapacağı deve tasvirine geçişi hazırlamıştır.

11 وَإِنِّي لَأَمْضِي أَلْهَمَّ عِنْدَ احْتِضَارِهِ بِعَوْجَاءِ مِرْقَالٍ تَرُوحُ وَتَعْتَدِي

12 أَمُونٍ كَأَلْوَا حِ الْإِرَانِ نَصَاتْهَهَا عَلَى لَاحِبٍ كَأَنَّهُ ظَهْرُ بُرْجِدٍ

11 *Ben hüznlendiğimde, hüznlerimi, zayıflıktan karnı sırtına yapışarak eğrilmiş, ama gece gündüz gezebilen hızlı devemle seyahat ederek uzaklaştırırım.*

12 *Sürçmez asla devem; eşraftan olanların taşındığı tabutun tahtaları gibi (sağlamdır) eğri kemikleri ve ben devemi çizgili elbiseye benzeyen yolda elimdeki değnekle sürerim.*

İkinci metoda aşağıdaki örneği verebiliriz:

İmru'ul-Kays, at tasvirinden bulut tasvirine geçiş yaparken soru edatını kullandığını görüyoruz.

69 فَبَاتَ عَلَيْهِ سَرْجُهُ وَلِجَامُهُ وَبَاتَ بَعَيْنِي قَائِمًا غَيْرَ مُرْسَلٍ

70 أَصَاحُ تَرَى بَرَقًا أُرِيكَ وَمِیْضَهُ كَلَمْعِ الْيَدَيْنِ فِي حَبِيٍّ مُكَلَّلٍ

69 *Eğeri ve gemi üzerinde olduğu halde, salıverilmeksizin gözümün önünde ayakta geceledi.*

70 *Taç giymiş kat kat bulutların içerisinde hareket eden iki elin parlayışı gibi akışını sana gösterdiğim şimşeği görüyor musun arkadaş?*

En çok kullanılan üçüncü metoda ise mu‘allağât kasidelerinden aşağıdaki örnekleri verebiliriz:

İmru'ul-Kays, gazel konusundan gece tasviri konusuna geçerken 44.beytin başında و (vav) harfini kullanarak geçiş yapmıştır.

43 أَلَا رَبَّ خَصَمٍ فِيكَ أَلْوَى رَدَدْتُهُ نَصِيحٍ عَلَى تَعْدَالِهِ غَيْرِ مُؤْتَلٍ

44 وَلَيْلٍ كَمَوْجِ الْبَحْرِ أَرْحَى سُدُولَهُ عَلَيَّ بِأَنْوَاعِ الْهُمُومِ لَيْتَلِي

43 *Senin hakkında beni kınayan, uyarın ve bu sevdadan vazgeçmemi öğütleyen nice hasımlar var ki, onların sözlerine aldırmaııp reddettim.*

44 *Beni sınamak için, türlü türlü kederlerle deniz dalgaları misali perdelerini üzerime salan nice geceler var.*

Ṭarafe de و (vav) harfini Medih konusuna geçerken kullanmıştır.

44 فَذَالَتْ كَمَا ذَالَتْ وَلَيْدَةٌ مَجْلِسٍ تُرِي رَبَّهَا أَذْيَالَ سَحْلٍ مُمَدَّدٍ

45 وَلَكِنْ مَتَى يَسْتَرْفِدِ الْقَوْمُ أَرْفِدُ وَكَسْتُ بِحَلَالِ التَّلَاعِ مَخَافَةً

44 *Devem (o sıcak ve taşlık yerlerde yürürken) efendisinin huzurunda eteklerini yerlerde sürüyerek dans eden bir cariye gibi salınıp övünerek gider.*

45 *Ben, (yolculular benden yardım isteyebilir, bir misafir gelebilir veya düşman saldırabilir) korkusuyla (insanların gözlerinden uzak) bayır veya tepelerde ikamet etmem, aksine kavmim benden ne zaman bir yardım isterse yardıma koşarım.*

Zuheyr ise ف (fe) harfini kullanarak mukaddimededen medh'e geçiş yapmıştır.

15 ظَهْرَنَ مِنَ السُّوبَانِ ثُمَّ جَزَعَنَّهُ عَلَى كُلِّ قَيْنِي قَتِيْبٍ وَمُقَامٍ

16 فَأَقْسَمْتُ بِالْبَيْتِ الَّذِي طَافَ حَوْلَهُ رِجَالٌ بَنُوهُ مِنْ قُرَيْشٍ وَجُرْهُمِ

15 *es-Sûbân Vadisi'nde göründüler, sonra Benî Kaysın ellerinden çıkmış mahfelerin üstünde orayı da geride bıraktılar.*

16 *Ḳureyş ve Curhum kabilelerinden erkeklerin yaptığı ve çevresini tavaf ettiği Kâbe'ye ant olsun.*

2.1.3. Hatime

Kasidenin sonuç kısmını hatime oluşturur¹⁴⁷. Hatime konusunda çeşitli görüşler belirtilmiş, hatimenin kasidenin temeli, zihinlerde kalan son şey olduğu, şiirin başlangıcının kasidenin anahtarı, sonunun ise kilidi olması gerektiği vurgulanmıştır¹⁴⁸. Câhiliye şairleri, çoğu zaman da kasidelerini hikmetli sözlerle bitirmişlerdir¹⁴⁹.

Bu tanımın çerçevesinde Mu'allakât kasidelerin hatime bölümlerini incelemeyi uygun gördük.

Yağmur bir yönüyle rahmet, bir yönüyle de felakettir. Şayet yağmur aşırı yağar, sele sebep olursa, hele ki bir de gece insanları hazırlıksız yakalarsa bu büyük bir felakettir. İmru'ul-Kays, bu felaketi benliğinin ta derinliklerinde hissediyor. Bu yağmur, gözünün önünde görmüş olduğu her şeyi harap ettiği gibi şairin gönlünü de harap ederek hazana çeviriyor.

Fakat yağmurun diğer yönü de sükûnet, dinginlik, şefkat ve rahmettir. Gündüz ince ince yağın yağmur her şeye güzel tesirlerde bulunduğu gibi şairin de yüreğine bir sükûnet, bir huzur, dinginlik ve merhamet getiriyor. Artık her şey yerli yerine oturmuş, hayat yeniden canlanmış, ümitler tekrar yeşermiştir.

74 فَأَضْحَى يَسْحُ الْمَاءَ حَوْلَ كُتَيْفَةَ

يَكْبُّ عَلَى الْأَذْقَانِ دَوْحَ الْكَنْهَبِلِ

75 وَمَرَّ عَلَى الْقَتَّانِ مِنْ نَفْيَانِهِ

فَأَنْزَلَ مِنْهُ الْعُصْمَ مِنْ كُلِّ مَنْزِلِ

76 وَتَيْمَاءَ لَمْ يَتْرُكْ بِهَا جَذَعَ نَخْلَةَ

وَلَا أُطْمَأَ إِلَّا مَشِيدًا بِجَنْدَلِ

¹⁴⁷ Hâşim Şâlih el-Mennâ', a.g.e., s. 163

¹⁴⁸ Tasa, a.g.e., s. 144

¹⁴⁹ el-Cebbûrî, a.g.e., s. 153

كَبِيرٌ أَنَسٍ فِي بَجَادٍ مُزْمَلٍ	77	كَأَنَّ ثَبِيرًا فِي عَرَانِينَ وَبَلِهِ
مِنَ السَّيْلِ وَالْأَعْتَاءِ فَلَكَهُ مَعَزَلٍ	78	كَأَنَّ ذُرَى رَأْسِ الْمُجَيِّمِ غُدْوَةٌ
مِنَ اللَّيْلِ وَالْأَعْتَاءِ فَلَكَهُ مَعَزَلٍ	79	وَأَلْقَى بِصَحْرَاءَ الْعَيْطِ بَعَاعَهُ
صُبْحَنَ سُلَافًا مِنْ رَحِيْقٍ مُفْلَقَلٍ	80	كَأَنَّ مَكَائِيَّ الْجَوَاءِ غُدْيَةٌ
بِأَرْحَاتِهِ الْقُصُوى أَنَائِشٍ عُصَلٍ	81	كَأَنَّ السَّبَاعَ فِيهِ غَرْقَى عَشِيَّةً

- 74 *O bulut Kuteyfe yöresine yağmurunu döküp, iri gövdeli meşe ağaçlarını kökünden sökerek baş aşağı etmeye başladı.*
- 75 *Bu yağmurun serpintileri el-Ğannân Dağına düştü de her taraftaki dağ keçilerini ürkütüp kaçırttı.*
- 76 *Nihayet Teymâ'da, taş yapıların dışında, yıkmadığı bir hurma dalı ve ev bırakmadı.*
- 77 *Sağanak yağmurun iri taneleri altındaki Sebir Dağı, çizgili yün abasına bürünmüş (iri kıyım) bir kabile reisini andırıyordu.*
- 78 *Selinin getirdiği çer çöp ve dal budakla dolan el-Muceymir'in zirvesi, ertesini sabah bir kırmene benziyordu.*
- 79 *Yemenli (çerçinin)nin satmak için yükünü yere indirdiği gibi, bulut da el-Ğabît ovasına ağırlığını indirdi (rengârenk çiçekler açtı)*
- 80 *Çobanaldatan kuşları sabah erkenden vadide, sanki biberli şarap içmiş gibi ötüşüyorlardı.*
- 81 *Akşam vakti el-Ğabît ovasının dört bir yandan çamura batan dağ hayvanları ada soğanı andırıyordu.*

Aidiyet, bütün toplumlarda önemlidir ama Câhiliye dönemindeki Araplarda bu çok daha önemlidir. Kabilesinden zulüm gören, dışlanan Tarafe, bu dışlanma neticesinde içinde bulunmuş olduğu belirsiz ve umutsuz durumu beyitlerine de yansıtmış oluyor. Gelecek herkes için nasıl karanlıkça, Tarafe, içinde bulunmuş olduğu bu sıkıntılı durum karşısında bu belirsizliği çok daha elim bir

şekilde hissediyor. Buna rağmen Tarafe hala bir ümitle haber bekliyor. Onun en büyük tesellisi de bu haberdır.

102 سُبُودِي لَكَ الْاَيَّامُ مَا كُنْتَ جَاهِلًا وَيَأْتِيكَ بِالْاَخْبَارِ مَنْ لَمْ تُزَوِّدِ

103 وَيَأْتِيكَ بِالْاَخْبَارِ مَنْ لَمْ تَبِعْ لَهُ بَتَاتًا وَلَمْ تَضْرِبْ لَهُ وَقْتَ مَوْعِدِ

102 *Günler sana bilmediğin şeyleri gösterecek ve (haber toplamsı için) yol azığı vermediğin kimse sana haberler getirecektir.*

103 *Kendisine yolculuk eşyası satın alıp vermediğin ve görüşme zamanı tayin etmediğin kimse sana haberler getirecektir.*

Zuheyr, yaşının getirmiş olduğu ârifâne bilgiyle hayatın tüm vechesine denk düşen hikmetli sözlerle beyitlerini tertip ediyor. Uzlaşıdan uzak olanlar, ne kadar güçlü olurlarsa olsunlar birgün mağlup olmaya mahkûmdurlar. Kim erdemli bir düşünceye ve saygın bir yaşama tutunmak isterse, o hayatında herkese karşı dikkatli ve rikkatli davranmak zorundadır. İyilikler iyilikleri doğurur. Lâkin kötülük önü alnamaz kötülüklerin heyyülâsıdır. Zuheyr, bu kötülüklerin önüne geçmek erdemli davranışları taltif etmek, huzur ve sükûnu sağlamak için iki kabilenin bir noktada birleşip sorunsuz bir dünya yaratmaları için onların güzel davranışlarını methediyor. Kötü davranışları da zemmederek onların bu tür davranışlara meyletmemeleri psikolojisi üzerine oynuyor.

46 سَمِمْتُ تَكَالِيفَ الْحَيَاةِ وَمَنْ يَعِشْ ثَمَانِينَ حَوْلًا لَا أَبَا لَكَ يَسْأَمِ

47 وَأَعْلَمُ مَا فِي الْيَوْمِ وَالْأَمْسِ قَبْلَهُ وَلَكِنِّي عَنْ عِلْمِ مَا فِي غَدِ عَمِ

48 رَأَيْتُ الْمَنَايَا حَبَطَ عَشْوَاءَ مَنْ تُصِيبُ ثَمَّتَهُ وَمَنْ تُخْطِئُ يَعْمَرُ فَيَهْرَمُ

49 وَمَنْ يُصَانِعُ فِي أُمُورٍ كَثِيرَةٍ يُضْرَسُ بِأَنْيَابٍ وَيُوطَأُ بِمَنْسَمِ

- 50 وَمَنْ يَجْعَلِ الْمَعْرُوفَ مِنْ دُونِ عَرْضِهِ يَفِرُّهُ وَمَنْ لَا يَتَّقِ الشَّتْمَ يُشْتَمِ
- 51 وَمَنْ يَكُ ذَا فَضْلٍ فَيَبْخُلْ بِفَضْلِهِ عَلَى قَوْمِهِ يُسْتَعْنَ عَنْهُ وَيُدْمَمِ
- 52 وَمَنْ يُوفِ لَا يُدْمَمُ وَمَنْ يُهْدِ قَلْبَهُ إِلَى مُطْمَئِنِّ الْبِرِّ لَا يَتَجَمَّحِمِ
- 53 وَمَنْ هَابَ أَسْبَابَ الْمَنَايَا يَنَلْنَهُ وَإِنْ يَرِقْ أَسْبَابَ السَّمَاءِ بِسُلْمِ
- 54 وَمَنْ يَجْعَلِ الْمَعْرُوفَ فِي غَيْرِ أَهْلِهِ يَكُنْ حَمْدُهُ ذِمًّا عَلَيْهِ وَيَنْدَمِ
- 55 وَمَنْ يَعْصِ أَطْرَافَ الزَّجَاجِ فَإِنَّهُ يُطْبِعُ الْعَوَالِي رُكْبَتَ كُلِّ لَهْدَمِ
- 56 وَمَنْ لَمْ يَذُدْ عَنْ حَوْضِهِ بِسِلَاحِهِ يُهْدَمُ وَمَنْ لَا يَظْلِمُ النَّاسَ يَظْلَمُ
- 57 وَمَنْ يَعْتَرِبُ يَحْسِبُ عَدُوًّا صَدِيقَهُ وَمَنْ لَا يُكْرِمُ نَفْسَهُ لَا يُكْرَمِ
- 58 وَمَهْمَا تَكُنْ عِنْدَ امْرِئٍ مِنْ خَلِيقَةٍ وَإِنْ خَالَهَا تَخْفَى عَلَى النَّاسِ تُعْلَمِ
- 59 وَكَأَيُّنْ تَرَى مِنْ صَامِتٍ لَكَ مُعْجِبٍ زِيَادَتُهُ أَوْ نَقْصُهُ فِي التَّكَلُّمِ
- 60 لِسَانُ الْفَتَى نِصْفٌ وَنِصْفٌ فُؤَادُهُ فَلَمْ يَبْقَ إِلَّا صُورَةُ اللَّحْمِ وَالذَّمِّ
- 61 وَإِنَّ سَفَاهَ الشَّيْخِ لَا حِلْمَ بَعْدَهُ وَإِنَّ الْفَتَى بَعْدَ السَّفَاهَةِ يَحْلُمُ
- 62 سَأَلْنَا فَأَعْطَيْتُمْ وَعَدْنَا فَعُدْتُمْ وَمَنْ أَكْثَرَ التَّسْأَلِ يَوْمًا سَيُحْرَمُ

- 46 *Bıktım, usandım hayatın sıkıntılarından, elbette usanır –babın olmayasınca- seksen yıl yaşayan.*
- 47 *Ben, bugün ve öncesi olan dün olup biten şeyleri bilirim, fakat yarın olacıklara karşı körüm.*
- 48 *Ölümü, gece görmeyen bir devenin toslamasından ibaret görüyorum; rast getirdiğini öldürüyor, rast getiremediği kimse ise yaşıyor ve yaşılanıyor.*
- 49 *Kim birçok işlerde ılımlı davranmayıp geçimsizlik ederse köpek dişleriyle ısıtılır ve ayaklar arasında ezilir.*

- 50 *Kim ırzını korumak için iyilik yaparsa onu korumuş olur, kim de sövülmekten korkmazsa ona sövülür.*
- 51 *Kim varlık sahibi olur da bu varlığı ile kendi kavmine karşı cimrilik ederse yardımına başvurulmayıp dışlanır ve yerilir.*
- 52 *Kim vefakâr olursa kınanmaz, kimin de kalbi içini rahatlatacak bir iyiliğe yöneltirse tereddüde düşmez.*
- 53 *Kim ölümün sebeplerinden korkarsa, merdivenle göğün kapılarına yükselse bile, ölümün sebepleri ona ulaşır.*
- 54 *Kim iyiliği, layığı olmayana yaparsa, onun teşekkürü kendisine bir yergiden ibaret olur ve bu iyiliği yapan kimse pişman olur.*
- 55 *Kim mızrakların alt uçlarındaki demirlere isyan ederse, uzun temrenlerin takıldığı üst uçlarına boyun eğer.*
- 56 *Kim kendi havuzunu (vatanını, namusunu) silahtan savunmazsa, havuzu yıkılır. Kim de düşmanlarına acımasız davranmazsa zulme uğrar.*
- 57 *Kim gurbete düşerse düşmanı dostu sanır, kendisine saygı duymayana da saygı duyulmaz.*
- 58 *Bir kimse ne huya sahip olursa olsun, her ne kadar onu insanlardan sakladığını sansa da, o huy bilinir.*
- 60 *Gencin dili bir yarısı, gönlü de öteki yarısıdır; geriye et ve kandan oluşan şekilden başka bir şey kalmaz.*
- 61 *İhtiyar azdıktan sonra artık akıllanması beklenemez, genç ise azgınlıktan sonra akıllanır.*
- 62 *İstedik verdiniz, yine istedik yine verdiniz. Kim çok isterse bir gün mutlaka mahrum bırakılır.*

Lebîd için şiir demek kabilesinin erdemleri demektir. O bir toplumda görülebilecek en güzel hasletleri kendi kabilesine imtizaç ettirerek kabilesini burçlar üzerine taşıyor.

- 78 إِنَّا إِذَا التَّقْتِ الْمَجَامِعُ لَمْ يَزَلْ
مِنَّا لِرِزَازٍ عَظِيمَةٍ حَشَامُهَا
- 79 وَمُقَسَّمٌ يُعْطِي الْعَشِيرَةَ حَقَّهَا
وَمُعْذَمِرٌ لِحُقُوقِهَا هَضْمُهَا
- 80 فَضْلًا وَذُو كَرَمٍ يُعِينُ عَلَى النَّدَى
سَمَحٌ كَسُوبٍ رَغَائِبٍ غَنَامُهَا
- 81 مِنْ مَعْشَرٍ سَنَّتْ لَهُمْ آبَاؤُهُمْ
وَلِكُلِّ قَوْمٍ سُنَّةٌ وَإِمَامُهَا
- 82 لَا يَطْبَعُونَ وَلَا يُبُورُ فَعَالُهُمْ
إِذْ لَا يَمِيلُ مَعَ الْهَوَى أَحْلَامُهَا
- 83 فَاقْتَعُ بِمَا قَسَمَ الْمَلِيكُ فَإِنَّمَا
قَسَمَ الْخَلَائِقَ بَيْنَنَا عِلَامُهَا
- 84 وَإِذَا الْأَمَانَةُ قُسِمَتْ فِي مَعْشَرٍ
أَوْفَى بِأَوْفَرِ حَظِّهَا قَسَمُهَا
- 85 فَبَنَى لَنَا بَيْتًا رَفِيعًا سَمَكُهُ
فَسَمَا إِلَيْهِ كَهْلُهَا وَعِلَامُهَا
- 86 وَهُمْ السُّعَاةُ إِذَا الْعَشِيرَةُ أُفْظِعَتْ
وَهُمْ فَوَارِسُهَا وَهُمْ حُكَّامُهَا
- 87 وَهُمْ رَيْعٌ لِلْمَجَاوِرِ فِيهِمْ
وَالْمُرْمِلَاتِ إِذْ تَطَاوَلَ عَامُهَا
- 88 وَهُمْ الْعَشِيرَةُ أَنْ يُطَيَّ حَاسِدٌ
أَوْ أَنْ يَمِيلَ مَعَ الْعَدُوِّ لِثَامُهَا

77 *Ve (kışın kuzey ve güney rüzgârı gibi) rüzgârlar karşılıklı estiğinde, (içindeki et suyu ile) küçük bir gölete benzeyen çanakların içine kendileri için kat kat et doldurulurken, yetimlerin bu çanaklara koşuşları yıkanmak için bir subaşına koşmalarına benzer.*

78 *Biz (öyle kimseleriz ki), kabile temsilcileri toplandığı zaman içlerinde bizden, büyük işler başarmış ve herkesten üstün çıkmış biri mutlaka vardır.*

79 *Kabileye hakkını tam olarak veren ganimet paylaştırıcısı, kabile hukuku adına öfkelenerek homurdanan ve kendi hakkından feragat eden kimse bizdendir.*

80 *Bu kişi bütün bunları bir erdem olarak yapar. Cömertlik yapacak olan*

birine yardımcı olan kerem sahibi, yumuşak huylu ve iyi hasletleri kendisinde toplamış bulunan ve bunları ganimet bilen kimse de bizdendir.

- 81 *(Bu erdemlere sahip olan kimseler) kendilerine (bu erdem yolları) babaları tarafından açılmış bir topluluğa mensupturlar. Zaten her topluluğun bir geleneği ve bir önderi vardır.*
- 82 *Onlar, arzularına göre hareket etmedikleri için, ne namus ve haysiyetleri kirlenir, ne yaptıkları işler boşa gider.*
- 83 *Öyleyse Tanrının paylaştığına razı ol (ey düşman)! Çünkü aramızda iyi ve kötü huyları paylaşan kimse (Tanrı), bunu (nasıl paylaşacağını) en iyi bilendir.*
- 84 *Bir topluluk içerisinde güzel huylar paylaşılırken, bunları paylaşan (Tanrı) en büyük payı bize vermiştir.*
- 85 *Tanrı bizim için yüksek bir şan ve şeref evi tesis etmiş, bizim yaşlarımızı da gençlerimiz de bu şeref evine yükselmiştir.*
- 86 *Kabilenin başına bir sıkıntı geldiği zaman bu sıkıntıyı gidermeye çalışanlar, kahraman süvariler ve (kabilede anlaşmazlık çıktığı zaman) hakemlik yapanlar da onlardır.*
- 87 *Onlar, komşularının ve (beklemek zorunda oldukları) bir yıllık süre kendilerine uzun gelen yoksul dul kadınların baharındırlar.*
- 88 *Onlar, hasetçilerin kendilerini birbirlerine yardımdan alıkoymasına veya içlerinden bazı alçakların düşmanla birlik olmasına meydan vermemek üzere, (genç ve yaşlı bütün) fertleri kenetlenip bir tek kütle oluşturmuş bir topluluktur.*

‘Amr, bu şiiri mutlak bir galibiyet sonrasında milli bir marş coşkuluğuyla ele almıştır. Bu satırlar bir güç ifadesidir. Vecdin ve sarhoşluğun, galibiyetin tunçtan keskin sesleridir. Kabileciliğin en kesif ve en parlak ifadeleridir. Bu coşkunlukla başlayan şiir, aynı coşkuyla hitam bulmaktadır. Her mısrasında aynı aşkınlığa ve aynı zevke rastlamak mümkündür.

- 92 كَأَنَّا وَالسَّيْفُ مُسَلَّاتٌ
وَلَدْنَا النَّاسَ طُرًّا أَجْمَعِينَ
- 93 يُدْهَدُونَ الرُّؤُوسَ كَمَا تُدْهَدِي
حَزَاوِرَةً بِأَبْطَحِهَا الْكُرَيْنَا
- 94 وَقَدْ عَلِمَ الْقَبَائِلُ مِنْ مَعَدٍّ
إِذَا قُيِّبَ بِأَبْطَحِهَا بُنَيْنَا
- 95 بَأَنَّا الْمُطْعَمُونَ إِذَا قَدَرْنَا
وَأَنَّا الْمُهْلِكُونَ إِذَا ابْتَلَيْنَا
- 96 وَأَنَّا الْمَانِعُونَ لِمَا أَرَدْنَا
وَأَنَّا النَّازِلُونَ بِحَيْثُ شِينَا
- 97 وَأَنَّا التَّارِكُونَ إِذَا سَخَطْنَا
وَأَنَّا الْآخِذُونَ إِذَا رَضِينَا
- 98 وَأَنَّا الْعَاصِمُونَ أُطِعْنَا
وَأَنَّا الْعَازِمُونَ إِذَا عُصِينَا
- 99 وَتَشْرَبُ إِنِ وَرَدْنَا الْمَاءَ صَفْوًا
وَيَشْرَبُ غَيْرُنَا كَدْرًا وَطِينَا
- 100 أَلَا أَبْلُغُ بَنِي الطَّمَّاحِ عَنَّا
وَدُعْمِيًّا فَكَيْفَ وَحَدِثْمُونََا
- 101 إِذَا مَا الْمَلِكُ سَامَ النَّاسَ خَسَفًا
أَبِينَا أَنْ نَقَرَ الذُّلَّ فِينَا
- 102 مَلَأْنَا الْبِرَّ حَتَّى ضَاقَ عَنَّا
وَمَاءَ الْبَحْرِ نَمْلُؤُهُ سَفِينَا
- 103 إِذَا بَلَغَ الرِّضِيعُ لَنَا فِطَامًا
تَخِرُّ لَهُ الْجَبَابِرُ سَاجِدِينََا

- 92 Kılıçlar kınından çıktığında, adeta bütün insanları, istisnasız biz dünyaya getirmişçesine koruruz.
- 93 Savaşçılarımız düşman kafalarını, delikanlıların topları düz bir zeminde yuvarladıkları gibi yuvarlarlar.
- 94 Ma'ad kabileleri bilirler ki, kumluk ve çakıllık yerlerde çadırlar kurulduğunda,
- 95 Gücümüz yettiğince insanları doyuran, savaşla sınıdığımızda bizi sınımaya kalkanları helak edenlerizdir biz.
- 96 Dilediğimizde engel olan, dilediğimiz her yere de konaklayanlarız biz.
- 97 Öfkelendiğimiz kimselerin verdiklerini kabul etmeyen, hoşlandığımız

kimselerinkini de alanlarız biz.

- 98 *İtaat edenleri koruyan, isyan edenleri şiddetle cezalandıranlarız biz.*
- 99 *Subaşına varınca, başkaları suyun bulanık ve çamurlusunu içerken, biz onun en temiz ve berrâğını içeriz.*
- 100 *Benî Temmâh ile Du'mî'lere sor bizi nasıl buldunuz diye.*
- 101 *Eğer hükümdar halka zulüm ile muamele ederse, zillet içinde yaşamayı reddederiz.*
- 102 *Karayı öyle doldururuz ki bize dar gelir. Denizleri de gemilerle doldururuz.*
- 103 *Bizim emzikteki bebeğimiz süttten kesilecek çağa erişince, kimseye baş eğmeyen zorbalara onun önünde secdeye kapatırlar.*

‘Antere, bir kuşku içindedir. Onurunu kotarma peşinde olup kendisine kem sözlerde bulunanlardan cesurca bir intikam alma düşüncesi içerisindedir. Hitamesinin ana bileşeni onur meselesidir.

73 وَلَقَدْ خَشِيتُ بَأْنَ أُمُوتَ وَلَمْ تَكُنْ لِلْحَرْبِ دَائِرَةً عَلَيَّ ابْنِي ضَمَمَ

74 الشَّاتِمِي عَرَضِي وَلَمْ أَشْتُمُهُمَا وَالنَّاذِرِينَ إِذَا لَمْ الْقَهُمَا دَمِي

75 إِن يَفْعَلَا فَلَقَدْ تَرَكْتُ أَبَاهُمَا جَزَرَ السَّبَاعِ وَكُلِّ نَشْرِ قَشَعَمِ

- 73 *Hep endişe etmişimdir, Damdam'ın iki oğluyla savaşmadan ölmekten.*
- 74 *Sövmediğim halde namusuma dil uzatan, arkamdan, kanımı akıtmaya ant içen ikisiyle.*
- 75 *Eğer bunları yapacaklarsa, bilsinler ki, babalarını yırtıcı hayvanlara ve yaşlı kartallara yem olarak bıraktım.*

el-Hariş'in hitamesinde dikkat çeken unsur intikamdır. Çünkü savaş alanlarındaki hezimet intikam için velüd bir savunma mekanizmasıdır.

79 لَمْ يُجَلُّوا بَنِي رَزَاحٍ بَرَقَا ء نَطَاعَ لَهُمْ عَلَيْهِمْ دُعَاءُ

- 80 ثُمَّ فَأَوَّوَا مِنْهُمْ بِقَصِمَةِ الظُّهُ—
رٍ وَلَا يُبْرِدُ الْعَلِيلَ الْمَاءُ
- 81 ثُمَّ خَيْلٌ مِنْ بَعْدِ ذَاكَ مَعَ الْعَ—
سَلِاقٍ لَا رَأْفَةَ وَلَا إِنْقَاءُ
- 82 وَهُوَ الرَّبُّ وَالشَّهِيدُ عَلَى يَوْمِ—
مِ الْحِيَارَيْنِ وَالْبَلَاءِ بَلَاءُ

- 79 *Kavmim, Berkā'u Niṭâ'da Benî Rizâh'ın haramlarını helal saymamış ve onların beddualarını almamıştır.*
- 80 *Sonra onlardan öldürücü darbe alarak döndüler; içlerindeki kin ateşini suyun söndüremeyeceği bir halde.*
- 81 *Sonra ardından ne actması olan, ne de geride bir canlı bırakan atlılar geldi. el-Ğallâk'tan.*
- 82 *'Amr b. Hind yegâne hükümdardır. Felaketin ayyuka çıktığı Hiyârayn savaşına katılmış ve olanlara bizzat tanık olmuştur.*

2.1.4. Vahde

Arap şiirinde konu birliğini görmezlikten gelmek mümkün değildir. Çünkü konu birliği Arap kasidesinin üzerine oturtulduğu temel unsurlardan birini teşkil etmektedir.¹⁵⁰

Arap kasidesinde konu birliği problemi, eleştirmenler arasında tartışma konusu olmuştur. Çağdaş araştırmacılardan İbrahim Abdurrahman, 'konu birliğini, birbirinden farklı konu ve portrelerin tek bir amaç etrafında cereyan eden duygu ve tavır birliği olarak algılanması gerektiğini' ifade ederek, bu alanda bize göre doğru bir yaklaşım sergilemektedir. Muhammed Mendûr ise yukarıdaki görüşün aksine; eski Arap kasidesinde konu birliği olmadığını iddia ederek şunları söylemektedir. "Eski Arap şiirine bakan kişi, birliğin sadece vezin ve kafiyede olduğunu görecektir. Fakat eski Arap şiirinde amaç ya da konu birliğini bulmak oldukça nadirdir.. (Böylece) Arap kasidesi, birbirinden farklı ve çeşitli konulardan oluştu ve bu, Araplarda şiir geleneğinin değişmez sabit bir olgusu haline geldi."

¹⁵⁰ Muhammed Mesut Ergin, *İbn Ma'sûm Şâ'iran*, Beyrut, Dâr'ul-Beyrûtî, 1.baskı, 1424/2004, s.165

Oysa eski Arap şiiri incelendiğinde, durumun tam tersi istikamette olduğunu, câhiliye ile İslamî dönemde gerek sa'âlik diye isimlendirilen şairlerin, gerekse Huzeyl kabilesine mensup ediplerin yanı sıra, diğer muhtelif edebî dönemlerde de konu birliğini esas alan birçok şiir yazıldığı görülecektir.¹⁵¹

Ayrıca, Arap edebiyatının klasik dönem eleştirmenlerinden İbn Tabaţaba'nın bütün dikkatini, şiirin oluşumundaki düşünceye, beyitlerin organizesine ve parçalar arasındaki uyuma vermesi de konu birliğine atfedilen önemi vurgulaması açısından önem arz etmekte, Mendûr'un ileri sürdüğü iddiaların yersiz olduğu göstermektedir.¹⁵²

Bu çerçevede Mu'allağât kasidelerinin konu birliği konusunu incelemek uygun olacaktır.

İmru'ul-Kays

İmru'ul-Kays'ın kasidesinin arka planına baktığımızda, bir prensin geçmişine ağladığını görüyoruz. İlk beyitlerinde arkadaşlarıyla sevgilisinin terk etmiş olduğu diyara uğruyor ve arkadaşlarını kendisiyle birlikte ağlamaya çağırıyor. Daha sonra sevgilisinin güzelliklerini ve onunla yaşamış olduğu maceraları dile getirirken geçmişini yâd ediyor. Hüzün dolu bir gece tasviri ile kasidesine devam eden prens hakikatle karşı karşıya kalıyor. Beyitlerin devamında kurtlarla konuştuğunu görüyoruz. Burada da aynı hüznü duyguları ifade etmektedir. Ancak prens atının ne kadar güçlü olduğunu ifade ederek kasidesine devam ediyor. Burada şair, atını anlatırken aslında kendisinin hala bir prens olduğunu anlatmaya çalışıyor. Bulut ve yağmur tasvirleri ile de şair; ümidini daha kaybetmediğini ve hayatın devam ettiğini anlatmaya çalışıyor.

Ṭarafe

Ṭarafe ise akrabaları tarafından uğradığı zulme karşı alınganlığını ifade

¹⁵¹ Tasa, a.e., s. 146-147

¹⁵² a.e., s. 147

eden bu kasidesini nazmettiğini görüyoruz. Sevgilisi Havle'nin yurdu terk ettiği günleri hatırlayarak kasidesine başlayan şair; kötümser bir kasideyle karşı karşıya olduğumuzu hissettiriyor. Tarafe, yurdundan ayrılırken kullanacağı deveyi bize en ince ayrıntılarıyla anlatarak kabilesine ne kadar bağlı olduğu istiaresine başvurmuş oluyor. Akrabalarının kendisine takındığı tavra ne kadar da alındığını anlatmaya çalışıyor. Kasidesini de konuya çok uygun düşen hikmetli sözlerle tamamlıyor.

Zuheyr

Zuheyr, 'Abs ile Zubyân kabileleri arasındaki savaşın sona ermesi münasebetiyle kasidesini nazmetmiştir. Zuheyr, sevgilisi Ummu Evfâ'nın terk etmiş olduğu diyarı ve mahfedeki yolculuğundan bahsederken bir hüznün sona ereceğini bizlere ima ettiğini görürüz. 'Abs ile Zubyân kabileleri arasındaki savaşın sone erdirilmesinde katkıda bulunan zatlara methiyeler dizdiğini, savaşın kötülüklerini anlattığını görürüz. Kasidesinin diziliş amacına uygun düşecek hikmetli sözlerle Zuheyr kasidesini bitirir.

Lebîd

Lebîd ise kasidesinin nazmetme sebebinin müphemleştirmişti. Buna rağmen kasidenin mukaddimesinden baktığımızda ise sevgilisi Nevâr'ın terk etmiş olduğu yurdu anarken artık hiçbir şeyin eskisi gibi olmayacağını ima ettiğini görürüz. Daha sonraki beyitlerinde çölde karşılaştığı hayvanların hayat mücadelesini anlatırken de hayatın gerçeklerinden kaçılmayacağını vurguladığını görüyoruz. En sonunda kendi kabilesine methiyeleri sıralayan şair, kabilesini her şeyden üstün tuttuğunu anlatmaya çalışıyor.

'Amr

'Amr, kasidesini kabilesinin zaferini taçlandırmak için kullanıyor. Kabilesini en güzel sıfatlarla methediyor. Kasidesinin açılışını diğer şairlerin yaptığı gibi atlâl ile başlatmıyor. Kaside, zaferi kutlamak, zafer sarhoşluğunu ifade etmek için şarap tasviri ile başlıyor. Beyitlerin devamında 'Amr b. Hind'in

annesinin kendisini atlayarak içki dağıtmasına kızmış ve sevgilisi için yazmış olduğu yolculuk beyitlerini bu davranışı zemmetmek için kullanmıştır. ‘Amr, deve ile yapmış olduğu yolculukla bir bağ kurarak savaşı hatırlıyor. Ve kabilesinin kazanmış olduğu bu savaşı methetmeye başlıyor.

‘Antere

‘Antere, kabilesiyle övünmek için kasidesini nazmettiğini görüyoruz. Aynı zamanda ‘Antere, kendi kahramanlıklarını savaş meydanlarında göstermiş olduğu cesaretini, yiğitliğini, atılganlığını anlatarak hem kabilesini övüyor hem de sevgilisinin gözünde yücelmek istiyor. Cömertlikten, yardımseverlikten dem vurarak sevgilisinin gönülünü tekrar çelmek istiyor. Şair, ‘Able’yi unutamıyor. Bunu da sevgilisi Able ile yaşamış oldukları nostaljik günleri ve yerleri sayarak bizlerin gözününe sermeyi düşünerek yapmış oluyor.

el-Hâriş

el-Hâriş, sevgilisi Esmâ’yı zikrederek kasidesine başlar. Bir dağın tepesinde yakılan ateşin sevgilisini hatırlattığını anlatarak deve tasviri ile kabilesini yüceltmeye geçiyor. İthamlara karşı kabilesini savunuyor. Asılsız haberlerin iki kabileyi yok etmesinden endişe ediyor. Ve bu tutumlarından dolayı diğer kabile üyelerini itham ediyor. Güzel sözlerle insanları aldatıp hükümdarları kandırıp bir zafer elde etmeye çalışmanın beyhûdeliğinden dem vuruyor.

2.2. Edebî Sanatları

Burada Mu‘allakât kasidelerinde tespit edebildiğimiz edebî sanatları ortaya koymaya çalıştık. Bu edebî sanatlar; teşbih, istiare, kinaye, tasrî, tıbak ve cinas'tır. Söz konusu sanatlara birkaç misal vermeye çalıştık.

2.2.1. Teşbih

Teşbih, şair veya nâsirin (nesir yazan) anlatılan şeylerin aslını açıklamak ve daha iyi anlaşılır hale getirmek için kullandığı edebî sanatlardan biridir.¹⁵³

Mu‘allağât kasidelerini incelediğimizde en baskın edebî sanatının teşbih olduğunu görürüz.

İmru'ul-Kays

كَأَنَّ دِمَاءَ الْهَادِيَاتِ بَنَحْرِهِ 62
عُصَارَةٌ حِنَاءٍ بِشَيْبِ مَرَجَلٍ

1 *Av hayvanlarının, onun göğsüne bulaşmış al kanları yaşlı bir adamın taranmış sakalındaki kına kalıntılarını andırıyordu.*

Bu beyitte, atın göğsüne bulaşmış olan al kanları; yaşlı bir adamın taranmış sakalındaki kına kalıntılarına benzetiliyor.

Ṭarafe

كَأَنَّ حُدُوجَ الْمَالِكِيَّةِ غُدُوَّةٌ 3
خَلَايَا سَفِينٍ بِالنَّوَاصِفِ مِنْ دَدٍ

3 *O ayrılık günü Mâlikoğullarının üzerlerinde mahfeler bulunan binekleri, Ded vadisinin geniş yerlerinden geçerken arkasına kayıklar takılmış gemiler gibiydi adeta.*

Bu beyitte, Ded vadisinin geniş yerlerinden geçen ve üzerinde mahfeler bulunan binekleri; arkasına kayıklar takılmış gemilere benzetiliyor.

Zuheyr

كَأَنَّ فُتَاتَ الْعَيْهِنِ فِي كُلِّ مَنْزِلٍ 13
نَزَلْنَ بِهِ حَبُّ الْفَنَاءِ لَمْ يُحْطَمِ

13 *İndikleri her konak yerinde mahfe örtülerinden kopan yün kıntırları var ki, bunlar ezilmemiş tilki üzümünü andırırlar.*

Bu beyitte, mahfe örtülerinden kopan yün kıntırları; ezilmemiş tilki

¹⁵³ Tacettin Uzun vd., *Anlatımlı Belağat*, Konya, , Sebat Ofset Matbaacılık, 1.baskı, 2008, s.125

üzümüne benzetilmiştir.

Lebîd

8 وَجَلَّ السُّيُولُ عَنِ الطَّلُولِ كَأَنَّهَا
زُبُرٌ تُجَدُّ مَتُونَهَا أَقْلَامُهَا

8 *Kalıntıların üzerini öylesine açmış ki seller, üzerinden kalem yürütülüp yazıları yenilenmiş sayfalara benzerler.*

2.2.2. İstiare

İstiare, hakikî anlamı ile mecâzî anlamı arasındaki benzerlik alakasından dolayı bir kelimenin manasını geçici olarak alıp başka bir kelime için kullanmaktır. Ayrıca bunda, hakikî anlamı kasetmeye engel olan bir karinenin bulunması gerekir.¹⁵⁴

‘Amr

24 بِأَنَّ نُورِدُ الرَّأْيَاتِ بَيْضًا
وَتُصَدِرُهُنَّ حُمْرًا قَدْ رَوَيْنَا

24 *Anlatalım, savaşa bayraklarımızı bembeyaz götürüp –kahramanların kanına bulanmış olarak- kıpkırmızı çıkardığımız,*

Burada نُورِدُ الرَّأْيَاتِ بَيْضًا ile istiare yapılmıştır. الرَّأْيَاتِ kelimesi ile susuzluğunu gidermek için giden develeri kasedilmiştir. Müşebbeh bih olan deveyi hazfetmiş ancak karîne olarak نُورِدُ kelimesini kullanmıştır.

‘Antere

36 فَاِذَا ظَلَمْتُ فَإِنَّ ظُلْمِي بَاسِلٌ
مُرٌّ مَذَاقُهُ كَطَعْمِ الْعَلَقِمِ

¹⁵⁴ Nusrettin Bolelli, Belağat Kur'an Edebiyatı Beyan - Meânî – Bedî, İstanbul, Rağbet Yayınları, 2000, s.79

36 *Zulme uğrarsam eğer, zulmüm de çetindir, tadı Ebû Cehil karpuzu gibi acıdır.*

Burada مُرٌّ مَدَاقَتُهُ ile istiare yapılmıştır.

2.2.3. Kinaye

Kinaye, gerçek manayı düşünmeye engel olacak bir karîne bulunmamak şartıyla bir sözü gerçek manasına da gelebilecek şekilde, başka manada kullanma sanatıdır.¹⁵⁵

Zuheyr

14 فَلَمَّا وَرَدْنَ الْمَاءَ زُرْفًا جَمَامُهُ
وَضَعْنَ عَصِيَّ الْحَاضِرِ الْمُتَخِيمِ

14 *Bu güzeller, birikmiş dupduru suyun başına vardıklarında, çadır kuran yerliler gibi sopaları bıraktılar.*

Burada عَصِيَّ (Sopa) kelimesi, ikamet etmeyi belirtmek için kullanılmıştır.

Çünkü ikamet etmek isteyenler önce asâlarını bırakırlardı.

‘Amr

38 نَشَقُّ بِهَا رُؤُوسَ الْقَوْمِ شَقًّا
وَنَخْتَلِبُ الرِّقَابَ فَتَحْتَلِينَا

38 *Düşmanlarımızın kafalarını kılıçla ikiye böler, boyunlarını da tırpanlarsınız.*

Bu beytin tamamı, düşmana karşı yönelen darbelerin gücüne ve acımasızlığına kinayedir.

‘Antere

34 إِنَّ تُعْدِي دُونِي الْقِنَاعَ فَإِنِّي
طَبُّ بِأَخَذِ الْفَارِسِ الْمُسْتَلْتَمِ

34 *(Ey sevgilim) eğer karşımda peçeyi indirirsen (yüzünü örtersen), bilesin ki, ben zırhlı atlıları yakalamada ustayım.*

¹⁵⁵ Tacettin Uzun vd., a.g.e., s. 173

Burada *طَبُّ بِأَخَذِ الْفَارِسِ الْمُسْتَلْتَمِ* (zırhlı atlıları yakalamada ustayım) ile cesaret ve savaş becerilerine kinayedir.

2.2.4. Tasrî'

Tasrî', birinci beytin ilk mısraının sonunun, kasidenin kafiyesiyle aynı olmasıdır.¹⁵⁶ Eleştirimlere göre Tasrî', şairin gücünü ve geniş kültürünü göstermektedir. Tasrî' ilk anda nesir değil, şiir söylenmeye başladığının anlaşılmasını da sağlamaktadır.¹⁵⁷

Mu'allağât kasidelerinin tamamı musarralı olduğunu görürüz.

İmru'ul-Kays

1 قَفَا نَبْكَ مِنْ ذِكْرِي حَبِيبٍ وَمَنْزِلٍ بِسِقْطِ اللَّوَى بَيْنَ الدَّخُولِ فَحَوْمَلٍ

1 *Durun sevgilinin ve onun ed-Dahûl ile Havmel arasındaki Sıqtu'l-Livâ'da bulunan yurdunun hatırasına ağlayalım.*

Burada *مَنْزِلٍ* ile *فَحَوْمَلٍ* arasında tasrî' vardır.

Ṭarafe

1 لِنَحْوَلَةَ أَطْلَالٍ بِرُقَّةٍ تَهْمَدِ تُلُوحُ كَبَاقِي الْوَشْمِ فِي ظَاهِرِ الْيَدِ

1 *Şehmed'in rengârenk taşlarla bezenmiş toprağında sevgilim Havle'den kalma izler vardır ki, elin dışına işlenmiş dövmenin izleri gibidir.*

Burada ise *تَهْمَدِ* ile *الْيَدِ* arasında tasrî' vardır.

Zuheyr

1 أَمِنْ أُمَّ أَوْفَى دِمْنَةٌ لَمْ تُكَلِّمْ بِحَوْمَانَةِ الدَّرَاجِ الْمَثَلَمِ

¹⁵⁶ Tasa, a.g.e., s. 159

¹⁵⁷ a.y.

- 1 *Havmânetu'd-derrâc ile el-Mutesellem arasındaki bu suskun kalıntı (sevgilim) Ummu Evfâ'dan mı kalmıştır?*

Bu beyitteki tasrî' ise تَكَلَّمَ ile فَالْمُتَّكَلِّمُ arasındaadır.

Lebîd

عَفَتِ الدِّيَارُ مَحَلَّهَا فَمَقَامُهَا 1
بِمَنْ تَأَبَّدَ غَوْلُهَا فَرَجَامُهَا

- 1 *Minâ'daki gerek geçici gerekse daimi yurt tutulan diyardaki (sevgilinin izleri) silinip yok olmuş ve buradaki (sulak bir hurmalık olan) Ğavl (deresi) ile (kırmızı tepelerden oluşan) Ricâm (dağı) birer vahşet yatağı olmuştur.*

Burada ise فَامَقَامُهَا ile فَرَجَامُهَا arasında tasrî' vardır.

‘Antere

هَلْ غَادَرَ الشُّعْرَاءُ مِنْ مُتَرَدِّمٍ 1
أَمْ هَلْ عَرَفْتَ الدَّارَ بَعْدَ تَوَهُّمٍ

- 1 *Şairler, onarılacak bir yer (söylenecek söz) bıraktılar mı ki? Düşünüp taşındıktan sonra evi tanıyabildin mi acaba?*

Bu beyitteki tasrî' ise مُتَرَدِّمٍ ile تَوَهُّمٍ arasındaadır.

‘Amr

أَلَا هُبِّي بِصَحْنِكَ فَاصْبِحِينَا 1
وَلَا تُبْقِي خُمُورَ الْأَنْدَرِينَا

- 1 *Hadi uyan ey dilber, bize büyük kadehinle sabah şarabı sun; el-Enderîn'in şarabından geriye bir şey bırakma.*

Burada ise فَاصْبِحِينَا ile الْأَنْدَرِينَا arasında tasrî' vardır.

el-Hâris

1 أَدْنَتْنا بِبَيْنِها أَسْماءُ رَبَّنا وَنَمَلُ مِنْهُ الثَّوَاءُ

- 1 *Esmâ', ayrılacağını bildirdi bize; nice ikâmet edenler var ki, bıkılır kalmalarından (fakat Esmâ' öyle değil).*

الثَّوَاءُ ile أَسْمَاءُ arasında tasrî' vardır.

2.2.5. Tıbak

Tıbak sözlükte, uymak, uygun olmak, uyum içinde olmak anlamındadır.

Belağat terimi olarak ise zıt kelimelerin aynı cümlede kullanmasına denir.¹⁵⁸

İmru'ul-Kays

53 مِكرٌ مِفرٌ مُقبِلٌ مُدبِرٌ مِعاً كَجُلْمُودٍ صَخْرٍ حَطُّهُ السَّيْلُ مِنْ عَلٍ

- 53 Anında hücum eden, geri çekilen, ileri geri manevra yapabilen, selin yüksekten yuvarladığı sert bir kaya gibi süratli ve sağlam atımla...

Bu beyitte مِكرٌ ile مِفرٌ ve مُقبِلٌ ile مُدبِرٌ kelimeleri arasında tıbak vardır.

Ṭarafe

28 تَلَاقِي وَأَحْيَانًا تَبِينُ كَأَنَّهَا بِنَائِقُ عُرِّي فِي قَمِيصٍ مُقَدِّدٍ

- 28 Bu kayış izleri kesilmiş gömlekteki tirizler gibi, bazen birbirine yaklaşır, bazen de birbirinden uzaklaşır.

Bu beyitte ise تَلَاقِي ile تَبِينُ kelimeleri arasında tıbak vardır.

Zuheyr

27 يُؤَخَّرُ فَيُوضَعُ فِي كِتَابٍ فَيُدْخَرُ لِيَوْمِ الْحِسَابِ أَوْ يُعَجَّلُ فَيَنْتَقِمُ

¹⁵⁸ Tacettin Uzun vd., a.g.e., s.199

- 27 Hıyanetin cezası, ya ertelenip bir deftere yazılarak hesap gününe bırakılır ya da çabuklaştırılıp intikamı alınır.

Bu beyitte **يُوعَجِّلُ** ile **يُوَخَّرُ** kelimeleri arasında tıbak vardır.

Lebîd

3 **دِمْنٌ تَجَرَّمَ بَعْدَ عَهْدٍ أَنَيْسَهَا** **حَجَجٌ خَلَوْنَ حَلَالُهَا وَحَرَامُهَا**

- 3 Bu ıssız yerler, sakinleri ayrıldıktan sonra üzerinden, helal ve haram aylarıyla birlikte nice yıllar geçmiş kalıntılardır.

Bu beyitte **حَلَالُهَا** ile **حَرَامُهَا** kelimeleri arasında tıbak vardır.

Zuheyr

99 **وَنَشْرَبُ إِنْ وَرَدْنَا الْمَاءَ صَفْوًا** **وَيَشْرَبُ غَيْرُنَا كَدْرًا وَطِينًا**

- 99 Subaşına varınca, başkaları suyun bulanık ve çamurlusunu içerken, biz onun en temiz ve berrakını içeriz.

Bu beyitte ise **صَفْوًا** ile **كَدْرًا وَطِينًا** kelimeleri arasında tıbak vardır.

‘Antere

20 **تُمْسِي وَتُصْبِحُ فَوْقَ ظَهْرِ حَشِيَّةٍ** **وَأَبِيْتُ فَوْقَ سَرَاةِ أَذْهَمٍ مُلْحَمٍ**

- 20 O (‘Able) bir döşegin üzerinde akşamlayıp sabahlar, bense gem vurulmuş bi yağız atın sırtında geçiririm geceyi.

Bu beyitte **تُمْسِي** ile **تُصْبِحُ** kelimeleri arasında tıbak vardır.

El-Hâriş

37 **لَا يُقِيمُ الْعَزِيمُ بِالْبَلَدِ السَّهْ—** **لِ وَلَا يَنْفَعُ الدَّلِيلَ النَّجَاءُ**

- 37 Ne güçlüler oturabiliyorlardı düz yerlerdeki kentlerde, ne de kaçış yarar sağlıyordu güçsüzlere.

Bu beyitte **الْعَزِيزُ** ile **الدَّلِيلُ** kelimeleri arasında tıbak vardır.

2.2.6. Cinas

Cinas, manaları farklı, yazılış ve söylenişleri aynı ya da benzer olan iki veya daha fazla kelimenin nazım veya nesirde bir arada kullanılması sanatıdır.¹⁵⁹

İmru'ul-Kays

53 مَكْرٌ مِفْرٌ مُقْبِلٌ مُدْبِرٌ مَعَاً كَجُلْمُودٍ صَخْرٍ حَطَّةُ السَّيْلِ مِنْ عَلٍ

53 Anında hücum eden, geri çekilen, ileri geri manevra yapabilen, selin yüksekten yuvarladığı sert bir kaya gibi süratli ve sağlam atımla...

Bu beyitte **مَكْرٌ** ile **مِفْرٌ** ve **مُقْبِلٌ** ile **مُدْبِرٌ** kelimeleri arasında eksik cinas vardır.

Ṭarafe

46 فَإِنْ تَبَغْنِي فِي حَلَقَةِ الْقَوْمِ تَلْقَنِي وَإِنْ تَلْتَمِسْنِي فِي الْحَوَانِيتِ تَصْطَدِ

46 Beni, Kabilemin (önemli meselerinin görüşüldüğü) meclisinde ararsan, orada görebileceğin gibi, meyhanelerde avlamak istersen, orada da bulabilirsin.

تَبَغْنِي ile **تَلْقَنِي** kelimeleri arasında eksik cinas vardır.

Zuheyr

27 يُؤَخَّرُ فَيُوضَعُ فِي كِتَابٍ فَيُدْخَرُ لِيَوْمِ الْحِسَابِ أَوْ يُعَجَّلُ فَيُنْقَمَ

27 Hıyanetin cezası, ya ertelenip bir deftere yazılarak hesap gününe bırakılır ya da çabuklaştırılıp intikamı alınır.

يُؤَخَّرُ ile **يُعَجَّلُ** kelimeleri arasında eksik cinas vardır.

¹⁵⁹ Tacettin Uzun vd., s. 182

Lebîd

3 دِمْنٌ تَجْرَمَ بَعْدَ عَهْدٍ أَنِيسَهَا حَجَجُ خَلَوْنَ حَالِهَا وَحَرَامُهَا

- 3 Bu ıssız yerler, sakinleri ayrıldıktan sonra üzerinde, helal ve haram aylarıyla birlikte nice yıllar geçmiş kalıntılardır.

حَالِهَا ile حَرَامُهَا kelimeleri arasında eksik cinas vardır.

‘Amr

11 بِيَوْمٍ كَرِيهَةٍ ضَرْبًا وَطَعْنَا أَقْرَبَ بِهِ مَوَالِيكَ الْعِيُونََا

- 58 (Dur, sana söyleyeyim ki), kılıç ve kargıların kuşandığı çetin günün sonunda amca oğulların rahat uyuyacakları bir sonuç elde ettiler.

طَعْنَا ile ضَرْبًا kelimeleri arasında eksik cinas vardır.

‘Antere

58 فَبَعَثْتُ جَارِيَّتِي فَقُلْتُ لَهَا اذْهَبِي فَتَجَسَّسِي أَخْبَارَهَا لِي وَاعْلَمِي

- 58 Cariyemi gönderdim, ona:"Git, ne halde olduğunu çaktırmadan araştıır ve bana bildir.". dedim.

اذْهَبِي ile اعْلَمِي kelimeleri arasında eksik cinas vardır.

el-Hâriş

30 إِنْ نَبَشْتُمْ مَا بَيْنَ مِلْحَةٍ فَالْصَّاءُ قَبِ فِيهِ الْأَمْوَاتُ وَالْأَحْيَاءُ

- 30 Eğer Milha ile es-Sâkib arasını kazarsanız (öcü alınmamış) ölümler ve (öcü alınmış) diriler vardır orada.

الْأَحْيَاءُ ile الْأَمْوَاتُ kelimeleri arasında eksik cinas vardır.

2.3 Edebî Tasvir

Edebî eserlerde tasvirin önemli bir yeri bulunmaktadır. Çünkü tasvir, dış dünyada cereyan eden olayları ya da içte vuku bulan duyguları, şairin ele alış biçimini anlatmak ve onun hayalindeki tecrübesini okuyucuya, vicdan, duygu ve düşüncesinde infiale yol açacak şekilde aktarabilmeyi denemektir¹⁶⁰.

Şairler, tasvir yaparlarken hayal güçlerini kullanmışlardır. Bu bakımdan hayal, gönülleri harekete geçirmede büyük rol oynamaktadır. Hayal, aynı zamanda şairin yeteneğini ortaya koyduğu, sanatında yetkinliğini sergilediği bir alandır¹⁶¹.

İmru'ul-Kays, atını tasvir etmekle onun her yönüyle mükemmel olmasını tavsif etmekle aslında kendi özelliklerinden, kendi yetkinliğinden bahsediyor. Atın enesi dolu olması, çevikliği, mükemmelliği ve güzelliği aslında kendisi için bir teşbihtir. O kendisini, atıyla özdeşleştirmiş görünüyor.

52 وَقَدْ أَغْتَدِي وَالطَّيْرُ فِي وَكُنَاتِهَا
بِمُنْجَرِدٍ قَيْدِ الْأَوَابِدِ هَيْكَلِ

53 مِكْرٌ مِفْرٌ مُقْبِلٌ مُدْبِرٌ مَعَا
كَجُلْمُودٍ صَخْرٍ حَطَهُ السَّيْلُ مِنْ عَلِ

54 كُمَيْتٍ يَزِلُّ اللَّبْدُ عَنْ حَالِ مَتْنِهِ
كَمَا زَلَّتِ الصَّفْوَاءُ بِالْمُنْتَزِلِ

55 عَلَى الذَّبْلِ جَيْشٍ كَأَنَّ اهْتِزَامَهُ
إِذَا جَاشَ فِيهِ حَمِيهُ عَلِيٌّ مِرْجَلِ

56 مِسْحٌ إِذَا مَا السَّابِحَاتُ عَلَى الْوَنَى
أَثْرَنَ الْعُبَارَ بِالْكَدِيدِ الْمُرْكَلِ

57 يَزِلُّ الْعُلَامُ الْخِيفُ عَنْ صَهْوَاتِهِ
وَيُلَوِي بِأَنْوَابِ الْعَنِيفِ الْمُثْقَلِ

58 دَرِيرٌ كَحُدْرُوفِ الْوَلِيدِ أَمْرُهُ
تَتَابَعُ كَفَيْهِ بِخَيْطِ مُوَصَّلِ

¹⁶⁰ Tasa, a.g.e., s.164

¹⁶¹ a.e., s.165

وَأِرْحَاءُ سِرْحَانٍ وَتَقْرِيبُ تَنْفُلٍ	لَهُ أَيُّطَلَا ظَبْيٍ وَسَافَا نَعَامَةٍ	59
بِضَافٍ فُوقِ الْأَرْضِ لَيْسَ بِأَعَزَلٍ	ضَلِيلٍ إِذَا أُسْتَدْبِرَتْهُ سَدَّ فَرْجَهُ	60
مَدَاكَ عَرُوسٍ أَوْ صَلَابَةَ حَنْظَلٍ	كَأَنَّ عَلَى الْمُتَنِينِ مِنْهُ إِذَا انْتَحَى	61
عُصَارَةٌ حِنَاءٍ بِشَيْبٍ مُرَحَّلٍ	كَأَنَّ دِمَاءَ الْهَادِيَاتِ بِنَحْرِهِ	62
عَدَارَى دَوَارٍ فِي مَلَاءٍ مُذَيَّلٍ	فَعَنَّ لَنَا سِرْبٌ كَأَنَّ نَعَاجَهُ	63
بِحَيْدٍ مُعَمٍّ فِي الْعَشِيرَةِ مُخَوَّلٍ	فَأَدْبَرْنَ كَالْجَزَعِ الْمَفْصَلِ بَيْنَهُ	64
حَوَاحِرُهَا فِي صَرَّةٍ لَمْ تَزَيَّلِ	فَأَلْحَقْنَا بِالْهَادِيَاتِ وَدُونَهُ	65

- 52 *Bazen, kuşlar henüz yuvalarındayken, kısa tüylü, vahşi hayvanlara aman vermeyip oldukları yere mihlayan heykel gibi iri atımla ava çıkarım.*
- 53 *Anında hücum eden, geri çekilen, ileri geri manevra yapabilen, selin yüksekten yuvarladığı sert bir kaya gibi süratli ve sağlam atımla...*
- 54 *Etinin dolgunluğu sebebiyle sırtındaki keçeyi, pürüzsüz sert kayanın yağmuru kaydıracağı gibi, kaydırın doru atımla...*
- 55 *İnce belli olmasına rağmen enerjik olan, göğsünün hırıltısı ve kişneme sesi kaynayan bir tencerenin fokurtusunu andıran atımla...*
- 56 *Yüzer gibi koşan atlar yorulup katı yerlerden toz kaldırmaya başladıklarında yeniden yeniye su gibi akan atımla...*
- 57 *Hafif çocuğu sırtından kaydırın, ağır gövdelinin de elbisesini uçuran atımla...*
- 58 *Çocuğun uzun ve sağlam bir ipe geçirip süratle dondurduğu fırladık misali sürekli hızlı koşan atımla...*
- 59 *Onun ceylan böğrü gibi iki böğrü ve deve kuşu bacağı gibi iki bacağı vardır. Kurdun birden bire koşması gibi koşması ve tilki yavrusu gibi ön ve art ayaklarını çift çift atması vardır.*
- 60 *Arkasından baktığında iki art ayaklarının arasını, yere değecek kadar yakın*

olan düzgün ve gür kuyruğu ile örter.

- 61 Ayakta dururken sırtı, üzerinde güzel kokulu nesnelere dövülen veya Ebucehil karpuzu çekirdeği kırılan düz ve sert taşa benzer.
- 62 Av hayvanlarının, onun göğsüne bulaşmış al kanları yaşlı bir adamın taranmış sakalındaki kına kalıntılarını andırıyordu.
- 63 (Derken) karşımıza birden dişileri, uzun etekleriyle Devâr adlı putun etrafında dolaşan kızları andıran bir yaban sığırtı sürüsü çıktı.
- 64 Onlar aşiret içinde soylu ve hatırı sayılan amcaları ve dayıları olan tazecik bir kızın boynundaki çeşitli taşlardan bir gerdanlığın kopup dağıldığı gibi dönüp kaçıştılar.
- 65 Attım bizi, dağılmalarına bile fırsat vermeden, geride kalanları da öndekilere yakın olan sürünün öndekilerine yetiştirdi.

¶Tarafe, bu beyitlerinde her ne kadar sevgilisinden ayrılmanın ızdırabı ile dolu olsa da onu hala çok sevdiğini imâ ediyor. Onu çok mühim bir misafiri uğurlar gibi törenlerle tasvir ediyor. Devenin mahfelini, kayık takılmış gemiler gibi tavsif etmesi bu uğurlamanın büyüklüğünü anlatması bakımından mânidardır. Çünkü kayık takılmış gemiler, olayın azametini ifade ederken, çölün denize benzetilmesi tasvirin enginliğine işarettir.

3 كَأَنَّ حُدُوجَ الْمَالِكِيَّةِ غُدُوءَ خَلَايَا سَفِينٍ بِالنَّوَاصِفِ مِنْ دَدٍ

4 عَدُولِيَّةٌ أَوْ مِنْ سَفِينِ ابْنِ يَامِينَ يَجُورُ بِهَا الْمَلَّاحُ طَوْرًا وَيَهْتَدِي

5 يَشُقُّ حَبَابَ الْمَاءِ حَيْزُمَهَا بِهَا كَمَا قَسَمَ التُّرْبَ الْمُفَايِلُ بِالْيَدِ

- 3 O ayrılık günü Beni Mâlik üzerlerinde mahfeler bulunan binekleri, Ded vadisinin geniş yerlerinden geçerken arkasına kayıklar takılmış gemiler gibiydi adeta.
- 4 (Bahreyn'deki) 'Adevlâ köyü yapımı veya (meşhur gemi yapımıcısı) İbn Yâmin'in yaptığı, kaptanlar tarafından bazen dosdoğru, bazen de eğri sevk edilen gemilere benziyordu.

- 5 *Bu gemilerin göğsü, Mutâyill'in toprağı eliyle ikiye ayırması gibi dalgaları yarıp geçiyordu.*

Zuheyr, savaşı tüm kötülükleriyle gözler önüne sermeye çalışıyor. İnsan için savaşın nasıl bir ızdırap olduğunu geri döndürülemez, yerine getirilemez, ızdırap ve acılara sebep olduğunu anlatıyor. Savaşın insanları, toplumları, öğüten acımasız, insafsız, gözü dönmüş bir canavar olduğunu anlatmaya gayret ediyor.

28 وَمَا الْحَرْبُ إِلَّا مَا عَلِمْتُمْ وَذُقْتُمْ وَمَا هُوَ عَنْهَا بِالْحَدِيثِ الْمُرْجَمِ

29 مَتَى تَبْعُثُوهَا تَبْعُثُوهَا ذَمِيمَةً وَتَضُرُّ إِذَا ضَرَّيْتُمُوهَا فَتَضُرَّمِ

30 فَتَعْرُكُكُمْ عَرَكَ الرَّحَى بِثِفَالِهَا وَتَلْقَحُ كِشَافًا ثُمَّ تُنْتِجُ فَتَنْتِمْ

31 كَأَحْمَرَ عَادٍ ثُمَّ تُرْضِعُ فَتَقْطِمُ فَتَنْتِجُ لَكُمْ غِلْمَانَ أَشْأَمَ كُلَّهُمْ

32 فَتَغْلِلُ لَكُمْ مَا لَا تُغِلُّ لِأَهْلِهَا قُرَى بِالْعِرَاقِ مِنْ قَفِيرٍ وَدِرْهَمِ

- 28 *Savaş, ancak bildiğiniz ve acısını tattığınız şeydir, bilinmeyen şey hakkında hüküm yürütmek değildir bu.*
- 29 *Onu ne zaman canlandırırırsanız kınanırsınız. Siz onu körükledikçe alevlenecek ve şiddetle tutuşacaktır*
- 30 *Savaş, el değirmenin altındaki deriden sergisiyle taneleri öğüttüğü gibi, öğütür sizi; yılda iki kez döllenip her birinde doğurur ikizi.*
- 31 *Savaş size, hepsi de tıpkı Semûd kavminin kırmızısı gibi, uğursuz oğullar doğurur; sonra da emzirir, süten keser.*
- 32 *Savaş size (yitirdiğiniz onca kişilere diyet olarak) Irak'taki köylerin, halklarına getirdiği ölçek ve para gelirinden daha fazla gelir getirir.*

Lebîd, sevgilisinden ayrılışını tabiatta gerçekleşen olaylarla mündemiç olarak anlatmaktadır. Sevgilisinden ayrılışı, kendisini öyle etkilemiştir ki, nasıl su devamlılığı ile her şeyin yapısına müdahale ediyorsa sevgilisinin aşkı da Lebîd'in

tüm hayatına kalıcı etkilerde bulunmuştur. Lebîd, artık o imkânsız aşktan her şeyde sevgilisini görmekte ve ondan haber sormaktadır. Bu aynı zamanda derin bir vefanın yıldızlaşan mısralarıdır.

عَفَتِ الدِّيَارُ مَحَلَّهَا فَمَقَامُهَا	1	بِمَنَى تَأَبَّدَ غَوْلُهَا فَرِحَامُهَا
فَمَدَافِعُ الرِّيَّانِ عُرِّيَ رَسْمُهَا	2	خَلَقًا كَمَا ضَمِنَ الْوَحْيَ سِلَامُهَا
دِمْنٌ تَجَرَّمَ بَعْدَ عَهْدِ أَنْيسِهَا	3	حِجَجٌ خَلَوْنَ حَالَهَا وَحَرَامُهَا
رُزِقَتْ مَرَايِعَ التُّجُومِ وَصَابِهَا	4	وَذَقُّ الرِّوَاعِدِ جَوْدُهَا فَرِهَامُهَا
مِنْ كُلِّ سَارِيَةٍ وَغَادٍ مُدَجِّنِ	5	وَعَشِيَّةٍ مُتَجَاوِبِ إِرْزَامُهَا
فَعَلَا فُرُوعُ الْأَيْهَقَانِ وَأَطْفَلَتْ	6	بِالْجَلْهَتَيْنِ ظِبَاؤُهَا وَنَعَامُهَا
وَالْعَيْنُ سَاكِنَةٌ عَلَى أَطْلَائِهَا	7	عُودًا تَأَجَّلَ بِالْفَضَاءِ بِهَامُهَا
وَجَلَا السُّيُولُ عَنِ الطُّلُولِ كَانَتْهَا	8	زُبُرٌ تُجَدُّ مُتُونَهَا أَقْلَامُهَا
أَوْ رَجَعُ وَأَشِمَّةٌ أُسِفَ نَوُورُهَا	9	كَيْفَا تَعَرَّضَ فَوْقَهُنَّ وَشَامُهَا
فَوَقَفْتُ أَسْأَلُهَا وَكَيْفَ سَأَلْنَا	10	صُمَّا خَوَالِدَ مَا بَيْنَ كَلَامِهَا؟

- 1 *Minâ'daki gerek geçici gerekse daimi yurt tutulan diyardaki (sevgilinin izleri) silinip yok olmuş ve buradaki (sulak bir hurmalık olan) Ğavl (deresi) ile (kırmızı tepelerden oluşan) Ricâm (dağı) birer vahşet yatağı olmuştur.*
- 2 *er-Reyyân Dağı'nın yamaçlarından akan su yataklarınının (terk edilmeleri yüzünden) şekilleri bozulmuştur (ve buradaki izler) taşın üzerine kazınmış yazılara benzer.*
- 3 *Bu ıssız yerler, sakinleri ayrıldıktan sonra üzerinden, helal ve haram aylarıyla birlikte nice yıllar geçmiş kalıntılardır.*
- 4 *Bu diyar, ilkbaharda yağmurlu bulutlarla sulanmış, şimşek yüklü*

- bulutlardan gerek yere yakın yağmurlar, gerek hızlı ve yavaş yağın yağmurlar inmiştir.*
- 5 *(Yine bu diyara kışın) gece bulutlarından, (ilkbaharda) ufku kaplayan sabah bulutlarından ve (yazın) karşılıklı gürüldeyen akşam bulutlarından yağmurlar yağmıştır.*
- 6 *(Bu yağmurlar nedeniyle bu diyarda) yabanî su teresi dal budak salmış, vadinin iki yakasında buranın ceylanları yavrulamış, deve kuşları yumurtlamıştır.*
- 7 *Şimdiyse, iri gözlü yaban sığırları burada körpe yavrularının üzerinde durup emzirmekte ve büyük yavruları da bu arazide sürüler halinde gezmektedir.*
- 8 *Kalıntıların üzerini öylesine açmış ki seller, üzerinden kalem yürütülüp yazıları yenilenmiş sayfalara benzerler.*
- 9 *Yahut (sellerin toprak altında kalmış olan kalıntıları tekrar ortaya çıkarması) dövmeci kadının dairevi çizgiler üzerine çivit serperek çizdiği yeni dövmei andırmaktadır.*
- 10 *Durup o izlere (sevgiliyi) sordum. Gerçi konuşamayan ve sürekli (burada durup bundan sonra da) duracak olan sağır taşlara soru sormanın ne anlamı var?*

‘Amr, şarapla hayatın daha güzel olduğunu, şarabın cimrilik gibi kötü hasletleri olan insanları bile iyiye kalb ettiğini, ifade etmektedir. Şarap, geleceğin korkularından insanı, ânın değerine döndürmektedir. Çünkü şarap, gelecek kaygısından sair endişelerden bireyi bigâne kılmaktadır. Şarap coşkunun ifadesidir.

- | | | |
|--|---|--|
| وَلَا تُبْقِي خُمُورَ الْأَنْدَرِيْنَا | 1 | أَلَا هُبِّي بِصَحْنِكَ فَاصْبَحِينَا |
| إِذَا مَا الْمَاءِ خَالَطَهَا سَخِينَا | 2 | مُشَعَّشَةً كَأَنَّ الْحُصَّ فِيهَا |
| إِذَا مَا ذَاقَهَا حَتَّى يَلِينَا | 3 | تَجُورُ بِذِي اللَّبَانَةِ عَن هَوَاهُ |

4 تَرَى اللَّحْزَ الشَّجِيحَ إِذَا أُمِرَتْ عَلَيْهِ لِمَالِهِ فِيهَا مُهِينًا

- 1 *Hadî uyan ey dilber, bize büyük kadehinle sabah şarabı sun; el-Enderîn'in şarabından geriye bir şey bırakma.*
- 2 *Sıcak su katarak sun ki, ona su katıldığında içinde Yemen safranı varmış gibi (kıpkırmızı) olur.*
- 3 *Bu şarabı ihtiyaç sahibini arzusunda vazgeçirir; onu tadar tatmaz gevşer.*
- 4 *Eli sıkı ve mal canlısı olan kişiye ondan sunulduğunda, artık malına önem vermediğini görürsün.*

‘Antere’nin bu satırları, teşbih için bir şölendir. Eşsiz bahçe tasviri, baharın tarifi imkansız güzelliği, bütün iticiliğine rağmen sineğin bu benzersiz tavsifi onun ne kadar büyük bir gözlemci ne kadar büyük bir tasvirici olduğunu göstermeye yeter. İfade ediş tarzı bir ressamın mahirliğini göstermektedir.

15 أَوْ رَوْضَةً أَنْفًا تَضْمَنَ نَبْتَهَا غَيْثٌ قَلِيلٌ الدَّمَنَ لَيْسَ بِمَعْلَمٍ

16 جَادَتْ عَلَيْهِ كُلُّ بَكْرٍ حُرَّةٍ فَتَرَكْنَ كُلَّ قَرَارَةٍ كَالدَّرْهَمِ

17 سَحًا وَتَسْكَابًا فَكُلَّ عَشِيَّةٍ يَجْرِي عَلَيْهَا الْمَاءُ لَمْ يَتَصَرَّمِ

18 وَخَلَا الذُّبَابُ بِهَا فَلَيْسَ بِيَارِحٍ غَرِدًا كَفِعْلِ الشَّارِبِ الْمُتَرَّمِ

19 هَزَجًا يَحْكُ ذِرَاعَهُ بِذِرَاعِهِ قَدَحَ الْمُكِبِّ عَلَى الرَّنَادِ الْأَجْدَمِ

- 15 *Ya da bitkisini hafif bir yağmurun beslediği ayak basılmamış bahçenin hoş kokusu gelir sana.*
- 16 *O bahçe ki, üzerine tazecik beyaz bulutlar bolca yağmur yağdırıp bütün basık yerleri gümüş paralar misali bırakmıştır.*
- 17 *Bulutların serpip dökerek yağmur yağdırdığı, suyun her akşamüzerine dinmeden aktığı bahçedir.*
- 18 *Sinek yalnız kalmış, şarkı mırıldanan sarhoş misali habire vızıldamaktadır o bahçede.*

- 19 *Parmakları kesik kimsenin çakmağın üzerine eğilip taşları birbirine sürttüğü gibi vızıldayarak kolunu diğer koluyla kaşımaktadır.*

III.BÖLÜM

MUHTEVA YÖNÜNDEN MU'ALLAKÂT KASİDELERİ

Bu bölümde Mu'allaqât kasidelerinde işlenen gazel, fahr, medih, hamâset, itâb ve hikmet konularını ele aldık.

3.1. Gazel

Gazel kelimesi sözlüklerde "kadınlarla veya cariyelerle sevgi üzerine konuşmak, söyleşmek"¹⁶² anlamına gelir. Gazel kasidelerin başında aşktan, sevgiden söz eden bölümlere verilen addır ve "nesib" karşılığında da kullanılmıştır.¹⁶³ Gazel; Arap şiirinde önemli bir yer işgal etmektedir.¹⁶⁴

Arap edebiyatında gazel, hissî ve afîf olmak üzere ikiye ayrılmaktadır.¹⁶⁵ Ancak Câhiliye gazelinde müstehcen sayılabilecek beyitlerin mevcut olduğundan dolayı fahiş gazeli de ilave ederek üçe ayırabiliriz.

3.1.1. Hissî Gazel

Câhiliye şairi, kadının neredeyse bütün fizikî güzelliklerine değinmiştir.¹⁶⁶ İmru'ul-Kays başta olma üzere Mu'allaqât şairleri de kadının fizikî güzelliklerinden bahsetmiştir. Aşağıda sırasıyla yüz, ten, boyun, bel, dudak, saç, diş, parmak ve kadının kokusunu ele alan beyitleri sıraladık.

¹⁶² el-Hâlîl b. Aḥmed el-Ferâhidî, *Kitâbu'l-'Ayn*, Beyrut, Dâru'l-Kutub el-İlmiyye, 2003/1424, c.3, s.279; İsmâ'il b. Ḥammâd el-Cevherî, *eş-Şihâh*, Beyrut, Dâru'l-İlm li'l-Melâyin, 3.Baskı, 1984/1404, c. 4, s. 1781; Mecdu'd-Din Muḥammed b. Ya'kûb el-Feyrûzâbâdî, *el-Ḳâmûs el-Muḥît*, Beyrut, Mu'essesetu'r-Risâle, 1993/1413, s. 1341

¹⁶³ Halûk İpekten, "Gazel", DİA, İstanbul, 1997, c. 13, s.440; Bedevî, a.g.e., s. 140

¹⁶⁴ Tasa, a.g.e., s. 75

¹⁶⁵ a.y.

¹⁶⁶ el-Cebbûrî, a.g.e., s. 282

3.1.1.1 Yüz

İmru'ul-Kays

40 نُضِيءُ الظَّالِمَ بِالْعِشَاءِ كَأَنَّهَا مَنَارَةٌ مُمَسِي رَاهِبٍ مُتَبَتِّلٍ

- 40 (Yüzünün parlaklığı) akşam karanlığını, inzivaya çekilen bir rahibin çerağı misali aydınlatır.

Ṭarafe

10 وَوَجْهِ كَأَنَّ الشَّمْسَ أَلْفَتْ رِدَاءَهَا عَلَيْهِ نَقِيَّ اللَّوْنِ لَمْ يَتَّخِذِ

- 10 Öyle güzel ve pürüzsüz bir yüzü vardır ki sevgilimin, denilebilir ki güneş kendi güzelliğini ona giydirmiştir.

3.1.1.2. Ten

İmru'ul-Kays

32 كَبِكْرِ الْمُقَانَاةِ الْبَيَاضِ بِصُفْرَةٍ غَذَاهَا نَمِيرُ الْمَاءِ غَيْرُ الْمُحَلَّلِ

- 32 Teninin rengi kimsenin elinin ulaşamadığı suların beslediği sedeflerin içindeki inciler gibi sarıya çalıyordu.

3.1.1.3. Boyun

İmru'ul-Kays

34 وَجِيدٌ كَجِيدِ الرَّثْمِ لَيْسَ بِفَاحِشٍ إِذَا هِيَ نَصَّتُهُ وَلَا نِمْعَطَلٍ

- 34 *Boynu bir beyaz ahununkine benzer ki yukarıya doğru uzattığında ne çirkin ve aşırı uzun, ne de ziynetlerden yoksundur.*

3.1.1.4. Bel

İmru'ul-Kays

37 وَكَشْحٍ لَطِيفٍ كَالْجَدِيدِ مُخَضَّرٍ وَسَاقٍ كَأَثْبُوبِ السَّقِيِّ الْمَذَلِّ

- 37 Hoş ve bir örük saç gibi ince bir beli; iyi sulanmış hurma fidanı gibi dolgun ve sıkı bacakları vardı.

3.1.1.5. Dudak

Ṭarafe

8 وَتَبَسُّمٍ عَنِ أَلْمَى كَأَنَّ مُنُورًا تَخَلَّلَ حُرَّ الرَّمْلِ دِعْصٌ لَهُ نَدِ

- 8 *Esmer ince dudaklarla gülümsemesi adeta halis kumluk üzerindeki nemli tepeliklerde açan bir papatyayı andırır.*

3.1.1.6. Saç

İmru'ul-Kays

35 وَفَرَعٍ يَزِينُ الْمَتْنَ أَسْوَدَ فَاحِمٍ أَثِيثٍ كَفَنُوا النَّخْلَةَ الْمُتَعَثِّكِلَ

36 عَدَائِرُهُ مُسْتَشْرِزَاتٌ إِلَى الْعُلَا تَضِلُّ الْعَقَاصُ فِي مُثْنَى وَمُرْسَلِ

- 35 Aşağıya sarkmış yoğun hurma salkımını andıran gür ve kömür gibi simsiyah saçları sırtını süslüyordu.
- 36 Zülüfleri yukarı kalkıktı; örülmüş ve salıverilmiş saçlarının içinde kordelalar kayboluyordu.

3.1.1.7. Diş ve Dişeti

Ṭarafe

9 سَفَتَهُ إِيَاهُ الشَّمْسِ إِلَّا لِثَاتِهِ أُسِفَّ وَلَمْ تَكْدِمِ عَلَيْهِ بِأَثْمِدِ

- 9 *Güneşin ışıkları berraklaştırmış (ve beyazlaştırmış)tır o papatyaya gibi dişleri; ancak diş etleri dövmelidir ve bir bozukluk yoktur üzerinde.*

‘Antere

عَذْبٌ مُّقْبَلُهُ لَذِيذُ الْمَطْعَمِ إِذْ تَسْتَبِيكَ بِذِي غُرُوبٍ وَاضِحٍ 13

- 13 Çünkü o (‘Able) aklını başından alır; bembeyaz dişleri öpülmesi hoş ve tatması lezzetli ağzı ile.

3.1.1.8. Parmak

İmru'ul-Kays

وَتَعْطُو بِرَخْصٍ غَيْرِ شَنْ كَانَهُ أَسَارِيْعُ ظَنِيٍّ أَوْ مَسَاوِيِكُ إِسْجَلٍ 39

- 39 Bir şeyi tutarken, Zabi tepesinin beyaz küçük kum kurtçuğunu veya (misvak yapılan) ishil ağacının dalını andıran narin parmaklarıyla zarifçe tutar.

3.1.1.9. Koku

İmru'ul-Kays

إِذَا قَامَتَا تَضَوَّعَ الْمِسْكُ مِنْهُمَا نَسِيمَ الصَّبَا جَاءَتْ بِرِّيَا الْقَرْنَفَلِ 8

- 8- Kalktıklarında her ikisinden de etrafa, karanfil kokuları getiren sabâ rüzgârının esişi gibi misk kokuları yayılırdı.

‘Antere

وَكَأَنَّ فَارَةَ تَاجِرٍ بِقَسِيْمَةٍ سَبَقَتْ عَوَارِضَهَا إِلَيْكَ مِنَ الْفَمِ 14

أَوْ رَوْضَةً أَنْفًا تَضْمَنَ نَبْتَهَا غَيْثٌ قَلِيلٌ الدُّمْنُ لَيْسَ بِمَعْلَمٍ 15

- 14 Ona yaklaşıp öpmeden önce ağzından adeta ıtır kutusundan misk kokusu ulaşır sana.
- 15 Ya da bitkisini hafif bir yağmurun beslediği ayak basılmamış bahçenin hoş kokusu gelir sana.

3.1.2. Afif Gazel

Câhiliye şairi, sadece kadının fiziksel güzelliklerinden bahsetmemişlerdir. Bunun yanı sıra kadının güzel huylarını, onunla yaşamış olduğu aşk hikâyelerini, ayrılıklarını, ona karşı duymuş olduğu özlemi gibi konulara da değinmiştir.¹⁶⁷

İmru'ul-Kays'ın aşağıdaki beyitleri, afif gazele en güzel misal olabileceğini düşünmekteyiz.

وَإِنْ كُنْتُ قَدْ أَرَمَعْتَ صَرْمِي فَأَجْمِلِي	19 أَفَاطِمَ مَهْلًا هَذَا التَّدْلِيلِ
وَأَنَّكَ مَهْمَا تَأْمُرِي الْقَلْبَ يَفْعَلِ	20 أَغْرَكَ مِنِّي أَنْ حَبَّكَ قَاتِلِي
فَسَلِّي ثِيَابِي مِنْ ثِيَابِكِ تَنْسَلِ	21 وَإِنْ تَكُ قَدْ سَاءَتْكَ مِنِّي خَلِيقَةٌ
بِسَهْمِيكَ فِي أَعْشَارِ قَلْبِ مُقْتَلِ	22 وَمَا ذَرَفَتْ عَيْنَاكَ إِلَّا لِتَضْرِبِي

- 19 *Ey Fâtıma! Bırak bu nazlanmayı... Beni terk etmeyi kafana koyduysan bunu güzellikle yap.*
- 20 *Senin aşkının uğruna ölmem ve ne emredersen yüreğimin onu yerine getirmesi seni böyle şımarttı. Değil mi?*
- 21 *Eğer benim herhangi bir davranışım hoşuna gitmediyse, kalbini kalbimden çıkar at ki, kurtulsun!*
- 22 *Gözlerin, ancak aşkınla param parça olmuş kalbime oklarını saplamak için yaş dökmekte...*

3.1.3. Fahiş Gazel

Şairin sevgilisinden bahsederken müstehcen kelime ve ifadeler kullanarak dizmiş olduğu beyitlere denir.

Mu'allakât kasidelerinde sadece İmru'ul-Kays ve 'Amr b. Kulşûm

¹⁶⁷ el-Cebbûrî, a.g.e., s. 282

kasidelerinde bu tür beyitlere yer verdiğini tespit ettik.

İmru'ul-Kays,

16 فَمِثْلِكَ حُبْلَى قَدْ طَرَقْتُ وَمُرْضِعٍ فَأَلْهَيْتُهَا عَنْ ذِي تَمَائِمٍ مُحْوَلٍ

17 إِذَا مَا بَكَى مِنْ خَلْفِهَا انْصَرَفَتْ لَهُ بِشِقِّ وَتَحْتِي شِقُّهَا لَمْ يُحْوَلِ

23 وَبَيْضَةَ خِدرٍ لَا يُرَامُ حَبَاؤُهَا تَمَتَّعْتُ مِنْ لَهْوِ بِهَا غَيْرِ مُعْجَلِ

- 16 *Senin gibi nice gebe ve emzikli kadınların kapısını çalmış ve onları, henüz bir yaşına basmış, nazarlıklı yavrularından alıkoyarak eğlendirmişimdir.*
- 17 *O emzikli kadın, çocuğu arkasında ağladıkça, vücudunun bir yarısı benim altımda dönmemiş halde iken, diğer yarısıyla dönüp onu emziriyordu.*
- 23 *Yine çadırına girilmesi umulmayan nice gün yüzü görmemiş kadından, hiç telaşlanmadan faydalanıp gönlümü eğlendirmişimdir.*

‘Amr

13 تُرِيكَ وَقَدْ دَخَلْتَ عَلَى خَلَاءٍ وَقَدْ أَمِنْتَ عِيُونَ الكَاشِحِينَ

14 ذِرَاعِي عَيْطَلٍ أَدْمَاءَ بَكْرِ هِجَانِ اللُّونِ لَمْ تَقْرَأْ جَنِينَا

15 وَتَدْيَاً مِثْلَ حُقِّ العَاجِ رَخْصَاً حَصَانَاً مِنْ أَكْفِ اللَامِسِينَ

16 وَمَتْنِي لَدَنَةِ سَمَقْتِ وَطَالَتْ رَوَادِفُهَا تَنْوَاءُ بِمَا وَلِينَا

17 وَمَأْكَمَةً يَضِيقُ البَابُ عَنْهَا وَكَشْحَاً قَدْ جُنُنْتَ بِهِ جُنُونَا

18 وَسَارِيَّتِي بَلَنْطِ أَوْ رُخَامِ يَرِنُ خَشَّاشُ حَلِيهِمَا رَيْنَا

19 فَمَا وَجَدْتُ كَوْجِدِي أُمَّ سَقَبِ أَضَلَّتْهُ فَرَجَّعَتِ الحَنِينَا

- 13 *Kem gözlerden irak ve güvenli bir yerde onunla baş başa kalacak olursan sana gösterir:*

- 14 *Henüz doğurmamış, uzun boyunlu, beyaz bir devenin dolgun kolları gibi iki kolunu,*
- 15 *Fildişi bir hokka kadar beyaz ve yuvarlak; yumuşak ve hiç el değmemiş göğüslerini,*
- 16 *Uzun boyunun, kalçalarının ağırlık verdiği iki yumuşak ve dolgun yanını,*
- 17 *Geçerken, kapıdan sığmayan, dolgun kaba etlerini ve beni çığına çeviren ince belini,*
- 18 *Bir de yürürken takıları şakırdayan fildişi gibi bembeyaz, mermer gibi pürüzsüz ve sıkı etli bacaklarını (gösterir).*
- 19 *Bu ayrılıktan duyduğum acıyı, yavrusunu yitirip sürekli inleyen deve dahi duymamıştır.*

3.2. Fahr

İnsan, kendisini övmekten hoşlanır. Çünkü övgü, kişiyi aklamak ve erdemlerini ön plana çıkarmaktadır. Fahr, şairin kendisini ve kavmini beğendiği nitelikleri ile övmesidir. İbn Reşîk el-Kayravânî, fahrın medih olduğunu, yalnızca fahrda şairin kendisi ve kavminin medhine tahsis ettiğini, dolayısıyla da medihde güzel olan unsurlardan fahrda da güzel olacağını belirtmektedir.¹⁶⁸

3.2.1. Kendisiyle Fahr

Lebîd, aşağıdaki beyitlerle kendisiyle övünmüştür.

- | | | |
|--|--|----|
| طَلَّقِي لَدِيدِي لَهْوَهَا وَنَدَامُهَا | بَلْ أَنْتِ لَا تَدْرِينَ كَمْ مِنْ لَيْلَةٍ | 57 |
| وَأَفَيْتِي إِذْ رُفِعَتْ وَعَزَّ مُدَامُهَا | قَدْ بَتُّ سَامِرَهَا وَغَايَةَ تَاجِرٍ | 58 |
| أَوْ جَوْنَةَ قُدْحَتْ وَفُضَّ خِتَامُهَا | أُعْلِي السَّبَاءِ بِكُلِّ أَدَكَنْ عَاتِقِي | 59 |

¹⁶⁸ Tasa, a.g.e., s. 119

60 وَصَبُوحِ صَافِيَةٍ وَحَذْبِ كَرِينَةٍ بِمَوْتَرٍ تَأْتَالُهُ إِبْهَامُهَا

61 بَادَرْتُ حَاجَتَهَا الدَّجَاجِ بِسُحْرَةٍ لَا عَلَّ مِنْهَا حِينَ هَبَّ نِيَامُهَا

62 وَغَدَاةِ رِيحٍ قَدْ وَزَعْتُ وَفَرَّةٍ وَقَدْ أَصْبَحَتْ بِيَدِ الشَّمَالِ زَمَامُهَا

63 وَلَقَدْ حَمَيْتُ الْحَيَّ تَحْمِيلُ شِكَّتِي فُرْطُ وَشَاحِي إِذْ غَدَوْتُ لِجَامُهَا

- 57 *Sen bilmezsin ey sevgilim Nevâr, ben havası hoş, eğlencesi ve dostluğu tatlı nice geceler var ki,*
- 58 *İçki içip eğlenerek geçirmişimdir ve (içeride içki satıldığı belirtmek için kapısına) flama asılmış, (geç vakitte azaldığı veya müşterisi çok olduğu için) içkisinin değeri yükselmiş (ve içkisi pahalıya satılan) nice meyhaneyi gezmişimdir.*
- 59 *İster ağzı açılmamış siyah ve eski tulumlardan olsun, ister ağızdaki mührü açılıp içilmiş küplerden olsun, içkileri pahalıya satın alıp (içmiş ve dostlarıma içirmişimdir).*
- 60 *Ve ben çoğu kez, ut çalan kızın baş parmağıyla düzen verdiği udun namelerini dinleyerek, sabah şarabı içip eğlenmişimdir.*
- 61 *Seher vaktinde, horoz ötmeden, herkes uykudan yeni kalkarken içkiye olan ihtiyacımı tekrar tekrar içerek gidermişimdir.*
- 62 *(Fakat ben her zaman içki için bir içki müptelası olmadığım için) fırtınanın koptuğu ve tamamen kuzey rüzgârının etkisinde olan soğukların yaşandığı zamanlarda kendimi içkiden alıkoymuşumdur (yoksullara ve yolculara deve keserek onlara yardımcı olup onlardan soğuğun etkisini kaldırmışumdur).*
- 63 *Ben kabilemi daima önde giden ve silahlarımı taşıyan hızlı atımla korudum. Bu atın üstünden indiğim zaman da onun yuları benim kuşağım oluyordu.*

3.2.2. Kabilesiyle Fahr

Ṭarafe, kasidesinin aşağıdaki bölümlerde kabilesiyle övünmektedir.

45 وَلَكِنْ مَتَى يَسْتَرْفِدِ الْقَوْمُ أَرْفِدِ وَكَسْتُ بِحَلَالِ التَّلَاعِ مَخَافَةً

46 وَإِنْ تَلْتَمِسْنِي فِي الْحَوَانِيتِ تَصْطَدِ فَإِنْ تَبْغِنِي فِي حَلَقَةِ الْقَوْمِ تَلْقَنِي

47 إِلَى ذُرْوَةِ الْبَيْتِ الشَّرِيفِ الْمُصَمِّدِ وَإِنْ يَلْتَقِ الْحَيُّ الْجَمِيعُ ثَلَاثِنِي

- 45 *Ben, (yolcular yardım isteyebilir, bir misafir gelebilir veya düşman saldırabilir) korkusuyla (insanların gözlerinden uzak) bayır veya tepelerde ikamet etmem, aksine kavmim benden ne zaman bir yardım isterse yardıma koşarım.*
- 46 *Beni, kabilemin (önemli meselelerinin görüşüldüğü) meclisinde ararsan, orada görebileceğin gibi, meyhanelerde avlamak istersen, orada da bulabilirsin.*
- 47 *Bütün Kabile (önemli meseleleri çözüme kavuşturmak veya soy sop konusunda övünmek için) bir araya geldiğinde beni, soylu ailenin, herkesin (ulaşmak için) gözünü diktiği, zirvesinde görürsün.*

82 أَنَا الرَّجُلُ الضَّرْبُ الَّذِي تَعْرِفُونَهُ حَشَّاشٌ كَرَأْسِ الْحَيَّةِ الْمُتَوَقِّدِ

83 فَالَيْتُ لَا يَنْفَكُ كَشْحِي بِطَانَةً لِعَضْبٍ رَقِيقِ الشَّفْرِ مُهْتَدِ

84 حُسَامٍ إِذَا مَا قُمْتُ مُنْتَصِرًا بِهِ كَفَى الْعَوْدِ مِنْهُ الْبَدْءُ لَيْسَ بِمِعْضَدِ

85 أَحْيِي ثَقَةَ لَا يَنْثَنِي عَنْ ضَرِيَّةِ إِذَا قِيلَ مَهَلًا قَالَ حَاجِرُهُ قَدِيدِ

86 إِذَا ابْتَدَرَ الْقَوْمَ السَّلَاحَ وَجَدْتَنِي مَنِيعًا إِذَا بَلَّتْ بِقَائِمِهِ يَدِي

87 وَبَرَكَ هَجُودٍ قَدْ أَثَارَتْ مَخَافَتِي بَوَادِيهَا أَمْشِي بِعَضْبٍ مُجَرَّدِ

- 82 *Ben bildiğiniz çevik bir insanım, çok hızlı hareket eden yılanbaşı gibi cesur, öfkeli ve atılganım.*

- 83 *Böğrüm, beyaz ve iki tarafı da keskin Hint yapımı kılıca her zaman (kendisini sürekli taşıdığım) astar olsun diye yemin ettim.*
- 84 *O öyle bir kılıçtır ki, ne zaman kendisiyle savunmaya girsem birinci vuruşum ikinci vuruşu gerektirmez.*
- 85 *Vurduğu yerden geri dönmeyen güvenilir bir kardeşimdir kılıcım. Eğer bu kılıcı kullanana "yeter, vurma" denilse (kılıcın keskin yanı veya kılıcı kullanan kişi) "ben ilk vuruşla zaten işimi gördüm" der.*
- 86 *Kabilem silaha sarıldığı zaman, elim kılıcın kabzasına değmeye görsün, benim ne çetin biri olduğumu görürsün.*
- 87 *Ben (kesip de etinden arkadaşlarıma ikram etmek üzere) elimde yalın kılıç ile üzerlerine doğru yürürken, uyumakta olan develerin nice önde olanları benden korkup ürütmüştür.*

Lebîd de aşağıdaki beyitlerde kabilesiyle övünmektedir.

- | | | |
|--|---|----|
| مِنَّا لِرِزْءِ عَظِيمَةٍ حَشَامُهَا | إِنَّا إِذَا التَّقْتِ الْمَجَامِعِ لَمْ يَزَلْ | 78 |
| وَمُعَدْمِرٍ لِحُقُوقِهَا هَضْمُهَا | وَمُقَسَّمٍ يُعْطِي الْعَشِيرَةَ حَقَّهَا | 79 |
| سَمَحٌ كَسُوبٍ رَغَائِبِ غَنَامُهَا | فَضْلًا وَذُو كَرَمٍ يُعِينُ عَلَى النَّدَى | 80 |
| وَلِكُلِّ قَوْمٍ سُنَّةٌ وَإِمَامُهَا | مِنْ مَعْشَرٍ سَنَّتْ لَهُمْ آبَاؤُهُمْ | 81 |
| إِذْ لَا يَمِيلُ مَعَ الْهَوَىٰ أَحْلَامُهَا | لَا يَطْبَعُونَ وَلَا يَبُورُ فَعَالُهُمْ | 82 |
| قَسَمَ الْخَلَائِقَ بَيْنَنَا عَلَامُهَا | فَاقْتَعِ بِمَا قَسَمَ الْمَلِكُ فَإِنَّمَا | 83 |
| أَوْفَىٰ بِأَوْفَرِ حَظِّنَا قَسْمُهَا | وَإِذَا الْأَمَانَةُ قُسِّمَتْ فِي مَعْشَرٍ | 84 |
| فَسَمًا إِلَيْهِ كَهْلُهَا وَغُلَامُهَا | فَبَنَىٰ لَنَا بَيْتًا رَفِيعًا سَمَكُهُ | 85 |
| وَهُمْ فَوَارِسُهَا وَهُمْ حُكَّامُهَا | وَهُمْ السُّعَاةُ إِذَا الْعَشِيرَةُ أُفْظِعَتْ | 86 |

87 وَهُمْ رَبِيعٌ لِّلْمُجَاوِرِ فِيهِمْ وَالْمُرْمَلَاتِ إِذْ تَطَاوَلَ عَامُهَا

88 وَهُمْ الْعَشِيرَةُ أَن يُطِئَ حَاسِدًا أَوْ أَن يَمِيلَ مَعَ الْعَدُوِّ لِثَامُهَا

- 78 Biz (öyle kimseleriz ki), kabile temsilcileri toplandığı zaman içlerinde bizden, büyük işler başarmış ve herkesten üstün çıkmış biri mutlaka vardır.
- 79 Kabileye hakkını tam olarak veren ganimet paylaştırıcısı, kabile hukuku adına öfkelenerek homurdanan ve kendi hakkından feragat eden kimse bizdendir.
- 80 Bu kişi bütün bunları bir erdem olarak yapar. Cömertlik yapacak olan birine yardımcı olan kerem sahibi, yumuşak huylu ve iyi hasletleri kendisinde toplamış bulunan ve bunları ganimet bilen kimse de bizdendir.
- 81 (Bu erdemlere sahip olan kimseler) kendilerine (bu erdem yolları) babaları tarafından açılmış bir topluluğa mensupturlar. Zaten her topluluğun bir geleneği ve bir önderi vardır.
- 82 Onlar, arzularına göre hareket etmedikleri için, ne namus ve haysiyetleri kirlenir, ne yaptıkları işler boşa gider.
- 83 Öyleyse Tanrı'nın paylaştığına razı ol (ey düşman)! Çünkü aramızda iyi ve kötü huyları paylaştıran kimse (Tanrı), bunu (nasıl paylaştıracığını) en iyi bilendir.
- 84 Bir topluluk içerisinde güzel huylar paylaştırılırken, bunları paylaştıran (Tanrı) en büyük payı bize vermiştir.
- 85 Tanrı bizim için yüksek bir şan ve şeref evi tesis etmiş, bizim yaşlarımız da gençlerimiz de bu şeref evine yükselmiştir.
- 86 Kabilenin başına bir sıkıntı geldiği zaman bu sıkıntıyı gidermeye çalışanlar, kahraman süvariler ve (kabilede anlaşmazlık çıktığı zaman) hakemlik yapanlar da onlardır.
- 87 Onlar, komşularının ve (beklemek zorunda oldukları) bir yıllık süre

kendilerine uzun gelen yoksul dul kadınların baharıdır.

- 88 *Onlar, hasetçilerin kendilerine birbirlerine yardımdan alıkoymasına veya içlerinden bazı alçakların düşmanla birlik olmasına meydan vermemek üzere, (genç ve yaşlı bütün) fertleri kenetlenip bir tek kütle oluşturmuş bir topluluktur.*

‘Amr, kasidesinin ana konusunu kabilesiyle övünmeye ayırmıştır.

23 وَأَنْظِرْنَا نُخَبِّرَكَ الْيَقِينَا أَبَا هِنْدٍ فَلَا تَعْجَلْ عَلَيْنَا

24 وَنُصَدِرُهُنَّ حُمْرًا قَدْ رَوَيْنَا بَأْتًا نُورِدُ الرَّابَاتِ بِيضًا

25 عَصَيْنَا الْمَلِكَ فِيهَا أَنْ نَدِينَا وَأَيَّامٍ لَنَا غُرٌّ طَوَالَ

26 بَتَاجِ الْمَلِكِ يَحْمِي الْمُحْجَرِينَ وَسَيِّدٍ مَعَشَرَ قَدْ تَوَجَّهَ

- 23 *Ey Ebû Hind, bize karşı acele davranma! Bize fırsat ver de sana anlatalım gerçekleri.*
- 24 *Anlatalım, savaşa bayraklarımızı bembeyaz götürüp –kahramanların kanına bulanmış olarak- kıpkırmızı çıkardığımız,*
- 25 *Krala bile isyan edip boyun eğmediğimiz nice parlak günlerimiz olmuştur bizim.*

101 إِذَا مَا الْمَلِكُ سَامَ النَّاسَ خَسْفًا أَبِينَا أَنْ نَقْرَ الذُّلَّ فِيْنَا

102 مَالْنَا الْبَرَّ حَتَّى ضَاقَ عَنَّا وَمَاءَ الْبَحْرِ نَمْلُؤُهُ سَفِينَا

103 إِذَا بَلَغَ الرُّضِيعُ لَنَا فِطَامًا تَخْرُ لَهُ الْجَبَابِرُ سَاجِدِينَ

- 101 *Eğer Hükümdar halka zulüm ile muamele ederse, zillet içinde yaşamayı reddederiz.*
- 102 *Karayı öyle doldururuz ki bize dar gelir. Denizleri de gemilerle doldururuz.*

- 103 Bizim emzikteki bebeğimiz süttten kesilecek çağa erişince, kimseye baş eğmeyen zorbalara onun önünde secdeye kapanırlar.

3.3. Medih

Şairin kendi kabilesini, kabilesinin ileri gelenlerini, başka kabileleri ve kendilerine saygı, hürmet gösterenleri övmelerine medih denir.

Zuheyr, barışan iki kabile reisini aşağıdaki beyitlerle medhetmiştir.

- | | | |
|---|--|----|
| رِجَالٌ بَنَوْهُ مِنْ قُرَيْشٍ وَجَرَهُمْ | فَأَقْسَمْتُ بِالْبَيْتِ الَّذِي طَافَ حَوْلَهُ | 16 |
| عَلَى كُلِّ حَالٍ مِنْ سَجِيلٍ وَمُبْرَمٍ | يَمِينًا لِنِعْمِ السَّيِّدَانِ وَوَجِدْتُمَا | 17 |
| تَفَانَوْا وَدَقُّوا بَيْنَهُمْ عِطْرَ مَنْشَمٍ | تَدَارَكْتُمَا عَبَسًا وَذُبْيَانَ بَعْدَمَا | 18 |
| بِمَالٍ وَمَعْرُوفٍ مِنَ الْقَوْلِ نَسَلَمٍ | وَقَدْ قُلْتُمَا إِنَّ نُذْرِكَ السَّلْمِ وَاسِعًا | 19 |
| بَعِيدَيْنِ فِيهَا مِنْ عُقُوقٍ وَمَأْتَمٍ | فَأَصْبَحْتُمَا مِنْهَا عَلَى خَيْرِ مَوْطِنٍ | 20 |
| وَمَنْ يَسْتَبِحُ كَنْزًا مِنَ الْمَجْدِ يَعْظُمُ | عَظِيمَيْنِ فِي عَلِيَا مَعَدَّ هُدَيْتُمَا | 21 |
| يُنَجِّمُهَا مَنْ لَيْسَ فِيهَا بِمُجْرِمٍ | تُعْفَى الْكُلُومُ بِالْمَيْمَيْنِ فَأَصْبَحَتْ | 22 |

- 16 *Şureys ve Curhum kabilelerinden erkeklerin yaptığı ve çevresini tavaf ettiği Kâbe'ye ant olsun ki,*
- 17 *Ant olsun ki, sizler, hem kötü günde hem de iyi günde; güzel iki efendisinizdir her durumda.*
- 18 *Siz, ikiniz, 'Abs ve Zubyân oymakları birbirini yok etmeye başlamalarından ve aralarında Menşem'in ıtrını ezmelerinden sonra onların imdadına yetiştiniz.*
- 19 *Mal ve iyi sözle barışı sağlayabilirsek (bu felaketten kurtulmuş oluruz) dediniz.*

- 20 *Halkı isyandan ve günah işlemekten uzak tutarak barışın sağlanmasında muhteşem bir rol üstlendiniz.*
- 21 *Ma'ad'in doruğunda iki yüze kimse oldunuz. Allah hidayetinizi devamlı kılsın; kim bir onur hazinesini bağışlarsa yücelir.*
- 22 *(Savaşın açtığı) yaralar yüzlerce deve ile kapanıyor, ancak bu develeri bu savaşta günahı olmayanlar ödüyor.*

3.4. Hamâse

Hamâse, savaş meydanlarında savaşçıların cesaretlerini anlatır.

'Amr, kabilesinin savaş meydanlarında göstermiş olduğu kahramanlıklarını kasidesinde dile getirir.

وَنَضْرِبُ بِالسُّيُوفِ إِذَا غَشِينَا	نُطَاعِنُ مَا تَرَاحَى النَّاسُ عَنَّا 35
ذَوَابِلَ أَوْ بِيضٍ يَخْتَلِينَا	بِسُمْرٍ مِنْ قَنَا الْخَطِيِّ لُدْنِ 36
وَسُوقٍ بِالْأَمَاعِزِ يَرْتَمِينَا	كَأَنَّ جَمَاجِمَ الْأَبْطَالِ فِيهَا 37
وَنَخْتَلِبُ الرَّقَابَ فَيَخْتَلِينَا	نَشْتَقُّ بِهَا رُؤُوسَ الْقَوْمِ شَقًّا 38
عَلَيْكَ وَيَخْرُجُ الدَّاءُ الدَّفِينَا	وَإِنَّ الضَّعْنَ بَعْدَ الضَّعْنِ يَبْدُو 39

- 35 Dövüşürken insanlar açıkta durduklarında onları mızraklarınız, yanımızda sokulduklarında ise kılıçtan geçiririz,
- 36 Hafl'nın yaptığı esnek, ince ve kıvamında olan mızraklar veya keskin kılıçlarla.
- 37 Orada uçurduğumuz kahraman kelleleri, sert bir zemine düşen deve yüklerini andırır.
- 38 Düşmanlarımızın kafalarını kılıçla ikiye böler, boyunlarını da tırpanlarsınız.
- 39 Bir kinden sonra duyduğumuz ikinci kin artık gözüne batar ve yüreğine

gömdüğün acıları da depreştirir.

3.5. İtâb (Serzeniş/Sitem)

Kasidesinde itabı konu edinen şair Tarafe'dir. Tarafe, amcaoğlunun kendisine karşı yapmış olduğu haksızlığı dile getirmektedir.

68	فَمَالِي أَرَانِي وَابْنَ عَمِّي مَالِكًا	مَتَى أَدْنُ مِنْهُ يَنَاءً عَنِّي وَيَعْبُدِ
69	يَلُومُ وَمَا أَدْرِي عَلَامَ يَلُومُنِي	كَمَا لَأَمْنِي فِي الْحَيِّ قُرْطُ بْنُ مَعْبِدِ
70	وَإِيَّاسِنِي مِنْ كُلِّ خَيْرٍ طَلَبْتُهُ	كَأَنَّا وَضَعْنَاهُ إِلَى رَمْسٍ مُلْحَدِ
71	عَلَى غَيْرِ شَيْءٍ قُلْتُهُ غَيْرَ أَنِّي	نَشَدْتُ وَلَمْ أُغْفِلْ حُمُولَةَ مَعْبِدِ
72	وَقَرَّبْتُ بِالْقُرْبَى وَحَدِّكَ إِنَّهُ	مَتَى يَكُ أَمْرٌ لِلنَّكِيثَةِ أَشْهَدِ
73	وَإِنْ أَدْعَ لِلْجَلِيِّ أَكُنْ مِنْ حُمَاتِهَا	وَإِنْ يَأْتِكَ الْأَعْدَاءُ بِالْجَهْدِ أَحْتَدِ
74	وَإِنْ يَقْدِفُوا بِالْقَدْحِ عَرْضَكَ أَسْفِهِمْ	بِشُرْبِ حِيَاضِ الْمَوْتِ قَبْلَ التَّهْدِيدِ
75	بَلَا حَدَثٍ أَحَدْتُهُ وَكَمْ حَدَّثِ	هِيَجَائِي وَقَدْفِي بِالشُّكَاةِ وَمَطْرَدِي
76	فَلَوْ كَانَ مَوْلَايَ امْرَأً هُوَ غَيْرُهُ	لَفَرَجَ كَرْبِي أَوْ لَأَنْظُرَنِي غَدِي
77	وَلَكِنَّ مَوْلَايَ امْرُؤٌ هُوَ خَانِقِي	عَلَى الشُّكْرِ وَالتَّسَالِ أَوْ أَنَا مُفْتَدِ
78	وَوَظْلُمُ ذَوِي الْقُرْبَى أَشَدُّ مَضَاضَةً	عَلَى الْمَرْءِ مِنْ وَقَعِ الْحُسَامِ الْمُهْتَدِ
79	فَذَرْنِي وَخَلْقِي إِنِّي لَكَ شَاكِرٌ	وَلَوْ حَلَّ بَيْتِي نَائِيًا عِنْدَ ضَرْغَدِ
80	فَلَوْ شَاءَ رَبِّي كُنْتُ فَيْسَ بْنَ خَالِدِ	وَلَوْ شَاءَ رَبِّي كُنْتُ عَمْرَو بْنَ مَرْتَدِ

68 *Bilmem ki amcam oğlu Mâlik'e ne oldu da, ben ona yaklaştıkça onun bende kaçıp uzaklaştığını görüyorum?*

69 *O, kabile arasında Ma'bed oğlu Kurt'un beni kınaması gibi, durmadan*

- kınıyor ve ben neden kınadığını bilmiyorum.*
- 70 *Kendisinden ne talep etmişsem hepsinden ümidimi kestirdi, adeta bu talepleri mezarında yatan bir ölünün yanına gömdük.*
- 71 *O beni söylemediğim bir söz nedeniyle kınıyor. Oysa tek suçum kendisinden kardeşim Ma'bed'in develerini istemem ve göz yummamdır.*
- 72 *Ben, akraba olduğumuz için sana yaklaşıp nazlanmıştım. Talihine and olsun ki (ey Mâlik, senin başına) çetin bir iş gelse, (bu meselenin çözümü için) yanında yer alırım.*
- 73 *Ve büyük bir iş için çağırılırsam, senin namusunu savunanlardan olurum ve düşmanların başına üşüştüğünde de seni savunmak için varımı yoğumu ortaya koyarım.*
- 74 *Eğer düşmanların senin namus ve şerefine dil uzatırlarsa, hiç tehdide girişmeden onlara ölüm havuzlarından bir dolu sunarım.*
- 75 *(Amcam oğlu Mâlik'in bana takındığı olumsuz tavır) benim sebep olduğum bir husustan dolayı değildir. O bana, uzaklaştırılmaya, kınanmaya ve kendisinden şikâyet edilmeye layık olan kimselere yapılacak muameleyi yapıyor.*
- 76 *Eğer benim efendim (amcam oğlu) Mâlik'ten başka birisi olsaydı, benim sıkıntımı giderir, yahut bana zaman tanı(yıp kınamayı başka bir zamana bırakı)rdı..*
- 77 *Fakat efendim (olan amcam oğlu), teşekkür etmeme, lütfünü istememe veya uğrunda canımı feda etmeye hazır olmama rağmen beni bir kaşık suda boğmak istiyor.*
- 78 *Akrabadan gelen zulüm ise, kişiyi bilenmiş kılıç darbelerinden daha beter yaralar.*
- 79 *Beni kendi huyumla baş başa bırak. Her ne kadar evim senden uzakta Darğad dağında olsa da, ben sana gerçekten müteşekkirim.*
- 80 *Eğer Tanrım dileseydi Hâlid oğlu Kays (gibi) olurum, yine Tanrım dileseydi Merşed oğlu 'Amr (gibi) olurum.*

- 81 *Ve böylece (onlar gibi) çok zengin biri olurdum ve soylu babanın soylu evlatları beni ziyarete gelirlerdi.*

3.6. Hikmet

Hikmetli sözleri ile öne çıkan şair Zuheyr'dir. Kasidesinin hatime bölümünün tamamı hikmetli sözlerden oluşmaktadır. Kasidelerin hatime bölümünde Zuheyr'in hikmetli beyitlerinden bahsettiğimizden dolayı burada sadece son iki beytini aktardık.

61 *وَإِنَّ سَفَاهَ الشَّيْخِ لَا حِلْمَ بَعْدَهُ* *وَإِنَّ الْفَتَى بَعْدَ السَّفَاهَةِ يَحْلُمُ*

62 *سَأَلْنَا فَأَعْطَيْتُمْ وَعُدْنَا فَعُدْتُمْ* *وَمَنْ أَكْثَرَ التَّسْأَلِ يَوْمًا سَيُحْرَمُ*

- 61 *İhtiyar azdıktan sonra artık akıllanması beklenemez, genç ise azgınlıktan sonra akıllanır.*
- 62 *İstedik verdiniz, yine istedik yine verdiniz. Kim çok isterse bir gün mutlaka mahrum bırakılır.*

¶Tarafe de kasidesini iki hikmetli beyitle tamamlamıştır.

102 *سُبْدِي لَكَ الْأَيَّامُ مَا كُنْتَ جَاهِلًا* *وَيَأْتِيكَ بِالْأَخْبَارِ مَنْ لَمْ تُزَوِّدْ*

103 *وَيَأْتِيكَ بِالْأَخْبَارِ مَنْ لَمْ تَبْعْ لَهُ* *بِتَاتًا وَلَمْ تَضْرِبْ لَهُ وَقْتَ مَوْعِدِ*

- 102 *Günler sana bilmediğin şeyleri gösterecek ve (haber toplaması için) yol azığı vermediğin kimse sana haberler getirecektir.*
- 103 *Kendisine yolculuk eşyası satın alıp vermediğin ve görüşme zamanı tayin etmediğin kimse sana haberler getirecektir.*

SONUÇ

el-Mu‘allaqâtu’s-Seb‘ adlı eser, günümüze kadar şekil ve muhteva açısından bütüncül bir yaklaşımla fazlaca irdelenmemiştir. Eserin daha ziyade muhtevası üzerinde durulmuş, şekil yönü hep ihmal edilegelmiştir.

Bu kasidelerin yazıya geçirilmeden önce dilden dile nakledilerek öğrenilmesi-öğretilmesi yazıya aktarıldıktan sonra da asırlar boyunca şerhedilmesi kasidelerin güzelliğinin ve öneminin anlaşılmasına yardımcı olabilir.

Arap politik düşüncesinde şiir ve şair o kadar önemlidir ki kabileler sahip oldukları şairler ve şiirleriyle iftihar ederler, muteber bir şair de kabilesi için diğer kabilelere üstünlük sebebidir.

Kabileler arasında yapılan anlaşmalarda şairlerin de bulunması Arap siyasal yaşamına şairlerin de dâhil olduklarının bir kanıtıdır. Bu yönüyle politize edilmiş bir şiir anlayışı gelişmiş olsa da şiirin, şekli, lirizmi, kullanılan kelimeler ve edebi sanatlarına bakıldığında, dimağı renklendiren, bireyin gönül dünyasına vüsat kazandıran, insanı şaşırtan yönüyle şiir, güzelliğinden hiçbir şey kaybetmemiş görünüyor.

Çağdaş edebiyatçıların pek çoğuna göre mu‘allağa şiiri kâbe duvarlarına asılmamış olsa bile, bu şiirler için bir nakısalık oluşturmaz, onların edebi yönlerinden, zerafetlerinden en küçük bir değer kaybettirmez.

Şekil yönünden de mu‘allaqât en az muhtevası kadar ilgi çekici ve zengindir.

Mu‘allaqât, aşkın dayanılmaz cazibesine dikkat çekmek, dinleyeni celbetmek için şiirin ana temasının yüklü olduğu giriştir. Mukaddimeyi sevgilinin güzelliklerinin anlatıldığı eşsiz tasvirlerin bulunduğu gazel bölümü takibeder. Sonra, genelde medh ve fahrın olduğu ana konuya geçilir. Medh ve fahr, cahiliye şiirinde o kadar önemlidir ki şiirlerinin tamamında bu iki öge yoğun olarak görülür. Hitam bölümünde veciz sözlerle kaside sonlandırılır.

Vahde mevzusuna gelince; vahde kasidede bir konu bütünlüğünü ifade

eder. Yüzeysel bir bakışla şiirlerde bir vahdenin olamayacağı kanaati hâsıl olsa da sofisitike bir inceleme neticesinde mu‘allağa şairlerinin vahde üzerinde durdukları görülür.

Cahiliye Dönemi şiirinde tasvir, şairin karakteridir, kılıcıdır, mührüdür. Şair, edebî tasvirle şiirsel yeteneğini, hayal gücünü, şiirdeki iktidarını tezahür ettirir. Edebî tasvir bu kasidelerin parlayan güneşidir; kasidelere renk katar, ışık tutar.

Bu konuyu çalışmak ziyadesiyle zor olsa da buna değerdi; çünkü Mu‘allağât antropolojik hafızanın şiirsel tarihidir.

BİBLİYOGRAFYA

- Ahmed Hasan ez-Zeyyât, *Târîhu'l-Edebi'l-'Arabî*, Dâru'l-Ma'rif, Beyrut, 1996
- Akman, Mustafa, *Kur'an'da Cehâlet – Câhil – Câhiliye*, İstanbul, Buruc Yayınları, 1.Baskı, 2005
- Bedevî, Ahmed Ahmed, *Usus'n-Nakdi'l-Edebî 'Inde'l-'Arab*, Mısır, Mektebetu Nahdatı Mısr, 3.Baskı, 1964
- Beeston, Alfred Felix Landon, *Mu'allakât*, çev: Süleyman Tülücü, Atatürk Üniversitesi İslamî İlimler Fak. Der., sayı 3, 1979, s. 419-427
- Bolelli, Nusrettin, *Belâğat Kur'an Edebiyatı Beyan - Meânî – Bedî*, İstanbul, 2000, Rağbet Yayınları
- Brockelmann, Carl, *Târîhu'l-Edebi'l-'Arabî*, çev: 'Abdulhalim en-Neccâr, Dâru'l-Kitâbi'l-İslamî, 2. Baskı, Kumr-İran, ts
- Ceviz, Nurettin vd., *Yedi Askı Arap Edebiyatının Harikaları*, Ankara, Ankara Okulu, 2004
- Corcî Zeydân, *Târîh'u Âdâbi'l-Luğati'l-'Arabiyye*, Dâru'l-Fikr, I.Baskı, Beyrut, 1996
- Clément, Huart, *Arap ve İslam Edebiyatı*, çev: Cemal Sezgin, İstanbul, Kanaat Kitabevi, 1944
- Çağatay, Neşet, *İslamdan Önce Arap Tarihi ve Cahiliye Çağı*, Ankara, Ankara Üniv. Basımevi, 1963
- Çelebi, Muharrem, "*Amr b. Kulşûm*", DİA, İstanbul, 1991, c. 3, s. 85
- Çetin, M. Nihad, *Eski Arap Şiiri*, İstanbul, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fak. Yayınları, 1973
- el-Cebbûrî, Yahyâ, *eş-Şi'r'ul-Câhilî Hâşaişuhu ve funûnuhu*, Beyrut, Mu'essesetu'r-Risâle, 1982/1402
- el-Cevherî, İsmâ'il b. Hammâd, *eş-Şihâh*, Beyrut, Dâru'l-İlm li'l-Melâyîn, 3.Baskı, 1984/1404
- el-Cumaîhî, İbn Sellâm, *Tabakâtu Fuḥûlî's-Su'arâ'*, byy, ts.

- el-Feyrûzâbâdî, Mecdu'd-Dîn Muhammed b. Ya'kûb, *el-Kâmûs el-Muhtâ*, Beyrut, Mu'essesetu'r-Risâle, 1993/1413
- el-Halîl b. Aḥmed el-Ferâhîdî, *Kitabu'l-'Ayn*, Beyrut, Dâru'l-Kutub el-‘İlmiyye, 2003/1424
- el-İşfehânî, *Kitabu'l-Aḡanî*, Mu'essesetu Cemâli't-Ṭabî‘a ve'n-Neşr, ts.
- Elmalî, Hüseyin, “*Kaside*,” DİA, İstanbul, 2001, c. 24, s. 562
- Ergin, Muhammed Mesut, *İbn Ma’sûm Şâ‘iran*, Beyrut, Dâr’ul-Beyrûtî, 1.baskı, 1424/2004
- er-Râfî‘î, Muştafâ Şâdiḳ, *Târîhu Âdâbi'l-'Arab*, Kahire, Mektebetu'l-Îmân, ts
- eş-Şinkîṭî, Aḥmed el-Emîn, *el-Mu‘allakâtu'l-'Aşr ve Aḥbâru Şu‘arâ’ihâ*, Dâru'n-Nasr, ts.
- ez-Zevzenî, Ebî ‘Abdullâh el-Ḥuseyin b. Aḥmed, *Şerḩu'l-Mu‘allakâti's-Seb‘*, Beyrut, ts
- ez-Ziriklî, *el-A‘lâm*, 3.Baskı, byy, ts.
- Fayda, Mustafa, “*Câhiliye*,” DİA, İstanbul, 1993, c. 3, s. 17
- Furat, Ahmet Suphi, *Arap Edebiyatı Tarihi*, İstanbul, Edebiyat Fakültesi Basımevi, 1996
- Goldziher, Ignace, *Klasik Arap Literatürü*, çev. Azmi Yüksel - Rahmi Er, Ankara, İmaj Yayınları, 1. Baskı, 1993
- Gürkan, Nejdî, *Şiir ve Dil Arap Edebiyatı*, Ankara, Nobel Yayın Dağıtım, 2005
- Hâşim Şâlih el-Mennâ‘, *fi'l-Edeb ec-Câhili*, Dubai, 1.baskı, 1996/1417
- Ḥittî, Philip, *el-'Arap Târîhu'n Mûcez*, Beyrut, Dâru'l-‘İlm Li'l-Melâyîn, 1991, s. 31
- _____, *Siyasi ve Kültürel İslam Tarihi*, çev: Salih Tuḡ, İstanbul, Boḡaziçi Yayınları, 1980
- İbn Kuteybe, *eş-Şi‘ru ve’s-Şu‘arâ’*, Dâru'l-Kutub el-‘İlmiyye, 2. Baskı, Beyrut-Lübnan, 1985
- İbn Reşîḳ, Ebû ‘Alî el-Ḥasen, *el-'Umde fi Meḥâsin eş-Şiir ve Âdâbihi*, Beyrut, 1988
- İpekten, Halûk, “*Gazel*,” DİA, İstanbul, 1997, c. 13, s.440
- Karaarslan, Nasuhi Ünal, “*Hâriş b. Ḥillize*,” DİA, İstanbul, 1997, c. 16, s. 197

- Mehmed Fehmî, *Arap Edebiyatında On Muallaka ve Şairleri*, Sad. ve çev: Ahmed Yüksel, Samsun, 2004
- Muhtar, Cemal, "*Antere*", DİA, İstanbul, 1991, c.3, s. 237
- Palabıyık, M.Hanefî, *Câhiliye Dönemi ve İslam'ın İlk Yıllarında Okuma-Yazma Faaliyetleri* AÜ İlahiyat Fak. Der. Sayı: 27, Erzurum, 2007, s.50
- Savran, Ahmet, "*İmru'ul-Kays b. Hucur*", DİA, İstanbul, 2000, c. 22, s. 237
- Şevkî Dayf, *Târîhu'l-Edebi'l-'Arabî el-'Asru'l-Câhilî*, Kahire, Dâru'l-Ma'ârif, 22.Baskı, ts,
- Tasa, Muhammed, *İbnu's-Semmân ve Şiirleri*, Konya, Adal Ofset, 2007
- Tuzcu, Kemal, "*Arap Yazısının Ortaya Çıkışı (I)*", Nüsha Dergisi, Yaz-2001, s. 158-163
- Tülücü, Süleyman, "*Lebîd b. Rebîa*", DİA, İstanbul, 2003, c. 27, s.
- _____, "*Mu'allakât ve Şairleri üzerinde Bir Bibliyografya Denemesi-I (Türkiye)*", AÜ. İlahiyat Fak. Der., sayı 23, Erzurum, 2005
- _____, "*Mu'allakât*", DİA, İstanbul, 2005, c. 30, s. 310
- _____, "*Mu'allaka Şairlerinden: 'Amr b. Kulşûm*", AÜ. İlâhiyat Fak. Der., sayı: 16, 2001, s. 94-95.
- Yalar, Mehmet, *Câhiliyenin Kavramsal ve Tarihsel Mahiyeti Işığında Şiirin Sosyal Arka Planı*, UDÜ. İlahiyat Fak. Der., c.14, sayı: 2, s. 75-95
- Yaltkaya, Şerafettin, *Yedi Askı*, İstanbul, MEB, 1985
- Yılmaz, İbrahim, *Panayıtlar ve Arap Dili ve Edebiyatının Gelişmesinde Oynadığı Rol*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, AÜSBE, Erzurum, 1997
- Sezgin, Fuad, *Geschichte des Arabischen Schrifttums*, Leiden 1967- ; Arapçaya çevirisi: Mahmûd Fehmî Hicâzî vd., *Târîhu't-Turâsi'l-'Arabî* I- , Riyad 1402-/1982
- Uzun, Tacettin vd., *Anlatımlı Belağat*, Konya, , Sebat Ofset Matbaacılık, 1.baskı, 2008
- Zuheyr b. Ebî Sulmâ, *Divân*, şerh: Hâmdü Tammâs, Beyrut, Dâr'ul-Ma'rife, 2.Baskı, 2005/1426